

จิตอาสา

และความรับผิดชอบต่อสังคม

วิถีพุทธ

ดร. อรศิริ ไหมทอง

บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคม วิถีพุทธ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

อรศิริ ไม้ทอง.

จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธ.-- พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565.
208 หน้า.

1. จิตสาธารณะ. I. ชื่อเรื่อง.

361.37

ISBN 978-616-300-833-6

พิมพ์ครั้งที่ ๑

๒๕๖๕ จำนวน ๒๐๐๐ เล่ม

จัดทำโดย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องในพิธีประสาทปริญญา ประจำปี ๒๕๖๕

วันที่ ๑๐ - ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๕

ที่ปรึกษา :

พระพรหมวชิราธิบดี

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวชิรมุนี วิ., รศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระเทพวัชรจารจารย์, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

พระครูศรีสิทธิบัณฑิต, ดร.

ศ.ดร.พิมพ์วัลย์ บุญมงคล

ศ.ดร.ดุขฎิ์ आयูวัฒน์

รศ.ดร. โคนิษฐ์ ศรีทอง

รศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ดร.สมบุญรณ์ วรารักษ์บัณฑิตวิทยาลัย

ดร.สร้อยบุญ ทรายทอง

บรรณาธิการ :

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

กองบรรณาธิการ :

พระมหาดนัยพัชร์ คมภีรปัญญา, ดร.

พระมหาสันติ ธีรภทโท, ดร.

พระมหานพรัตน์ อภิขชโว

พระเสถียร สุทธิสทโธ

พิสูจน์อักษร :

ดร.อรศิริ ไม้ทอง

แบบปก :

ดร.อรศิริ ไม้ทอง

รูปเล่ม :

บริษัท โคเวอร์ ครีเอทีฟ จำกัด

พิมพ์ที่ :

บริษัท โคเวอร์ ครีเอทีฟ จำกัด โทร. 0863213789

คำนิยาม

จิตอาสา (Volunteer Spirit) หมายถึง การเปิดใจรับรู้สภาพความเป็นไปของสังคมและประเทศที่จะมีส่วนร่วมกันแก้ปัญหาพัฒนาสังคมโดยไม่มีเงื่อนไข มีความสำนึกว่าโลกและสิ่งทั้งหลายในโลกมีความเชื่อมโยงกัน เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ประเทศชาติ มีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมประเทศชาติในทุกเรื่อง ลักษณะของคนมีจิตอาสาก็คือ คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง คิดบวก คิดเพื่อผู้อื่น คิดแบบให้มีส่วนร่วมที่สำคัญ มีเมตตาธรรมประจำใจ

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม การบำเพ็ญประโยชน์ สร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ส่วนรวมอย่างเต็มที่ และรวมถึงการนำความรู้ ความสามารถ มาร่วมด้วยช่วยคิดและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคม รับผิดชอบต่อตนเองที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และต้องดำรงตนอยู่ในฐานะพึ่งพาตนเองได้

การเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันเพราะเราทั้งหลายอยู่ในยุคที่มีเรื่องซึ่งจะต้องช่วยกันดูแลบริหารจัดการหลายอย่าง เช่น สังคมผู้สูงอายุ สังคมผู้มีสภาพไม่ปกติทางกายและจิต ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหามลภาวะ ปัญหาฝุ่นละออง ปัญหาหมอกควัน ขยะมูลฝอยมาก ปัญหาสัตว์เลี้ยงถูกปล่อยทิ้งในที่สาธารณะ ปัญหาเหล่านี้นับวันจะมีมากขึ้น จนเกินกำลังที่รัฐหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะแก้ได้โดยลำพัง ต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของทุกฝ่าย คนหรือกลุ่มคนที่มีจิตอาสา

และมีความรับผิดชอบต่อสังคมเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน
ก็มีอยู่พอสมควรแล้ว แต่ก็จำเป็นต้องมีการเสริมและสร้างจิตอาสาและ
ความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นพลังรับมือกับสภาพสังคม
ในอนาคต วิธีการที่จะให้ผู้คนเกิดมีจิตอาสาและมีความรับผิดชอบต่อ
ต่อสังคมนั้นมีหลายประการ เช่น การนำเสนอสภาพปัญหาให้สาธารณะ
ได้รับทราบในเบื้องต้นและเชิญชวนให้มาร่วมด้วยช่วยกันแก้ไข
การนำเสนอกิจกรรมแก้ปัญหและพัฒนาสังคมที่คนหรือกลุ่มคน
ผู้มีจิตอาสาทำไว้ให้คนทั่วไปรับทราบ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้เขาเหล่านั้น
เข้ามาร่วมด้วยช่วยกัน หรือการนำเสนอกระบวนการผ่านการทำกิจกรรม
จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเป็นแนวทางให้แก่คนทั้งหลาย
ผู้มีกุศลเจตนาได้ถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นความดีและความงามขึ้น
ในสังคม

ดร.อรศิริ ไม้ทอง นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เล็งเห็น
ความสำคัญของจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมที่สอดคล้องกับ
สภาพสังคมปัจจุบัน จึงได้ทำคุณิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องกระบวนการเสริมสร้าง
จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ และ
ได้สังเคราะห์คุณิพนธ์ในรูปแบบของหนังสือเพื่อพิมพ์เผยแพร่เป็น
ธรรมบรณการซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่
สืบไป ขออนุโมทนาสาธุการในวริยะอุตสาหะมา ณ โอกาสนี้

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

คำนิยม

ข้าพเจ้าได้กล่าวกับนิสิตอยู่เสมอเมื่อจบการศึกษาทุกชั้นปีว่า “**ความอดทน** เป็นสิ่งที่ข่มขื่น แต่ผลของมันสดชื่นเสมอ” ส่วนผู้ที่ทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์ ข้าพเจ้ากล่าวเสมอว่า “**เป็นเหมือนอนุสาวรีย์ชีวิตทางการศึกษาของเรา**” ส่วนใหญ่งานประเภทนี้เมื่อนิสิตจบแล้วมักจะอยู่ในห้องสมุดไม่ได้พิมพ์เผยแพร่ เพราะมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณเมื่อข้าพเจ้าทราบว่ ดร.อรศิริ ไม้ทอง ได้จัดพิมพ์ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มจร ในหัวข้อเรื่อง “**กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ**” ของเธอ แต่ได้ปรับปรุงงานวิจัยให้น่าอ่านยิ่งขึ้นในชื่อ “**จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธ**” เพื่อเผยแพร่ในวงวิชาการ และผู้ที่สนใจทั่วไป ในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี ๒๕๖๕ ในฐานะข้าพเจ้ามีส่วนร่วมเป็นวิทยากรกิจกรรม “**โครงการค่ายอาสานานาชาติ**” ที่จังหวัดสมุทรสงคราม จึงทำให้ข้าพเจ้าเกิดปิติยินดีในความสำเร็จของเธอ งานดุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ถือว่าเป็นงานวิชาการเล่มที่สองของดร.อรศิริ ซึ่งวิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาพระพุทธศาสนาได้พิมพ์เผยแพร่ไปแล้ว ข้าพเจ้าแนะนำให้ทุกคนอ่านงานดุษฎีนิพนธ์จะมีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร เนื้อหาจะบ่งบอกเองว่างานนี้อยู่ในระดับใด **เพราะความดีมีรางวัลในตัวเอง** ผ่านไปอีกปีสองปี ดร.อรศิริอ่านงานของตัวเองก็ต้องแก้ไข ปรับปรุงอีก เพราะเวลาทำให้มีมุมมองใหม่เพิ่มเติม งานเขียนประเภทนี้ถือว่าสมบูรณ์ในขณะที่ทำเสร็จแล้ว

คำว่า “อาสา” เป็นศัพท์บัญญัติใหม่ น่าจะตรงกับคำว่า “อัทธจริยา” ได้แก่บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม มีเมตตารักเพื่อนมนุษย์ คิดจะช่วยคนที่ลำบากกว่า มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยไม่หวังผลตอบแทนทางด้านวัตถุ มุ่งให้สังคมมีปฏิสัมพันธ์ คือ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน จิตที่คิดปรารถนาดีต่อผู้อื่นจึงทำให้สังคมอยู่ร่มเย็นเป็นสุข เพราะสังคมยุคปัจจุบันเป็นสังคมยุคลัทธิบริโภคนิยม มีการแข่งขันสูง จึงทำให้คนส่วนใหญ่มุ่งไปที่ปัจเจกบุคคลเป็นส่วนใหญ่ จิตอาสาที่คิดช่วยเหลือต่อส่วนรวมมีน้อย ข้าพเจ้าหวังว่างานของดร.อรศิริ เมื่อใครได้อ่านแล้วจะทำให้มีจิตอาสาที่คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นแล้วสังคมก็จะอยู่อย่างมีความสุข เพราะสังคมสมัยใหม่ที่ซับซ้อนยิ่งนับวันจะซับซ้อนยิ่ง ๆ ขึ้น

ขออนุโมทนาดร.อรศิริ ไม้ทอง ที่ได้เผยแพร่ผลงานให้สาธารณชนได้รับรู้เรื่องจิตอาสาผ่านกิจกรรม และขอให้เธอได้ขยายการศึกษางานลักษณะเช่นนี้ต่อไป

พระเทพวัชรอาจารย์ รศ.ดร.

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

คำนิยม

“อย่าพลาดโอกาสในการเติมหยदन้าแม่เพียงหยดเดียวลงในมหาสมุทรแห่งความดีงาม และจงหมั่นเพาะปลูกเมล็ดพืชบนยอดเขาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม” คำสอนท่านโดเง็น (Eihei Dogen) ปรมาจารย์เซนชาวญี่ปุ่น (ค.ศ.๑๒๐๐- ๑๒๕๓) กล่าวไว้เมื่อ ๘๐๐ ปีที่แล้ว ยังคงเป็นรากฐานสำคัญของความว่า “จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม” ซึ่งความหมายของคำนี้มีสำคัญยิ่งต่อสังคมในทุกยุคสมัย เพราะเป็นสิ่งที่เติมเต็มความดีงามและการสร้างประโยชน์ร่วมกันในสังคมให้สมบูรณ์มากขึ้น

ดร.อรศิริ ไม้ทอง เป็นผู้ที่ได้ศึกษาและทำวิจัยในเรื่อง “จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา” มาอย่างต่อเนื่องหลายปี จนสำเร็จการศึกษาในระดับดุษฎีบัณฑิตสาขาการพัฒนาสังคม แห่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำคัญที่สุด คือ มิได้เป็นเพียงผู้ศึกษาวิจัยเท่านั้น แต่ ดร.อรศิริ ไม้ทอง ยังเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ภายใต้แนวคิดดังกล่าว มีจิตอาสา พัฒนาสังคม บนพื้นฐานแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งในการดำเนินชีวิตส่วนตัวที่รักและห่วงใยต่อญาติผู้ใหญ่ ครู อาจารย์ เพื่อนฝูง หรือแม้แต่คนที่ตกทุกข์ได้ยาก คอยสอบถามถึงความสุข ความทุกข์ของคนอื่น ๆ เสมอ นอกจากนี้ ยังได้เสียสละทรัพย์เงินทองที่หามาด้วยสัมมาชีพบริจาคสร้างห้องเรียน ห้องประชุม บำรุงพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมมิได้ขาด แสดงถึงความมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างใหญ่หลวงนับว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากยิ่ง

ในการที่ ดร.อรศิริ ไม้ทอง ได้สรุปผลงานจากการศึกษาชุมชนนิพนธ์ ในระดับชุมชนบัณฑิตสาขาการพัฒนาสังคมมาจัดทำเป็นหนังสือ “จิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธ” นับว่าเป็นผลงานที่มีคุณค่า ทั้งในด้านแนวคิด หลักการ จนถึงการยกตัวอย่างของการเสริมสร้าง จิตอาสาให้แก่เด็กและเยาวชนระดับนานาชาติ ส่งเสริมผลักดันให้เด็ก และเยาวชนเหล่านั้น ได้เรียนรู้และลงมือทำบนพื้นฐานของคำว่า “จิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคม” เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้น ไม่พลาด โอกาสในการเต็มหยดน้ำลงในมหาสมุทรแห่งความดีงาม และได้เพาะปลูก เมล็ดพืชบนยอดเขาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในโลกอนาคตที่สดใส สำหรับทุกคน

ขออนุโมทนาในกุศลเจตนา สัมมาปฏิบัติ และความแหลมคม ทางปัญญาของ ดร.อรศิริ ไม้ทอง ที่ได้นำเรื่อง “จิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคม” มาเผยแพร่ให้กับสังคมในวงกว้าง เพื่อว่า เราทุกคน จะช่วยสรรค์สร้างมหาสมุทรแห่งความดีงามสืบต่อไป

พระสุธีรัตนบัณฑิต รศ.ดร.

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เจ้าอาวาสวัดสุทธิวาราม กรุงเทพมหานคร

๑ ธันวาคม ๒๕๖๕

คำนิยม

ในแวดวงการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการประเทศตะวันตก มักมีคำถามและข้อถกเถียงเกิดขึ้นบ่อยครั้งว่า พุทธจริยธรรม เป็นจริยธรรมเชิงปัจเจก (จริยธรรมที่เน้นความเจริญงอกงามส่วนบุคคล) หรือจริยธรรมเชิงสังคม (จริยธรรมที่เน้นการจัดระบบสังคม) จากคำถามนี้ ดูเหมือนความเห็นส่วนใหญ่โน้มเอียงไปทางจริยเชิงปัจเจกมากกว่า อย่างไรก็ตาม เมื่อมองกลับเข้ามาในสังคมชาวพุทธ ดูเหมือนเราแทบไม่เคยตั้งคำถามในลักษณะนี้เลย การไม่ตั้งถามอาจเป็นไปได้ว่า เรามีความเชื่ออย่างสนิทใจว่า พระพุทธศาสนามีคำตอบเรียบร้อยแล้วสำหรับคำถามเหล่านั้น ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะตั้งคำถามแบบนี้

หนังสือเรื่อง “จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธ” ของผู้เขียน คือ ดร. อรศิริ ไม้ทอง ซึ่งปรับปรุงมาจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการพัฒนาสังคม เรื่อง “กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ” มีเนื้อหาหลักสองส่วน คือ ส่วนหนึ่งว่าด้วยแนวคิดเรื่องจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมทางพระพุทธศาสนา และอีกส่วนหนึ่งว่าด้วยผลการฝึกอบรมและประสบการณ์ของเยาวชนนานาชาติในการทำกิจกรรมจิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคม งานวิจัยเรื่องนี้สามารถตอบคำถามข้างต้นได้สำเร็จมากน้อยเพียงใดให้ขึ้นอยู่กับความเห็นของท่านผู้อ่าน แต่สามารถกล่าวได้ว่า อย่างน้อยงานเรื่องนี้ได้สะท้อนสมมติฐานเบื้องต้นของผู้วิจัยที่น่าจะเหมือนสังคมชาวพุทธทั่วไปว่า แนวคิดเรื่องจิตอาสา

และความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วและเป็นหัวใจสำคัญ
อย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา

ในโอกาสพิธีประสาทปริญญาปีนี้ พ.ศ. ๒๕๖๕ ของมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดร. อรศิริ ไม้ทอง เล็งเห็นประโยชน์
ทางวิชาการอันจะพึงมีแก่สังคมจากงานวิจัยของตน จึงได้สละทุนส่วนตัว
ดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือที่พัฒนามาจากการวิจัย โดยตั้งชื่อเรื่องว่า
“จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธ” เพื่อเป็นเครื่องปฏิบัติการคุณ
แก่ญาติสนิท มิตรสหาย จึงขออนุโมทนาในกุศลเจตนาและความวิริย
อุตสาหะของ ดร. อรศิริ ไม้ทอง มา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
งานเรื่องนี้จะมีส่วนในเผยแผ่ ฟันฟู และเสริมสร้างจิตอาสาและความ
รับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยยิ่งๆ ขึ้นไป

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร รศ.ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีสุदारาม กรุงเทพมหานคร

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

คำนิยม

“อริศรிகับจิตอาสา”

จิตอาสาคือศรัทธาเสียสละ
อุทิศตนส่งเสริมเพิ่มสุขคนดี
เพียรเรียนรู้พิถีพิถันจิตเบิกบาน
สุภาพถนอมกล้าแกร่งแรงบันดาลใจ

มีเครือข่ายทางสังคมอุดมสุข
นิรทุกข์สิริสวัสดิ์นิจิตศัย
เกิดเปลี่ยนแปลงวิรุฬห์บุญโยทัย
เรื่องอุไรไตรสิกขาพัฒนาสังคม

จิตอาสาพิสุทธิ์พุทธวิถิ
ทีปนีส่องแสงธรรมงดงามสม
ปัญญาภาสจํารูญบุญโยดม
ดุจพระพรหมบรรเลงเพลงอวยพร

อริศิริดุชฎีบัณฑิตจิตอาสา
พัฒนาพุทธศาสน์ประภัสสร
ถอดบทเรียนงานวิจัยประไพพร
อนุสรณ์พิมพ์หนังสือระบือนาม

อนุโมทนาธรรมาภรณ์อริศิริ
สัมมาทิวัญญคฤปัตถุปลัมภ
เรื่องลิตจิตอาสาสง่างาม
สาธุธรรมคุณความดีนรินทรฯ

พระมหาสุรศักดิ์ ปจจนุตเสโน ผศ.ดร.
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชสิทธิาราม กรุงเทพมหานคร
๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

คำนิยม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วง ๑๐ ปีมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัยโดยเฉพาะก่อนและหลังการระบาดหนักของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙/โควิด ๑๙ สภาพการณ์ของสังคมโลกมีลักษณะมีการเปลี่ยนแปลงที่ผันผวน(volatility) ไม่แน่นอน(uncertainty) มีความสลับซับซ้อน(complexity) มีความคลุมเครือ (ambiguity) ยิ่งเมื่อโรคโควิด ๑๙ ระบาด ปรากฏการณ์ในสังคมโลกมีความเปราะบางและชำรุดโดยง่าย(brittle) มีความวิตกกังวล ร้อนใจ (anxious) ไม่เชื่อมโยงกันเป็นเส้นตรง (non-linear) และยากที่จะเข้าใจ (incomprehensible) เพื่อรับมือกับสภาพการณ์ของสังคมโลกดังกล่าวจึงได้มีความพยายามในการฟื้นฟูสังคมและวัฒนธรรมในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) และจิตอาสา (volunteer spirit) ดังจะเห็นได้จากมีบุคคล องค์กร รัฐ บริษัท สถาบัน การศึกษา วัด และชุมชน ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการรับผิดชอบต่อสังคมและการมีจิตอาสา เช่น การช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ การดูแลสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางและผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

หนังสือ “จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมวิถีพุทธ” ได้ช่วยทบทวนให้เห็นถึงจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ กระบวนการการพัฒนาและเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติบูรณาการหลักการทาง

พระพุทธศาสนา ซึ่งองค์ความรู้จากหนังสือเล่มนี้จะเป็นแนวทางและรูปแบบในการพัฒนาหรือดำเนินโครงการหรือกิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเตรียมตัวเพื่อรองรับสภาพการณ์ของโลกในปัจจุบันและอนาคต

ดร.อรศิริ ไม้ทอง เป็นคณบดีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีวิริยะอุตสาหะนอกจากทำหน้าที่ในฐานะนิสิตอย่างสมบูรณ์แล้ว ยังมีกุศลฉันทะในการสร้างปัญญาบารมียิ่งขึ้น โดยได้สังเคราะห์คณิพนธ์ในรูปแบบของหนังสือเพื่อพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมบรณการ ในพิธีประสาทปริญญาของมหาวิทยาลัย ประจำปี ๒๕๖๕ อันจะก่อประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ให้เกิดคุณภาพทางสังคมต่อไป ในนามของหลักสูตรบัณฑิตศึกษาด้านสาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณและชื่นชมยินดีในการสร้างปัญญาบารมีครั้งนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

คำนำ

ทนึ่งสือ “จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ” เล่มนี้ เป็นหนังสือที่สรุปและสังเคราะห์จากแนวคิด หลักการ และ ผลการศึษาวิจัยของโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ” ซึ่งเป็นการศึกษา ในระดับบัณฑิตศึกษา ปริญญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การศึษาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึษาจิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ ๒) เพื่อพัฒนาจิตอาสา และความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ ๓) เพื่อนำเสนอ กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของ เยาวชนนานาชาติ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมคู้ขนานระหว่าง การวิจัย เชิงคุณภาพพร้อมกับการวิจัยปฏิบัติการกึ่งทดลอง กับอาสาสมัครเยาวชน นานาชาติ ๖ ประเทศ จำนวน ๓๐ ราย เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้แบบประเมินกระบวนการ ก่อนและหลังปฏิบัติการกิจกรรม วิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพรรณนาวิเคราะห์ และวิเคราะห์กระบวนการด้วยวิธีการทางสถิติ ผลการศึษาพบว่า กระบวนการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบ ต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติสามารถดำเนินการแบบ Leist Model คือ

๑) การเรียนรู้ (Learning [Le]) ๒) แรงบันดาลใจ (Inspiration [i])
๓) เครือข่ายทางสังคม (Social Network [s]) และ ๔) การเปลี่ยนแปลง
(Transformation [t]) โดยมีหลักการว่ากระบวนการที่สร้างขึ้นนั้น
ต้องก่อให้เกิดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนและสังคม ซึ่งภายหลัง
จบค่ายกิจกรรม เยาวชนที่ผ่านการเข้าค่ายได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม
ในพื้นที่พัฒนาของตนเองประสบผลสำเร็จ จำนวน ๙ โครงการ

สารบัญ

คำนิยม	๓
คำนำ	๑๕
สารบัญ	๑๗
บทที่ ๑ บทนำ	๑๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี	๒๕
แนวคิดจิตอาสา	๒๕
แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม	๔๐
แนวคิดพลเมืองดี	๕๗
บทที่ ๓ จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ	๘๑
บทที่ ๔ ถอดบทเรียน	๘๙
๑. ขั้นตอนการจัดโครงการค่ายอาสาสมัครนานาชาติ	๙๐
๒. ขั้นตอนการดำเนินการโครงการค่ายอาสาสมัครนานาชาติ	๙๕
๓. พฤติกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของเยาวชนนานาชาติ	๙๘
๔. การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของเยาวชนนานาชาติ	๙๙
๕. ผลลัพธ์ของโครงการเพื่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ	๑๕๒
๖. กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของเยาวชนนานาชาติ	๑๖๒
บทที่ ๕ ฐานโลกอนาคต	๑๗๓
แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในอนาคต	๑๗๕
บรรณานุกรม	๑๘๑

บทที่ ๑

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals [SDGs]) ซึ่งประชาคมโลก ได้ตกลงร่วมกัน และใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการพัฒนา โดยมีเป้าหมาย ๑๗ ข้อ หรือสรุปได้ ๕ มิติความยั่งยืน เรียกว่า 5Ps ได้แก่ ๑. มิติสังคม (people) ๒. มิติเศรษฐกิจ (Prosperity) ๓. มิติสิ่งแวดล้อม (Planet) ๔. มิติสันติภาพและสถาบัน (Peace) และ ๕. มิติเรื่องหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)^๑ อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงสรรพสิ่งในโลก ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปัจจุบันสังคมโลกกลายเป็นสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ซึ่งประเด็นทางสังคมที่มีการพูดถึงและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก คือ จิตอาสา (Volunteer) และความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) มนุษย์ทุกคนควรมีจิตเมตตากรุณาต่อกัน และไม่ว่าจะคิดหรือทำอะไรก็ตามควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่เยาวชน จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเป็นทักษะการเรียนรู้ที่มีความสำคัญในหมวดของการใช้ชีวิตและการทำงาน^๒

^๑ United Nations, ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.sdgmove.com/aboutsdgs/> [๓ มีนาคม ๒๕๖๔].

^๒ วิจารณ์ พาณิช, *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสด-ศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓.

นอกจากนี้โครงการเพื่อสังคมที่ส่งเสริมให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงออกถึงความรับผิดชอบร่วมกันเป็นความดีงามและก่อให้เกิดประโยชน์ เช่น โครงการอาสาพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นหรือกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม ควรได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน^๓ ซึ่งหลักการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมหรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ควรส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการค้นพบและการสร้างองค์ความรู้ การจัดกิจกรรมจึงควรมีความหลากหลายเพื่อแสดงถึงความตระหนักรู้และให้ความสำคัญต่อส่วนรวมในด้านต่างๆ เช่น การมีสำนึกต่อประเด็นสาธารณะ ตลอดจนมีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักและความปรารถนาดีต่อกัน โครงการเพื่อสังคมด้านจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีความสำคัญที่ส่งผลต่อภาพรวมของสังคม

จิตอาสาเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมต้องการอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในสภาวะที่สังคมขาดแคลนนํ้าใจ เกิดปัญหาทางสังคม (Social Problem) หรือ มลพิษทางสังคม (Social Pollution) ทำลายโครงสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนกับสังคม ขาดสายใยเชื่อมโยงกันด้วยความรักและความผูกพัน จนกลายเป็นสังคมที่ขาดแคลนคุณธรรมจริยธรรม^๔ การดำรงชีวิตแบบแสวงหาผลประโยชน์เข้าหาตนโดยไม่คำนึงถึง

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓.

^๔ W.J. Tucker, **Public Mindness an Aspect of Citizenship Considered**, (BilioLife Publisher, 2009), p.21.

ผลที่ตามมาเช่นนี้ จึงไม่ใช่ทางออกและทางรอดของสังคมอีกต่อไป ด้วยเหตุผลนี้จึงมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ลุกขึ้นมาเดินสวนกระแส โดยเปลี่ยนวิถีชีวิตจากแบบผู้ตกตวงผลประโยชน์เข้าหาตนมาใช้ชีวิตเป็นผู้ให้แบบไม่มีเงื่อนไข และวิถีชีวิตเช่นนี้เองนับว่าเป็นทางออกให้สังคมโลก ทำให้เห็นว่าการให้หรือการแบ่งปัน คือ ทางออกที่ใช้สำหรับโลกของเราทั้งในวันนี้และวันหน้า ดังนั้นจิตอาสาจึงเป็นคุณธรรมที่สังคมไทยและสังคมนานาชาติคาดหวังให้สมาชิกในสังคมยึดถือปฏิบัติ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีบทบาทอยู่ในส่วนใดของสังคม ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ ที่บุคคลเป็นสมาชิก^๕

การให้ความสำคัญกับสังคมส่วนรวมจึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกภาคส่วนที่พยายามรณรงค์ให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องจิตอาสา เสียสละช่วยเหลือผู้อื่นโดยทำด้วยความเต็มใจ ทำด้วยสติปัญญา โดยมุ่งเน้นไปที่จุดตั้งต้นคือ เยาวชน ด้วยการเริ่มบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งโพธิจิตจุดตั้งจิตของพระโพธิสัตว์ตั้งแต่ยังเยาว์โดยนำเสนอมุมมองเรื่องจิตอาสาที่เกิดจากจิตเดิมแท้ของมนุษย์ที่มีความรัก ความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่นเป็นพื้นฐาน ร่วมรับรู้ความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์โดยไม่ได้คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ และสีผิว จึงเป็นการร่วมมือกันในมิติทางสังคมแบบไร้พรมแดน (Society without borders) ซึ่งมีคุณค่าร่วมที่เชื่อมร้อยเยาวชนนานาชาติไว้ด้วยกัน เป็นหุ้นส่วนกันในด้านจิตอาสา คือ ความเอื้ออาทรและการแบ่งปัน (Caring and Sharing) การรวมตัวของกลุ่มเยาวชนจิตอาสานานาชาติจึงมีเป้าหมายร่วมกันคือ เพื่อสร้าง

^๕ พรรษา เอกพรประสิทธิ์, “ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี”, วิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๖๗.

การเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ให้ มอบความรักและความปรารถนาดีต่อกันอย่างแท้จริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความแตกต่างและร่วมมือกันทำเพื่อสังคมและโลก เกิดเป็นมิตรภาพไร้พรมแดนซึ่งนานาประเทศต่างมุ่งหวังที่จะร่วมมือกันและทำให้เกิดความยั่งยืน

นอกจากนี้สิ่งสำคัญในการทำงานจิตอาสา คือ การเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่จะช่วยพัฒนาจิตใจมากกว่าการคาดหวังความสำเร็จของงาน เพราะจิตอาสาทำให้เกิดพลังการเข้าไปสัมผัสเพื่อนมนุษย์ที่เรียกว่า “Awaken human heart” ซึ่งเป็นการทำงานเพื่อเข้าใจมนุษย์โดยใช้หัวใจตนเองเชื่อมต่อกับหัวใจผู้อื่นด้วยความรู้สึกแบบเดียวกัน ซึ่งในโลกสมัยใหม่นี้คนเรามากจะรู้สึกสูญเสียความสัมพันธ์และเกิดความไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองที่จะดูแลผู้อื่นหรือช่วยเหลือผู้อื่น แต่ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์จึงสามารถช่วยเหลือแบ่งปัน และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองได้เพื่อเชื่อมโยงความรัก ความเมตตา เพื่อสื่อสารกับผู้อื่นและสัมผัสความรู้สึกของผู้อื่นด้วยหัวใจ^๖ โดยไม่ได้ช่วยใครคนใดคนหนึ่งแต่เป็นการเติบโตและก้าวเดินไปพร้อมกันเพื่อการก้าวพ้นอคติ มายาคติ และความแตกต่างทั้งหลาย เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน^๗ การสร้างสังคมแห่งการให้และการแบ่งปันจึงเป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปพร้อมกัน การทำงานจิตอาสาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาตนเองทั้งกายและใจให้เจริญงอกงามควบคู่กัน

^๖ Reginald A. Ray. PhD., *Awakening the Heart - A Samatic Training in Bodhicitta*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.soundstrue.com/blogs/authors/reginald-a-ray> [๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔].

^๗ ธัญลักษณ์ ศรีสง่า, “จิตวิวัฒน์: จิตอาสาข้ามพรมแดน”, *มติชน*, (๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๐): ๑๑.

กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาต้องอาศัย การฝึกฝนและการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยมนุษย์นั้นจะฝึกหัด และเรียนรู้^{๘๘} ด้วยการทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ดีและอาศัยกัลยาณมิตร คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครู เป็นแบบอย่างทำให้เด็กเกิดศรัทธายินดี ปฏิบัติตาม ทำให้เด็กเกิดฉันทะ ใฝ่ดี ใฝ่รู้ สร้างสรรค์ ปรารถนาในสิ่งที่ดีงาม เสริมสร้างให้เด็กเกิดจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง มองโอกาสที่จะ ฝึกฝนตนเองทำให้เขาเกิดการเรียนรู้ ช่วยสร้างพฤติกรรมที่ดีของเด็ก การมีจิตสำนึกและปฏิบัติดีเพื่อส่วนรวมจึงเป็นศีลในระดับสังคม^{๘๙}

จิตอาสาเป็นกระบวนการที่เกื้อกูลต่อการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยปัญญา มีสติรู้เท่าทันกับปัญหาเพื่อการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา และสติยังเป็นหลักธรรมที่ช่วยจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนาอีกด้วย^{๙๐} ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาชีวิตทั้งด้านวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุล โดยมุ่งเน้นด้านจิตใจเป็นพิเศษเพื่อสร้างคุณค่าภายในตนเองและเพื่อแผ่คุณค่าความดีงามนั้นแก่ผู้อื่นต่อไป จึงเป็นเหตุให้เกิดความสงบร่มเย็น เกิดสันติสุขขึ้นในสังคม^{๙๑}

^{๘๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗.

^{๘๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *วินัยใหญ่กว่าที่คิด*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒-๓๔.

^{๙๐} ชลวิทย์ เจียรจิตต์, *สถานการณ์และการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว*, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๕๔.

^{๙๑} พระมหาสุทนต์ อากาศโร ดร., *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๗๑.

การทำงานจิตอาสาหรือการเป็นอาสาสมัครจึงเป็นการแสดงออกในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและได้พัฒนาตนเองอย่างครบถ้วน รวมถึงเป็นการพัฒนาสังคมแห่งกัลยาณมิตร เกิดเป็นความงดงามที่ทรงพลังท่ามกลางสถานการณ์ของความทุกข์ของมวลมนุษยชาติ เราทุกฝ่ายจึงควรร่วมมือกันแสวงหาแนวทางในการรอดพ้นจากสถานการณ์วิกฤติของโลกในครั้งนี้ จากแนวคิดการสร้างความเป็นพลเมืองดี (Active citizen) เป็นแนวคิดที่นานาประเทศพยายามผลักดันให้เกิดขึ้นและให้ความสำคัญมาโดยตลอด คุณค่าของความเป็นพลเมืองจะเป็นเครื่องมือที่นำพาประเทศให้อยู่รอดและเกิดการพัฒนาดังแต่รากฐานของสังคม เยาวชนจึงเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนากระบวนการทักษะการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง^{๑๒} วรากรณ์ สามโกเศศ^{๑๓} กล่าวว่า เยาวชนเป็นวัยที่มนุษย์อยู่ในช่วงของการค้นหาตนเองตามความต้องการ เป็นวัยที่กำลังเรียนรู้กับบทบาทหน้าที่ของตนเอง หากเยาวชนสามารถพัฒนาทักษะความสามารถของตนไปในทางที่ถูกต้องเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะรู้จักกับความสามารถและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง

การเสริมสร้างความรู้และทักษะความสามารถรวมทั้งคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับเยาวชนนั้นมีความสำคัญและควรเร่งดำเนินการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและลดสาเหตุของปัญหาในสังคมเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชน

^{๑๒} Kopiska, V., “Civic and Citizenship Education in Polish School”, *Journal of Social Science Education*, Vol. 18 No. 1 (2019): 172-202.

^{๑๓} วรากรณ์ สามโกเศศ, *พลเมือง แบบไหนจึงจะเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.jpthai.org/content/view/849/> [๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓].

เพื่อการก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งคณะกรรมการมานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ แห่งองค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) จัดทำรายงานเรื่อง “Learning: The Treasure Within” กล่าวถึง “สี่เสาหลักทางการศึกษา” คือ การศึกษาตลอดชีวิตที่มีหลัก ๔ ประการ คือ ๑. การเรียนรู้ (Learning to know) ๒. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) ๓. การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) ๔. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be)^{๑๔} และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเยาวชนยังได้มุ่งเน้นเกี่ยวกับทักษะด้าน Personal Mastery ด้านวินัยในตนเองและทักษะ Empathy คือ การเข้าใจผู้อื่นด้วยการลงมือกระทำอีกด้วย^{๑๕}

การปลูกฝังให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชนได้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศแบบนานาชาติเกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความสำคัญเพื่อเป้าหมายคือความดีและความงาม มุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกแห่งอนาคต

^{๑๔} P. Boonruang , Lifelong Education Management, (Bangkok: Numtong printing, 2012), p.5.

^{๑๕} วิจารย์ พานิช, การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๔๐, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสยามกัมมาจล, ๒๕๖๐), หน้า ๒๑.

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี

๒.๑ แนวคิดจิตอาสา

๒.๑.๑ ที่มาของแนวคิดจิตอาสา

กลุ่มที่ทำงานจิตอาสา นั้นอาจกล่าวได้ว่ามีมานานแล้วแต่เป็นเพียงกลุ่มเล็ก ที่เป็นเครือข่ายจิตอาสาขนาดใหญ่เป็นหน่วยงานอย่างจริงจังของประเทศไทยนั้น ได้ก่อกำเนิดขึ้นจากเหตุการณ์อันน่าสลดใจของภัยสึนามิครั้งยิ่งใหญ่ของประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๗ ที่เราได้สูญเสียทั้งทรัพย์สินและชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมาก ครั้งนั้นมีอาสาสมัครจากนานาชาติเข้ามาช่วยเหลือกันไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน ประชาชนทั่วไปต่างก็ระดมความช่วยเหลือในทุกช่องทางไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่รอดชีวิตแต่ได้รับบาดเจ็บกับความเสียหาย การกู้ซากศพของผู้เสียชีวิต การทำความสะอาด ปรับปรุงสถานที่ที่เกิดภัยพิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นกระตุ้นให้คนไทยเกิดความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์และยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือกันด้วยหัวใจโดยไม่หวังผลตอบแทน จากนั้นเป็นต้นมาจึงเกิดการรวมกลุ่มของผู้คนกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสืบสานพลังแห่งน้ำใจอันงดงามในครั้งนี้อย่างเป็นเครือข่ายจิตอาสาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมมือกันช่วยเหลือสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่สังคมไทยอย่างยั่งยืนนั่นเอง^๑

^๑ สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน, ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร, (กรุงเทพฯ: สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๖), หน้า ๘.

สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยกล่าวว่า กลไกที่จะทำให้คนพัฒนา คือ ระบบการศึกษาที่บูรณาการกิจกรรม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ฉะนั้นจึงมีการกล่าวถึง “จิตอาสา” หรือ “กิจกรรมจิตอาสา” มากขึ้น โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติได้ร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ แล้วกำหนดให้ปีพ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นปีอาสาสมัครสากล (International Year of Volunteer) หรือที่รู้จักว่า “IVV 2001” จึงก่อให้เกิดการตื่นตัวไปทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยด้วย ส่งผลให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ที่กล่าวถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตอาสาไว้ชัดเจนเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์อันจะนำมาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้ดีขึ้น โดยทั้งนี้ได้เชื่อมโยงไปถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๔๙ - ๒๕๕๔) เป็นแผนที่กำหนดทิศทางแนวทางกลยุทธ์การพัฒนาประเทศภายใต้การนำคุณธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาบ้านเมืองในทุกขั้นตอน โดยระบุไว้แล้วในวิสัยทัศน์ของประเทศไทยว่า “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรม นำความรู้เท่าทันโลก ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพเสถียรภาพ และเป็นธรรม”

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ (มาตราที่ ๖) ที่กำหนดลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้ การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้มีคุณธรรม และจริยธรรม เช่น มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีวินัย ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผลการรู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด มีจิตใจประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็น และสิทธิของผู้อื่น เสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข รวมถึงกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๑ และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ตระหนักความสำคัญของนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้ อยู่ดีมีสุข โดยเห็นว่าสิ่งที่ควรเร่งปลูกฝังคือ คุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคีและมีน้ำใจ^๒

จิตอาสา จึงเป็นคุณลักษณะที่นานาประเทศตื่นตัว และมุ่งปลูกฝังให้แก่เด็กหรือเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ คิดถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง “จิตอาสา” มีความสำคัญในการเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงออกทางพฤติกรรมคือ มีความเมตตากรุณาต่อกัน ช่วยเหลือผู้อื่น มุ่งมั่นพัฒนาสังคมช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้สังคมเกิดการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน

๒.๑.๒ ความหมายของจิตอาสา

คำว่า “จิตอาสา” เป็นคำศัพท์บัญญัติทางสังคมศาสตร์ ที่มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้ให้ความหมาย จิตอาสา ไว้ว่า หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น ช่วยเหลือด้วยความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ โดยไม่หวังผลตอบแทน และทำให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้มีจิตอาสา

^๒ สมาคมเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, การติดตามผลและประเมินผลการดำเนินการตามแผนนโยบายยุทธศาสตร์ส่งเสริมการจัดการศึกษาเอกชน, (กรุงเทพฯ: สมาคม, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓-๑๕.

จะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม คุณแลร์กษาสาธารณสุขสมบัติและเคารพสิทธิของบุคคลอื่น งดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความเสียหาย^๓

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมาย จิตอาสา ว่า หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจกระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตอาสาคือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้ และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม มีความเข้าใจและเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน พร้อมอาสาเข้าไปช่วยเหลือด้วยร่างกาย สติปัญญา เพื่อร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น^๔

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ ได้ให้ความหมาย จิตอาสา ว่า หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรทำเพื่อสังคม รวมถึงการมีคุณธรรม จริยธรรม และการไม่กระทำการที่เสื่อมเสียอันก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคม มีจิตที่คิดดี คิดสร้างสรรค์เป็นกุศล พุทธิและมุ่งทำกรรมดีที่มีประโยชน์สุขของสาธารณะชนเป็นที่ตั้งไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม^๕

ดังนั้นการมีจิตอาสาพร้อมเสียสละตนเองเพื่อผู้อื่น จึงทำให้เกิดสังคมที่มีการให้และแบ่งปัน อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข คำนึงถึง

^๓ วิชัย วงษ์ใหญ่, จิตอาสาในสารานุกรม วิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒.

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒๐.

^๕ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, สอนเด็กให้มีจิตอาสา, (กรุงเทพฯ: วี พรินท์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗.

ประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จิตอาสาจึงเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประการหนึ่ง ที่ทุกคนในสังคมให้ความสำคัญและร่วมมือกันขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น

๒.๑.๓ หลักการสำคัญของจิตอาสา

วิจิตร ศรีสะอ้าน ได้วิเคราะห์ไว้ว่าการมีจิตอาสาจะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๔ ประการ ดังนี้ คือ^๖

๑. เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม มิใช่เพื่อส่วนตัว
๒. เป็นการกระทำที่เป็นไปโดยความสมัครใจ อะไรก็ตามถ้าทำโดยมิใช่ความสมัครใจ หรือมีการบังคับให้ทำถือว่าเป็นการทำลาย spirit ของ “งานอาสาสมัคร”

๓. เป็นการกระทำที่ไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปของสินจ้างรางวัล การทำงานต้องถือหลักว่าไม่เป็นการจ้าง ค่าตอบแทนที่ได้ควรเพียงพอแก่การยังชีพเท่านั้น

๔. เป็นการอุทิศกำลังกาย กำลังใจ และเวลาให้แก่ส่วนรวม มิใช่อุทิศกำลังทรัพย์ การบริจาคทรัพย์ มิใช่การอาสาสมัคร ถือเป็นการให้ทานมิใช่ spirit ของ “งานอาสาสมัคร”

ฉัตรวรรษ องค์กรสิทธิ์ กล่าวว่าหลักการของผู้ที่เป็นจิตอาสาคือ การไม่มีความคิดในเชิงเศรษฐกิจหรือการแลกเปลี่ยนเชิงตัวเงิน มีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถรวบรวมมาพอสังเขป ดังนี้^๗

^๖ อ่างใน สุรัสวดี หนุ่นพยนต์และภูมิธรรม เวชยชัย, ปัญหาการดำเนินงานของหน่วยอาสาสมัครในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, ๒๕๕๗), หน้า ๕๕.

^๗ ฉัตรวรรษ องค์กรสิทธิ์, “อาสาสมัครสาธารณสุข ศักยภาพและบทบาทในบริบทสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป”, รายงานวิจัย, (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๓.

๑. การยึดมั่นในหลักศาสนา คือ มุ่งทำความดีและอุทิศตนเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยปราศจากเงื่อนไข ยึดมั่นในหลักศาสนา คือ เพื่อละตัวตน หรือเข้าถึงการปล่อยวางทางวัตถุ

๒. ยึดมั่นในค่านิยมบางประการ ซึ่งค่านิยมนี้ได้รับการพัฒนา มาจากการหล่อหลอมของครอบครัว จากสถาบันการศึกษา จากหลักธรรม คำสอนในศาสนา ค่านิยมดังกล่าวได้แก่ การเสียสละ ความมั่นคงทางจิตใจ ความสามารถในการรักษาสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจและอุดมการณ์

ดังนั้นหลักการสำคัญของจิตอาสาที่กล่าวมานี้จึงมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงถึงหน่วยงาน องค์กร หรือสังคมซึ่งความสำคัญของจิตอาสาต่อ องค์กรและสังคม มีดังนี้

๑. ทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยม ไปด้วยเมตตา เพราะจิตอาสา มุ่งเน้นการให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบ ความสุขที่เกิดจากการให้

๒. บุคคลที่มีจิตอาสาย่อมเป็นที่รักใคร่ของบุคคลรอบข้าง เพราะ มองเห็นคุณค่าในความดีที่มีอยู่ในบุคคลนั้น มากกว่ามูลค่าของทรัพย์สิน ใดๆ เป็นการผูกมิตรแท้ได้อย่างยั่งยืน

๓. ทำให้สังคมมีการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพื่อ การใช้ประโยชน์ร่วมกัน

๔. ทำให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถ อยู่ร่วมกันได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้

“ วิชัย วงษ์ใหญ่, จิตอาสา” สารานุกรมวิชาชีพรู เณลิมพระเกียรติพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, หน้า ๒๖.

การเสียสละตนเองเพื่อทำงานจิตอาสาจึงควรยึดหลักการสำคัญ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือ ยึดมั่นในอุดมการณ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทำด้วยความสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทน มีความหนักแน่น และมีความอดทนต่อสถานการณ์ที่อดทนได้ยาก

๒.๑.๔ องค์ประกอบของจิตอาสา

อรพินทร์ ชูชม และคณะ กล่าวถึงองค์ประกอบของการมีจิตอาสาไว้ดังนี้

๑. องค์ประกอบด้านความคิด เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องความคิดที่เป็นส่วนของความรู้ หรือเกิดความรับรู้ของสำนึกเป็นหลัก เช่น การรับรู้ ความมีเหตุผลและการใช้ปัญญา เป็นต้น

๒. องค์ประกอบด้านความรู้สึกลเป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ซึ่งจะเป็นสิ่งกระตุ้นความคิด

๓. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ คือปฏิบัติการตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐานแล้วจึงเกิดการกระทำ^๙

เรียม นมรักษ์ ได้กล่าวถึงจิตอาสาว่ามีองค์ประกอบ ๗ ประการ ดังนี้

๑. มีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม หมายถึง ร่วมกันมองอนาคต รับรู้ เข้าใจเป้าหมายไปในทางเดียวกัน ลดความขัดแย้ง เฉพาะหน้า และรับรู้สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

^๙ อรพินทร์ ชูชม และคณะ, “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

๒. การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง หมายถึง การรับรู้ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ให้ความร่วมมือ การเข้าร่วมกลุ่ม กำหนดวัตถุประสงค์ ปฏิบัติตาม เพื่อช่วยเหลือสังคม

๓. มุ่งรู้ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ หมายถึง ความสามารถในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

๔. มีความรับผิดชอบต่อสาธารณชนในฐานะพลเมือง หมายถึง การรับรู้ การตื่นตัว สนใจ รับผิดชอบต่อที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมต่อไป

๕. มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงข่ายความร่วมมือ หมายถึง การเชื่อมโยง การประสานงาน การจัดตั้งกลุ่มการร่วมมือ การมีระบบการจัดการในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือ สังคม

๖. การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หมายถึง การแสดงความคิดเห็น การเชื่อมโยง การให้ความสำคัญ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม หาทางป้องกันและแก้ไข

๗. ความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี หมายถึง การแสดงความคิดเห็นและความรู้สึก การมีความรัก การให้ความร่วมมือ การยอมรับ ความแตกต่างระหว่างบุคคล การรับฟัง ในการทำกิจกรรมของสังคม และการรับรู้สิทธิของตนเองและผู้อื่น^{๑๐}

๒.๑.๕ วิธีการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสา

วิธีการเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาของเยาวชนเป็นกระบวนการ พัฒนาให้เกิดความตระหนักต่อสังคม ซึ่งแนวทางในการจัดกิจกรรม

^{๑๐} เรียม นมรักษ์, “การวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักศึกษา ในองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๘-๙.

เพื่อพัฒนาจิตอาสาของเยาวชนมีเทคนิควิธีที่หลากหลายมุ่งเน้นกิจกรรม เพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ของเยาวชนเสมือนเป็น รูปแบบหนึ่งของการศึกษา^{๑๑}

พุลสวัสดิ์ วรรณลา^{๑๒} สรุปแนวทางหรือวิธีการเสริมสร้าง จิตอาสาว่าการที่จะพัฒนาบุคคลให้เกิดจิตอาสาจะต้องใช้วิธีการ และแนวทางอย่างหลากหลายผสมผสานกันจึงจะประสบความสำเร็จได้ ซึ่งได้เสนอวิธีการดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอนเน้นการ อภิปรายแลกเปลี่ยนและแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมการสอนโดยการให้ ตัวแบบและกรณีตัวอย่าง การสอนโดยการ ให้ปฏิบัติในสถานการณ์ จำลองสถานการณ์จริงและการสอนโดยใช้การปรับพฤติกรรม การสอนแบบ ใช้โครงงาน การสอนโดยการเล่านิทาน การสอนแบบใช้กระบวนการกลุ่ม ส่งเสริมให้มีการนำเนื้อหาด้านจิตอาสามาสอนในหลักสูตรเพิ่มเติม

๒. แนวทางการพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมควรจัดกิจกรรม การประกวดโครงการต่างๆ เช่น กิจกรรมทำความสะอาด กิจกรรม ช่วยเหลือร่วมกับกิจกรรมชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนา การสร้างต้นแบบ สร้างเครือข่ายจิตอาสาในชุมชน

^{๑๑} วรางคณา ฟู่นสุวรรณ, “การทดลองสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างเรื่องการปฏิบัติตน เป็นคนดีกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนา ทักษะคิดวิเคราะห์ และจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๕), หน้า ๖๘.

^{๑๒} พุลสวัสดิ์ วรรณลา, “แนวทางการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๒๕๕๗), หน้า ๔๔-๔๕.

๓. แนวทางการพัฒนาด้วยการใช้ตัวแบบที่ดีซึ่งประกอบด้วยการให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากร ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีนักเรียน รุ่นพี่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การเชิญบุคคลที่มีจิตอาสาดีเด่น ตรงกับที่โรงเรียนต้องการมาให้การอบรมนักเรียนเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ช่วยประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมทั้งแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ทางโรงเรียนทราบ

๔. แนวทางการพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ให้สะอาดร่มรื่น สวยงาม และเป็นระเบียบเรียบร้อยมีการติดข้อความธรรมะคติธรรม สุภาพจิต ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตอาสา

๕. แนวทางการพัฒนาด้วยการนำผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยการเชิญผู้ปกครองและผู้นำชุมชน เข้าร่วมประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ ทำได้ด้วยการสร้างความตระหนัก และมีส่วนร่วมตัดสินใจ เผยแพร่และแจ้งข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับ เทคนิค วิธีการอบรมสั่งสอนและลักษณะพฤติกรรมที่บ่งชี้คุณธรรม ด้านจิตอาสาของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ มีการสร้างเครือข่าย ผู้ปกครองจิตอาสาพัฒนาโรงเรียนชุมชนและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เสวนา การเสริมสร้างคุณธรรมด้านจิตอาสา

นอกจากนี้วิธีการเสริมสร้างจิตอาสาโดยการจัดการเรียนรู้นั้น สามารถทำได้ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยเด็กที่เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ จำเป็นต้องนำองค์ความรู้เชิงทฤษฎีมาปรับประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน เริ่มจากตัวผู้สอนเองที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และค่อย ๆ ขยายไปสู่การพัฒนาผู้เรียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องพัฒนา ไปให้ถึงระบบคิดของผู้เรียนมากกว่าการให้ทำกิจกรรมโดยปราศจาก

ความคิด อย่างไรก็ตามต้องถือเป็นหลักการว่าการพัฒนาจิตอาสาสามารถสอดแทรกได้ในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

เจียมจิตต์ ไชยลังกา สรุปว่าวิธีการเสริมสร้างจิตอาสา มี ๔ ขั้นตอน คือ^{๑๓}

๑. ปลุกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา เกิดจากการที่ได้รับการปลุกฝังมาตั้งแต่เด็กจากครอบครัวและสถานศึกษาและสร้างจิตสำนึกโดยมีกิจกรรมที่ให้การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

๒. การเตรียมความพร้อม ทั้งด้านร่างกายจิตใจ ด้านความรู้ และการติดต่อสื่อสาร การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการให้บริการในชุมชนพร้อมทั้งทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

๓. การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเป็นผู้มีจิตอาสาควรมีกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๔. การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นประสบการณ์ต่อการพัฒนาด้านจิตอาสา คือ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดีและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

วิธีการเสริมสร้างจิตอาสาของเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็น แต่การบ่มเพาะนี้อาจต้องใช้เวลา และความอดทน ต้องสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้ปฏิบัติให้เชื่อในคุณค่าที่จะเกิดขึ้นและจะต้องพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง

^{๑๓} เจียมจิตต์ ไชยลังกา, “การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๒”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ๒๕๕๔), หน้า ๑๘.

สม่ำเสมอ อีกทั้งการเรียนรู้ต้องใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยการนำกิจกรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดพลังจิตอาสา สร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาจิตอาสาอย่างเป็นระบบ เพื่อเป้าหมายคือ ประโยชน์สุขของสังคมนั่นเอง

๒.๑.๖ การประยุกต์ใช้แนวคิดจิตอาสา

จิรวัดน์ วีระกร กล่าวถึง การเสริมสร้างจิตอาสาไว้ว่า เป็นรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ซึ่งเป็นแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยกำหนดเป็นนโยบายให้โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนในลักษณะการเชื่อมโยงการศึกษากับปัญหาชุมชนร่วมกัน แก้ปัญหาตามความจำเป็นของชุมชนเรียกว่า “Service Learning” เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะในการปฏิบัติงาน เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง ร่วมกันสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อในฐานะพลเมืองของประเทศ ตลอดจนมีผลดีต่อการเพิ่มพูนความสามารถทางด้านวิชาการของผู้เรียนไปพร้อมกัน^{๑๔}

กุลทิพย์ ศาสตรระจิก กล่าวว่า จิตอาสา มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคมภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากจิตอาสาเป็นความรับผิดชอบต่อซึ่งเกิดขึ้นภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรมที่อยู่ในจิตใจ และส่งผลสู่การกระทำภายนอกของบุคคล จากปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นเห็นได้ว่ามีเหตุเกิดจากการขาดจิตสำนึก

^{๑๔} จิรวัดน์ วีระกร, มุมหนึ่งของความคิดการสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมแก่นักศึกษา, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปีของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง เพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย, จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๙), หน้า ๙.

ของคนส่วนใหญ่ การสร้างจิตอาสาของคนในสังคมจึงจำเป็นและมีคุณค่ายิ่ง และสามารถทำได้หลายรูปแบบ^{๑๕}

ในปัจจุบันมีองค์กรที่ให้ความสำคัญกับเรื่องจิตอาสาได้จัดกิจกรรมดี ๆ มากมายเพื่อให้ผู้สนใจได้เข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น “บ้านจิตอาสา” มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระราชาอุปถัมภ์ มูลนิธิเล็ก ๆ ที่จะทำให้ทุกคนกลายเป็นฮีโร่ของน้องผู้ด้อยโอกาส โครงการนี้มีจุดเริ่มต้นจากการนำกระดาษรีไซเคิล (Recycle) มารีユส (Reuse) ให้เป็นสมุดทำมือ ซึ่งเป็น การแปลงเศษกระดาษที่ไร้ค่าในมือเราให้กลับมามีคุณค่าอีกครั้ง เพื่อส่งต่อถึงน้องผู้ด้อยโอกาส จึงตั้งชื่อโครงการว่า “จิตอาสาสมุดเพื่อน้อง” ถ้าหากใครสนใจอยากเป็นหนึ่งในโครงการฮีโร่ paperranger เราสามารถมีส่วนร่วมได้ตั้งแต่การบริจาคกระดาษเอสี่เพื่อนำมาทำสมุด สร้างบรรยากาศภายในให้มีความน่ารักอบอุ่น นั่งกันเป็นวงกลมแต่ละคนต่างก้มหน้าก้มตาขะมักเขม้นทำสมุดกันด้วยความตั้งใจ เป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือ แบ่งปัน ส่งกำลังใจผ่านการทำสมุดจากกระดาษเอสี่เพื่อน้องผู้ด้อยโอกาส ถือเป็นความงดงามของจิตใจที่มอบให้แก่กัน ด้วยการเข้าร่วมทำกิจกรรมดี ๆ ในโครงการนี้^{๑๖}

นอกจากนี้ยังมีโครงการเพื่อผู้ป่วยมะเร็งเต้านมที่ศูนย์อาสาสมัครทำเต้านมเทียมของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งโครงการดี ๆ ที่ช่วยเหลือผู้ป่วยมะเร็งเต้านม โครงการจะแจกเต้านมฟรีให้กับ

^{๑๕} กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ, “การถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนในจิตสำนึกสาธารณะ”, รายงานผลการวิจัย, (โครงการวิจัยชุด “การสื่อสารจิตสำนึกสาธารณะ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑), หน้า ๕๐.

^{๑๖} บ้านจิตอาสา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระราชาอุปถัมภ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.chillpainai.com/scoop/10615> [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

ผู้ป่วยที่ขาดทุนทรัพย์ รวมถึงชายชู้ดชั้นในสำหรับผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านม โดยเฉพาะที่ช่วยเหลือผู้ป่วยมะเร็งเต้านม ซึ่งปัจจุบันเต้านมเทียมนั้น ยังมีผู้ป่วยที่ต้องการอยู่เป็นจำนวนมากและศูนย์อาสาสมัครทำเต้านมเทียมไม่ได้มีแค่ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าที่โรงพยาบาลรามาธิบดี โรงพยาบาลศิริราชก็มีเช่นกัน ผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งเต้านม เมื่อเข้ารับการรักษาตัดผู้ป่วยมักจะสูญเสียเต้านมไปหนึ่งข้างส่งผลให้น้ำหนักหายไปข้างหนึ่งเพราะในเต้านมเทียมจะมีเม็ดลูกปัดที่ช่วยปรับสมดุลน้ำหนักหน้าอกให้เท่ากัน แอมยังช่วยลดอาการเจ็บแผลหลังผ่าตัด ลดปัญหาปวดหลัง และเสริมบุคลิกให้ผู้ป่วยกลับมามีความมั่นใจอีกครั้ง เป็นกิจกรรมที่แสดงออกที่ความรักความห่วงใยที่มีให้กับของคนในสังคม^{๑๗}

ในระดับนานาชาติมีอาสาสมัครที่ร่วมมือกันระหว่างประเทศ เช่น จัดทำโครงการอาสาสมัครแลกเปลี่ยนเรียนรู้ค่ายอาสาสมัครนานาชาติ (International Workcamp) และโครงการจิตอาสาในต่างแดน (MLTV) โดยสามารถเลือกค่ายและโครงการได้ทั่วโลก จึงเป็นที่สนใจอย่างมาก เพราะได้พัฒนาตนเองครบทุกด้าน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมกิจกรรมในต่างแดน เช่น ในประเทศญี่ปุ่น หรือ ประเทศสิงคโปร์ ที่ประสบผลสำเร็จในการจัดโครงการแลกเปลี่ยนนี้^{๑๘}

การอุทิศตนเป็นอาสาสมัครในต่างประเทศในลักษณะค่าย (Workcamp) เช่นเดียวกับการออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทที่นักศึกษา มหาวิทยาลัยประเทศไทยจัดขึ้น เพียงแต่การร่วมค่ายอาสาสมัครใน

^{๑๗} โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า อาคารเฉลิมพระเกียรติ ชั้น ๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.noknoi.com/friends/> [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

^{๑๘} สมาคมอาสาสมัครนานาชาติเพื่อการพัฒนาสังคม, โครงการอาสาสมัครในต่างแดน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.volunteerspirit.org> [๘ มีนาคม ๒๕๖๓].

ต่างประเทศ มีเพื่อนร่วมค่ายซึ่งเราไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่มีวัตถุประสงค์เดียวกันในการมาเป็นอาสาสมัคร ทุกคนจะสมัครผ่านองค์กรจากประเทศของตนเอง และมาพร้อมกันตามวันและเวลา ณ สถานที่นัดหมาย อาสาสมัครนานาชาติทุกคนจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันภายในค่าย สร้างมิตรภาพอันงดงามร่วมกัน คือการจุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจ และรวมพลังเยาวชน โดยมีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคม

การประยุกต์ใช้แนวคิดจิตอาสา โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมและสะท้อนความคิดของตนเองเกิดการพัฒนาอย่างเหมาะสม โดยเลือกกิจกรรมตามความสนใจและความถนัดจะช่วยให้เยาวชนเกิดความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เต็มที่เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติสืบไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า จิตอาสาเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชน เพราะเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้เกิดขึ้นภายในจิตใจให้เยาวชนได้รู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละตนเองเพื่อส่วนรวม มีความตระหนักในปัญหาสังคม เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม จิตอาสาช่วยพัฒนาคุณค่าทั้งภายในและภายนอกของเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ และได้นำความรู้ความสามารถของตนเองทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

๒.๒ แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม

๒.๒.๑ ที่มาของแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม

ความเป็นมาของความรับผิดชอบต่อสังคม เริ่มจากในปี ค.ศ. 1940 ที่ศาสตราจารย์ Theodor Kreps จาก Stanford Business School ได้กล่าวถึงการทำรายงานเพื่อแสดงถึงการ กระทำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรในชื่อเรียกว่า “Social Audit” ต่อมาในปี ค.ศ. 1953 โฮเวิร์ด โบเวน (Howard Bowen) ได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ Social Responsibilities of the Businessman ซึ่งได้รับการยกย่องเป็น “บิดาแห่ง CSR” ปรากฏแรกของความรับผิดชอบต่อสังคม โฮเวิร์ด โบเวน ช่วงนั้นเรียกว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility / SR) โดยเขามุ่งความสนใจในบทบาทและหน้าที่ของนักธุรกิจที่ควรมีต่อสังคมโดยรวม และเขาได้ให้คำนิยามของ SR ไว้กว้าง ๆ ว่า “เป็นพันธะและหน้าที่ของนักธุรกิจที่ต้องดำเนินนโยบายการตัดสินใจและปฏิบัติการกระทำเหล่านั้นให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้และสอดคล้องกับคุณค่าต่างๆ ที่มี และความยอมรับในสังคม” ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่อสังคม ในยุคนั้น จึงเป็นความรับผิดชอบต่อเศรษฐกิจโดยรวม (กำไรและการลงทุน) การเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม การทำดีต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม ตรวจสอบได้ ปฏิบัติจริง

ในเวลาต่อมาได้มีการกล่าวถึงเกณฑ์ที่เป็นแรงจูงใจและเป็นกรอบของสิ่งที่ควรปฏิบัติในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร โดยเริ่มกล่าวถึง จรรยาบรรณทางธุรกิจในส่วนความรับผิดชอบต่อสังคม โดยกล่าวว่า การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ไม่เป็น แต่เพียงผลทางธุรกิจหรือเป็นไปตามเนื้อหาของกฎหมายที่บังคับไว้เท่านั้น^{๑๔}

^{๑๔} ศิริพงษ์ ฐานมัน, “จิตอาสาประตูลู่ CSR ที่ยั่งยืน”, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๖๗.

แต่จะต้องเป็นไปตามกลไกทางสังคมที่พึงปฏิบัติด้วยเช่นกัน นั่นคือจะต้องมีแนวทางในการปฏิบัติ และถือเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติจากจิตสำนึกภายในอย่างสมัครใจด้วยการยอมรับว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่องค์กรทำที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของบริษัท ย่อมมีผลโดยตรงหรือผลข้างเคียงต่อชุมชนและสังคมในมุมกว้างไม่มากนักน้อย องค์กรหรือบริษัทจึงควรมีจิตสำนึกในผลข้างเคียงนี้ในระดับต่างๆ ที่พึงมีและตอบสนองอย่างสมัครใจ^{๒๐}

ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสำนึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ (Insight) ที่คำนึงถึงผลกระทบด้านลบที่มีต่อส่วนรวมจึงมีส่วนเสริมสร้างชุมชน และสังคมให้มีคุณภาพ เป็นความสำนึกที่เกิดควบคู่กันไปกับการประกอบธุรกิจที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนและความสงบสุขของสังคมในอนาคต ถือเป็นเครื่องมือที่โลกตะวันตกคิดขึ้นสำหรับใช้ควบคุมหรือถ่วงดุลลัทธิทุนนิยมสุดขั้วที่มุ่งกำไรสูงสุดจนหย่อนด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยยึดหลักการของธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคมต้องอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าธุรกิจ กับสังคมต้องอยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพื่อขับเคลื่อนชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เกิดความสงบสุข

๒.๒.๒ ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคมความเอื้อเฟื้อ และความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นลักษณะนิสัย และทัศนคติของบุคคลซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต โดยมีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมดังนี้

^{๒๐} วิทยา ชีวรุโณทัย, พลัง CSR สู่องค์กรเป็นเลิศ ฉบับ ADVANCED, (กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖-๑๗.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์^{๒๑} ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง บทบาท ภาระหน้าที่ ตลอดจนคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคล และกลุ่มบุคคล สมาชิกของสังคม หรือของประเทศ รวมถึงนโยบาย กิจกรรม ที่องค์กรภาคธุรกิจได้จัดขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือ ปรับปรุง และส่งเสริม ให้สภาพสังคมโดยรวมดีขึ้น ขณะเดียวกันประชาชนเองก็มีความเป็นอยู่ดีขึ้นด้วย

ประสาธ อิศรปริดา^{๒๒} ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ มีความรู้ การมีความรับผิดชอบต่อการมีระเบียบ วินัยร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการเสนอแนวความคิดในการพัฒนาต่อรัฐ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม

เพ็ชรินทร์ ปฐมวนิชกะ^{๒๓} ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วม ต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ เริ่มตั้งแต่สังคมเล็กที่สุด คือ ครอบครัว จนถึงสังคมระดับใหญ่ สอดคล้องกับ ลิขิต ธีรเวคิน^{๒๔} ที่กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม คือ ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกัน และมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งผูกพันเกี่ยวข้องกัน หลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สังคมขนาดเล็กจนถึงสังคมขนาดใหญ่

^{๒๑} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภะ, ๒๕๒๗), หน้า ๕๕.

^{๒๒} ประสาธ อิศรปริดา, สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ: นานอักษรการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๐.

^{๒๓} เพ็ชรินทร์ ปฐมวนิชกะ, “การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อของนักเรียน ระดับประถมศึกษา กรณีชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๕), หน้า ๓๒.

^{๒๔} ลิขิต ธีรเวคิน, คนไทยในอุดมคติ, (กรุงเทพฯ: แม็ค, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓.

เวคิน วุฒิมวงศ์^{๒๕} ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ ช่วยคิดและแก้ปัญหาของสังคม

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์^{๒๖} ให้ความหมายความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง คุณธรรมที่เป็นความรับผิดชอบต่อรวมยอดในความรับผิดชอบต่อชีวิตอันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรม

จากการให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การแสดงออกทางพฤติกรรม คือ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีความตระหนักถึงส่วนรวมเป็นหลัก ความรับผิดชอบต่อสังคมเกิดขึ้นจากการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกภายในจิตใจ และเป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมอยู่รอดได้ ด้วยการตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติตนอยู่ในกฎระเบียบของสังคม

๒.๒.๓ หลักการและจุดมุ่งหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมที่สำคัญ ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ด้วยความสงบสุข เพราะบุคคลแต่ละบุคคลย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องกระทำมากมาย

^{๒๕} เวคิน วุฒิมวงศ์, “ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคใต้”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐.

^{๒๖} สมจิตต์ สุพรรณทัศน์, *มนุษย์กับสังคม*, (กรุงเทพฯ: เอส อาร์แมส พรินติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

ถ้าทุกคนในสังคมมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีแล้ว ก็ย่อมทำให้เกิดความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าในชีวิต^{๒๗}

โดยหลักการพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมมี ๗ ประการ ดังนี้^{๒๘}

๑. ความรับผิดชอบต่อที่สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) โดยองค์กรจะต้องมีความรับผิดชอบต่อที่สามารถตรวจสอบได้กับผลกระทบที่มีต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

๒. ความโปร่งใส (Transparency) โดยองค์กรจะต้องมีความโปร่งใสในการตัดสินใจและกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรที่มีผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

๓. การปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม (Ethical Behavior) โดยองค์กรจะต้องมีการดำเนินการอย่างมีจริยธรรม

๔. การคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย (Respect for Stakeholder Interests) โดยองค์กรจะต้องยอมรับ พิจารณาและตอบสนองต่อผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสีย

๕. การเคารพต่อหลักนิติธรรม (Respect for the Rule of Law) โดยองค์กรจะต้องยอมรับว่าการเคารพต่อหลักนิติธรรมเป็นข้อบังคับที่สำคัญอย่างมาก

๖. การเคารพต่อแนวปฏิบัติสากล (Respect for International Norms of Behavior) โดยองค์กรจะต้องให้การยอมรับต่อแนวปฏิบัติสากล ในขณะที่ต้องยึดมั่นในหลักการของการเคารพต่อหลักนิติธรรมด้วย

^{๒๗} มงคล หวังสุขใจ และชมพูน โกติรัมย์, **สังคมวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา ฝ่ายเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๐), หน้า ๗๕.

^{๒๘} สถาบันการบินพลเรือน, “คู่มือการแสดงความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคมสถาบันการบินพลเรือน (ฉบับปรับปรุง)”, **ประชุมคณะกรรมการ สบพ.**, ครั้งที่ ๖/๒๕๕๗, หน้า ๒-๓.

๗. การเคารพต่อสิทธิมนุษยชน (Respect for Human Right) โดยองค์กรจะต้องให้ความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและยอมรับถึงความสำคัญและความเป็นสากลของหลักการนี้

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในปัจจุบันความเจริญทางเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว และเสมือนหนึ่งว่าการพัฒนาด้านจิตใจหรือจริยธรรมไม่ได้ก้าวหน้าไปในสัดส่วนที่พอเหมาะกับความเจริญทางเทคโนโลยีซึ่งเป็นการพัฒนาด้านวัตถุทั้งที่การพัฒนาทางด้านจริยธรรมนั้นมีความจำเป็นไม่น้อยกว่าความเจริญทางวัตถุ จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น^{๒๙}

ดังนั้นการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีความสำคัญมาก หากบุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีความสำคัญมาก หากบุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลในทางบวกดังต่อไปนี้ คือ คนมีความรับผิดชอบต่อสังคมจะทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย ทุ่มเวลา และเป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม^{๓๐} ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎจริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น ไม่เป็นต้นเหตุของความเสื่อมและความเสียหายแก่ส่วนรวมทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุข เรียบร้อย แก่สังคมในการช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติ^{๓๑} ความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถเสริมสร้างและฝึกฝนให้มีขึ้นได้ในตัวบุคคล

^{๒๙} สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๓๐} สุวรรณชาติ โพธิ์จันทร์, “การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง โรงเรียนบ้านดงเมืองจอก อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗-๓๘.

^{๓๑} อนุชิต งามขจรวิวัฒน์, “ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาศึกษากรณี จังหวัดปัตตานี”, ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

โดยต้องฝึกฝนอบรม และพัฒนาตนเองขึ้นเรื่อย ๆ^{๓๒} ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้เกิดกับทุกคน นอกจากความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน ความเสียสละ ประหยัด ฯลฯ การปลูกฝังให้คนมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเป็นปัจจัยอันสำคัญที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข^{๓๓}

โดยจุดมุ่งหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม ได้มีนักวิชาการและองค์กร กล่าวไว้ดังนี้

รัตน์ชัย ศรีสุวรรณ^{๓๔} ได้กล่าวและสรุปถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย ถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบต่อสังคมจะส่งผลถึงจุดมุ่งหมายดังนี้

๑. คนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา
๒. คนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมเป็นที่นับถือได้รับการยกย่องสรรเสริญ และเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม
๓. ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น

^{๓๒} L. Boom, and S. Philip, **Sociology**, (New York: Harper Row, 1986), p.137.

^{๓๓} E.B. Fippo, **Management: A Behavioral Approach**, (New York: Allyn and Bacon, 1966), p.61.

^{๓๔} รรัตน์ชัย ศรีสุวรรณ, “การบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **ปรัชญาตุษฏีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓.

๔. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขเรียบร้อยในสังคม

๕. ไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม และความเสียหายส่วนรวม

รัตนชัย ศรสุวรรณ^{๓๕} กล่าวถึง ความรับผิดชอบว่าเป็นลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้หน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบประสบความสำเร็จ และเสร็จตามเวลา ที่กำหนด และได้กล่าวถึงผลดีหรือจุดมุ่งหมายของความรับผิดชอบต่อไว้ดังนี้

๑. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย ได้ทันเวลา คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

๒. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้คนปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎจริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น

๓. ไม่ทำให้ผู้อื่นเป็นต้นเหตุของความเสื่อม และเสียหายแก่ส่วนรวม

๔. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุข เรียบร้อยแก่สังคม

วัลลภา เฉลิมวงศาเวช^{๓๖} กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของความรับผิดชอบต่อเป็นการประมวล ความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม ความคิดในเชิงจริยธรรมมีกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ นักปราชญ์ในยุคโบราณหลายท่านต่างกล่าวถึง และพยายามสั่งสอนให้ผู้คนประพฤติปฏิบัติกันในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม กระทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง และสังคมจนถึงปัจจุบัน

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

^{๓๖} วัลลภา เฉลิมวงศาเวช, “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอุดมศึกษา”, วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓ (มิถุนายน-ธันวาคม ๒๕๕๕): ๑๑๒-๑๑๖.

ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญยิ่ง เป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเองและมีความซื่อสัตย์สุจริต การที่บุคคลมีลักษณะความรับผิดชอบจะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นองค์กรด้านการศึกษาก็จำเป็นต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตัวเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

๒.๒.๔ ประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคม

Carroll แบ่งประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคมออกเป็น ๔ ด้าน ที่รู้จักกันในชื่อพีระมิตความรับผิดชอบต่อสังคม (The Pyramid of Corporate Social Responsibility) ได้แก่^{๓๗}

๑. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ (Economic Responsibility) คือ ความรับผิดชอบในการสร้างผลกำไรให้กับองค์กร ถือเป็นความรับผิดชอบต่อพื้นฐานที่สำคัญ

๒. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย (Legal Responsibility) คือ การปฏิบัติตามกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

๓. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม (Ethical Responsibility) คือ การปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องทางด้านจริยธรรม และหลีกเลี่ยงการกระทำที่ขัดกับศีลธรรมอันดีของสังคม

^{๓๗} A.B.Carroll, "A three-dimensional conceptual model of corporate performance", *Academy of Management Review*, Vol. 4 No. 4 (1991): 497-505.

๔. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการกุศล (Philanthropic Responsibility) คือการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีขององค์กรโดยการพัฒนาชุมชน และคุณภาพของคนในสังคม

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์^{๓๘} ได้จำแนกประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ ดังนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง คือ ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม โดยรักษาสমบัติส่วนรวมให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม เมื่อเห็นสิ่งที่เป็นอันตราย ช่วยแก้ไขตามความสามารถ ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม รู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดีมีความซื่อสัตย์

๒. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่ เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือภารกิจตามควรแก่โอกาส ไม่นำความเดือนร้อนมาให้ช่วยรักษาและเชิดชูชื่อเสียงของครอบครัว

๓. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ ได้แก่ สนใจในบทเรียน เคารพเชื่อฟังครู ปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎข้อบังคับของโรงเรียน ช่วยเหลือภารกิจตามสมควรแก่โอกาสช่วยเหลืองานโรงเรียนตามความสามารถ ช่วยรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน ถนอมของใช้ในโรงเรียนไม่ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน

๔. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่ ช่วยตักเตือนและแนะนำ เมื่อเห็นเพื่อนทำผิด ช่วยเหลือเพื่อความถูกต้องและเหมาะสมให้อภัย เมื่อเพื่อนทำผิด ไม่เอาเปรียบเพื่อน ไม่รังแกซึ่งกันและกัน

^{๓๘} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, การบริหารสถานศึกษาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม Managing SR School, (กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘.

สุภัทรา หุ่นนอก^{๓๙} และ สุธาทิพย์ แก้วเกลี้ยง^{๔๐} อธิบายประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ที่จะสร้างให้บุคคลในชาติรู้สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเอง คือการยอมรับผลที่เกิดจากการกระทำของตนทั้งดีและไม่ดี ถูกหรือผิด มีความสำนึก รู้ตัวว่าผิดแล้วจะไม่คิดทำผิดอีกต่อไป ไม่ปิดความรับผิดชอบต่อผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น โดยหลักเกณฑ์ที่ควรยึดถือในการรับผิดชอบต่อตนเองมีดังนี้

- ๑.๑ รู้จักบทบาทภาระหน้าที่ของตนเอง
- ๑.๒ มีความกล้าหาญ ยอมรับผลการกระทำของตน
- ๑.๓ มีความตั้งใจจริงในการประพฤติปฏิบัติกิจทั้งปวง
- ๑.๔ รู้จักวางแผนในการทำงานอย่างมีเป้าหมาย ปฏิบัติถูกต้องตามวัตถุประสงค์และแผนการนั้น ๆ
- ๑.๕ มีความเพียรพยายามในการประกอบกิจการ ไม่ท้อถอย และล้มเลิกก่อนที่งานจะสำเร็จ มีความอดทน อดกลั้นต่ออุปสรรคทั้งปวง
- ๑.๖ มีความซื่อสัตย์ ยืนหยัดในการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง
- ๑.๗ เคารพ และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และกฎหมายของสังคม
- ๑.๘ รู้จักประหยัด การเก็บออม เพื่อสร้างครอบครัวที่ดี
- ๑.๙ ไม่กระทำความผิด ๆ โดยผิดศีลธรรม และจรรยาบรรณ

^{๓๙} สุภัทรา หุ่นนอก, “การให้ความหมายและที่มาของความหมายรูปแบบและกลยุทธ์ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทแอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)”, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔), หน้า ๔๘.

^{๔๐} สุธาทิพย์ แก้วเกลี้ยง, “การพัฒนาจิตอาสาในแนวพระพุทธศาสนา”, **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙-๒๐.

๑.๑๐ มีความมุ่งมั่นต่อการปฏิบัติตามเป้าหมายชีวิตที่ดี เพื่อความสำเร็จในการใช้ชีวิตในปัจจุบันและอนาคต

๒. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว คือผู้ที่มีความตั้งใจในการช่วยเหลือการทำงานต่าง ๆ ในครอบครัวแบ่งเบาภาระสังคมตามความสามารถ ร่วมแสดงความคิดเห็นเสนอแนวทางที่เป็นคุณประโยชน์ เพิ่มความสงบสุขของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ประสานความเข้าใจอันดี ในครอบครัว สร้างความรัก ความเข้าใจอันดี มีความหวังดี เมตตา และมีน้ำใจไมตรีอันดีต่อกัน ช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้ครอบครัว ช่วยครอบครัว ประหยัดค่าใช้จ่าย

๓. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คือผู้ที่การรู้จักบทบาท หน้าที่ ของตนเองที่มีต่อส่วนรวม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยการปฏิบัติตนให้มีวินัยยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์ของสังคมมีดังนี้

๓.๑ ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบของกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับขนบธรรมเนียมของสังคม

๓.๒ รับผิดชอบต่อสังคม ตามความรู้ความสามารถ ปฏิบัติตน เป็นพลเมืองดีเสียภาษีอากร รับฟัง เอาใจใส่คอยฟังข่าวคราว หรือ ความคิดเห็นในเหตุการณ์บ้านเมืองในสิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อสังคม ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่เป็นการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และช่วยสังคมต่าง ๆ เท่าที่ความพร้อมหรือสามารถทำได้

๓.๓ เสียสละแรงกาย สติปัญญาให้ความคิดเห็น สละทรัพย์สิน หรือสิ่งของช่วยคนที่ตกทุกข์ได้ยาก ให้การสงเคราะห์คนที่ควรช่วย ช่วยผู้อนาถา โดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน

๓.๔ ช่วยดูแล ระมัดระวัง สอดส่องการรักษาทรัพย์สินสมบัติ ของส่วนรวม ช่วยดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติสวนสาธารณะสวนสมรมสมบัติ ของส่วนรวมต่อต้านผู้แสวงหาผลประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติ

๓.๕ เป็นผู้ที่มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย และมีสติ ระวังใจไม่ร่วมมือร่วมใจกับผู้ที่ก่อคุณ พลุกปั่น (ยุให้แตกแยก) ก่อการจลาจล (ความวุ่นวายในบ้านเมือง สร้างความปั่นป่วนในบ้านเมือง) ไม่ร่วม กระทบการในสิ่งที่ไม่ถูกต้องทำนอง คลองธรรม

๓.๖ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ไม่คิดหรือกระทำและช่วยต่อต้าน ผู้ที่คิดหรือกระทำเพื่อเอาประโยชน์ ส่วนรวมมาเป็นประโยชน์ส่วนตน

๓.๗ เสริมสร้างคนดี สนับสนุนคนดี ไม่สนับสนุนส่งเสริม หรือยินดีกับคนชั่ว คนโกงกิน ช่วยเสริมสร้างคนดีให้คนดีเป็นตัวแทน หรือมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง

๓.๘ คนที่มีความตั้งใจดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความ รับผิดชอบต่อสังคม บางครั้งก็อยากที่จะมีเครื่องแสดงให้ผู้อื่นได้รับรู้ รับทราบเช่นกัน หรืออย่างน้อยก็ทำให้ตนเองรู้สึกดี

๓.๙ มีบุคคลและองค์กรที่สนใจ มองว่าความตั้งใจดี เห็นแก่ ประโยชน์ส่วนรวมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม และการแสดง ให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วย เป็นการสร้างกระแสนิยมในการทำกิจกรรม ต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้

กิตติยา ผางคำ^{๔๑} อธิบายว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมคือ การรู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมใน ๔ ด้าน คือ

^{๔๑} กิตติยา ผางคำ, “ผลของการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมที่มีต่อ ความตระหนักในการรับใช้สังคม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อการเรียนในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียน บ้านโพแพ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔-๑๕.

๑. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสมให้ลุล่วงไปด้วยดี มีประสิทธิภาพทันตามกำหนดเวลา ในที่นี้อาจรวมถึงกับความรับผิดชอบต่อการศึกษเล่าเรียน รวมถึงการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร ละเอียดรอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์ และมีระเบียบวินัย

๒. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การรู้จักฐานะ และหน้าที่ของตนเองที่มีต่อครอบครัว ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

๓. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถานศึกษา

๔. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมรวมทั้งตั้งใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามกิจกรรมเพื่อความสุขของสังคม

กัญญณ์ช นิลภัย^{๔๒} ได้อธิบายถึง ความรับผิดชอบต่อสังคมคือ การรู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมใน ๓ ด้าน คือ

๑. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว การเคารพเชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือภารกิจตามควรแก่โอกาส ไม่นำความเดือดร้อนมาให้ครอบครัวและเชิดชู ชื่อเสียงของครอบครัว

^{๔๒} กัญญณ์ช นิลภัย, “ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ในมุมมองของนักวิชาชีพประชาสัมพันธ์ไทย”, การศึกษาค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตรการตลาด, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓.

๒. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ครู อาจารย์ ได้แก่ การเคารพ เชื้อฟัง ครูอาจารย์ ปฏิบัติตนอยู่ในกฎข้อบังคับของสถานศึกษา สนใจบทเรียน ช่วยเหลืองานสถานศึกษาตามความสามารถ ช่วยรักษา ความสะอาดสถานศึกษา ไม่ทำลายทรัพย์สินของสถานศึกษา รักษา ชื่อเสียงของสถานศึกษา

๓. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ให้คำแนะนำ ตักเตือน เมื่อเพื่อน ทำผิดช่วยเหลือเพื่อนตามความถูกต้องและเหมาะสม ให้อภัยเมื่อเพื่อน ทำผิด ไม่เอาเปรียบเพื่อน

พิพัฒน์ นนทนาธรณ์^{๔๓} อธิบายถึง ความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อสังคมตามข้อผูกพัน (Social Obligation Approach) หรือการรับผิดชอบต่อเฉพาะเท่าที่เป็นขั้นต่ำสุดตามบังคับของ กฎหมายเท่านั้น

๒. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการศึกษา (Education)

๓. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

๔. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ (The Natural Environment) องค์กรจำนวนมาก ได้ตัดสินใจเลือกการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ

^{๔๓} พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร การสร้าง ข้อได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน, (นนทบุรี: ริงค์ บีคอนด์ บุคส์, ๒๕๕๓), หน้า ๘๓-๘๔.

๕. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านวัฒนธรรม (culture) องค์การ ที่ให้การสนับสนุนด้านศิลปวัฒนธรรม เชื่อว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของ ความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถส่งเสริมบริษัท และสร้างทัศนคติที่ดี ให้เกิดกับบริษัทได้ การสนับสนุนด้านวัฒนธรรมเป็นการลงทุนที่มีคุณค่า เป็นการลงทุนด้านคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับชุมชนในท้องถิ่น

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้และปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ของตนเอง และการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม รวมถึง การจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความดีงาม รวมถึง ความรับผิดชอบต่อ การทำงานเพื่อประโยชน์แก่มนุษยชาติ และสามารถก่อประโยชน์ ให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนโดยองค์รวม สามารถวัดได้จากพฤติกรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชน ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และ ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๖ การประยุกต์ใช้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม

ประเทศไทยมีการรณรงค์ส่งเสริมให้กิจการทั้งภาคธุรกิจ (โดยเฉพาะ บริษัทมหาชนที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย) และกิจการที่มีใช้ภาคธุรกิจให้ประกอบกิจการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ตามทิศทางสากลอย่างมีคุณธรรม เพื่อสร้างคุณค่าและประโยชน์สุข แก่กิจการ ผู้มีส่วนได้เสีย สังคม สิ่งแวดล้อมและประเทศชาติอย่างแท้จริง นอกจากนี้การประยุกต์ใช้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนว สากลที่มีแล้ว ผู้ประกอบการควรบูรณาการองค์ความรู้และภูมิปัญญาไทย อาทิปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมของศาสนาตามความเชื่อถือ คุณลักษณะของคนไทย ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญา ท้องถิ่นอื่นๆ ประกอบด้วยเพื่อให้การดำเนินกิจการมีความเป็นอัตลักษณ์

พิเศษเฉพาะของคนไทย คือ การปลูกฝังพนักงานให้มีสำนึกของจิตอาสา ผ่านทางปรัชญา ค่านิยม และวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้จะทำให้การดำเนินกิจการอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมกลายเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานและชีวิตประจำวันที่ปฏิบัติ จนเป็นนิสัยที่ฝังงอเปรียบเสมือนเป็นดีเอ็นเอของพนักงานและกิจการ ส่งผลให้ความรับผิดชอบต่อสังคมย้อนกลับมาเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคมและต่อสิ่งแวดล้อมสูงสุด การดำเนินกิจการอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากจะสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยแล้ว ยังจะช่วยปลูกจิตสำนึกของมนุษย์ตั้งแต่วัยเยาว์จนจะเป็นผลดีต่อความยั่งยืนของประชาชน สังคม สิ่งแวดล้อม และประเทศชาติโดยรวม การประกอบกิจการอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๑๗ มาประยุกต์ใช้อย่างเข้าใจและเข้าถึงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกิจการมากขึ้น เพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้กิจการเจริญเติบโตอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน กล่าวคือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง จากภายนอกและภายในทั้ง ๔ ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ส่งผลให้กิจการและพนักงานสามารถพึ่งพาตนเอง เป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่น โดยมีการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร รวมถึงใช้ความรู้้อย่างรอบคอบ มีสติปัญญาและแบ่งปัน^{๔๔}

^{๔๔} คณะกรรมการกลุ่มความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนามาตรฐาน การเรียนการสอน และการวิจัยด้านบริหารธุรกิจแห่งประเทศไทย, แนวทางการรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ, (กรุงเทพฯ: บริษัท เมจิกเพรส จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕-๑๖.

การดำเนินกิจการอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะคำนึงถึงทางสายกลางที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ไม่แสวงหาผลกำไรจนเกินระดับความยั่งยืน ไม่เอาर्डเอาเปรียบหรือใช้ผลประโยชน์จากสังคมอย่างไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดีที่อาจก่อให้เกิดวิกฤติการณ์ตามมา นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ทำให้เป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชาติให้มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณธรรมและจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชน เพราะเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้เยาวชนได้รู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่น สงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี มีความตระหนักถึงผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้น ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงชี้วัดด้วยพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านต่างๆ คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

๒.๓ แนวคิดความเป็นพลเมืองดี (Active citizen)

๒.๓.๑ ที่มาของแนวคิดความเป็นพลเมืองดี (Active citizen)

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่ไทยรับมาจากประเทศตะวันตก แม้ว่าการปกครองแบบนี้จะเป็นที่นิยมทั่วไปในนานาอารยประเทศและได้รับการยอมรับจากสังคมไทยอย่างกว้างขวาง แต่การปกครองระบอบดังกล่าวก็ยังไม่สามารถประสานเข้ากับวิถีชีวิตคนไทยอย่างสนิทแนบแน่น อาจกล่าวได้ว่าคนไทยส่วนใหญ่

ยังไม่มีจิตวิญญาณประชาธิปไตย หรือวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นเพราะมีเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องหลายประการ อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย^{๕๕} ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ เรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยแบบเดิม ที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์มายาวนาน ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองไทยค่อนข้างไปทางอำนาจนิยมและประเพณีนิยม ซึ่งลักษณะพฤติกรรมและวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยเช่นนี้ แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในตะวันตก การหยิบฉวยเอาระบอบประชาธิปไตยของยุโรปมาใช้ในเมืองไทย โดยปราศจากการพัฒนาระบบค่านิยม ทักษะคติ และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน นับเป็นเหตุผลสำคัญมากประการหนึ่งที่ทำให้ประชาธิปไตยของไทยอ่อนแอ และนำมาซึ่งเหตุการณ์ความขัดแย้งวุ่นวายทางการเมืองไม่มีที่สิ้นสุด^{๕๖}

ในปัจจุบันได้มีการให้ความสนใจในกระแสของการเมืองภาคพลเมืองและบทบาทของการเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวมากยิ่งขึ้น การเสริมสร้างบทบาทของความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว หรือ active citizenship เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในรัฐบาลระบอบประชาธิปไตยในการที่จะช่วยส่งเสริมแนวทางการปฏิรูปภาครัฐได้ และถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเป็นเรื่องใหญ่สำหรับประเทศไทย โดยถือเป็น ๑ ใน ๔ ของเจตนารมณ์ของการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๕๕๗ ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการเมืองภาคพลเมืองที่เน้นการสร้างคามเข้มแข็ง

^{๕๕} พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, *สิทธิพื้นฐานและประชาสังคม*, (กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น, ๒๕๕๔), หน้า ๕๔.

^{๕๖} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, *ระดับความเป็นพลเมืองไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๒.

ให้ภาคประชาชนจากการส่งเสริมบทบาทให้ประชาชนสามารถกำหนดทิศทาง และมีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการบริหารงานของภาครัฐได้^{๔๗}

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง จึงหมายถึงการที่ประชาชนเกิดการตระหนักในสิทธิและหน้าที่ประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการเมือง การปกครอง เป็นการตระหนักในบทบาทของการเมืองภาคพลเมืองที่ควบคู่ไปกับการเมืองของนักการเมือง โดยการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองให้มีประสิทธิภาพมีการสนับสนุนการติดตาม และตรวจสอบกระบวนการปฏิรูปการเมือง การเกิดองค์กรประชาชน การรณรงค์เพื่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชน การสร้างสำนักพลเมืองเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้งและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งนี้ต้องมีการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม เช่นกฎหมายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หรือการเมืองภาคพลเมือง เพื่อให้ประชาชนสามารถทำกิจกรรมการเมืองภาคพลเมืองได้อย่างเต็มที่ เข้มแข็ง ต่อเนื่อง อิสระ มีต้นทุนต่ำ และไม่เป็นภาระแก่ตนเองมากเกินไป^{๔๘}

การเสริมสร้างบทบาทของการเป็นพลเมือง จะมีส่วนช่วยให้กระบวนการพัฒนาประเทศ และการขับเคลื่อนประชาธิปไตยในประเทศนั้น ๆ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะพลเมืองนั้นเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นในการปฏิรูปภาครัฐในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายของรัฐบาลว่าจะทำอย่างไรให้การพัฒนาประเทศ

^{๔๗} มานิจ สุขสมจิตร, “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย”, รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปเป็นอย่างไร, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๗ (พฤษภาคม-กรกฎาคม ๒๕๕๘): ๗-๑๔.

^{๔๘} ปกรณ์ ปรียากร, “รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปเพื่อการสรรค์สร้างอนาคตของประเทศไทย”, รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปเป็นอย่างไร, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๘): ๑-๔๒.

ขับเคลื่อนไปข้างหน้า ความเข้าใจถึงปัญหาและสถานการณ์ของประเทศอย่างลึกซึ้งจะช่วยให้รัฐสามารถออกแบบหรือกติกาที่ชัดเจนได้^{๔๙} ท่ามกลางปัญหาความขัดแย้งของการเมืองไทยในปัจจุบัน โจทย์ในการปฏิรูปภาครัฐนี้จึงมิใช่เรื่องง่ายและเป็นสิ่งที่ประชาชนทุกคนตั้งตารอคอยด้วยความหวังว่าอนาคตของการบริหารจัดการภาครัฐไทยจะสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยผลักดันให้ประเทศเกิดความเจริญก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ที่รากฐาน นั่นคือ เยาวชน เพราะรากฐานที่สำคัญในระบบประชาธิปไตยนั้นมาจากการปกครองโดยประชาชน นั่นคือการปลูกฝังและการเสริมสร้างการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติ^{๕๐}

ในอดีตการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๐ เน้นเรื่องของการสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อ แต่ปัจจุบันการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งเน้นการสร้างนักคิดและการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ การเรียนรู้จึงไม่สามารถเรียนรู้ได้จากการนั่งในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องบูรณาการจากการเรียนรู้การลงมือปฏิบัติและการสรุปทบทวนจากการเรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้น^{๕๑} ระบบการศึกษาในประเทศไทย จึงได้กำหนดให้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมือง

^{๔๙} คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

^{๕๐} วรากรณ์ สามโกเศศ, “พลเมือง” แบบไหนจึงจะเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.jpthai.org/content/view/849/>. [๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓].

^{๕๑} Dejaeghere, Y. & Hooghe, M., “Brief report: Citizenship concepts among adolescents”, *Journal of Adolescence*, 32 (2009): 723-732.

ที่ดีของชาติ โดยการพัฒนาให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาและการประกอบอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต มีระเบียบวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา อารังรักษาประเพณีไทย และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของไทย การรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้^{๕๒}

ดังนั้น การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองสำหรับคนในศตวรรษที่ ๒๑ จึงต้องการคนที่มีทักษะรอบด้าน มีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา มีสำนึกแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเป็นพลเมืองจึงกลายเป็นส่วนสำคัญแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษนี้

๒.๓.๒ ความหมายของความเป็นพลเมืองดี (Active citizen)

พลเมืองดี คือ สมาชิกในสังคมที่ปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสม ตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ บุคคลในฐานะเป็นพลเมืองของสังคม เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของประเทศและปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ของสังคมในทุก ๆ ด้าน มีความกระตือรือร้น ขวนขวายในกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองการปกครอง^{๕๓}

^{๕๒} สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย, (กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๙), หน้า ๘๐.

^{๕๓} Kahne, Joseph, Westheimer, Joel, “Educating the ‘Good Citizen’”, Political choices and pedagogical goals, in American Political Science Association Journal, 37 (2004): 148-168.

นุชสุตา เสริมสมรรถ^{๕๔} ให้ความหมายของพลเมืองดี คือ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ไม่ว่าจะ เป็นกิจที่ต้องทำ หากไม่ทำ จะได้รับโทษทางกฎหมาย และกิจที่ควรทำต้องเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ เห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ หรือละเว้นการกระทำ หากไม่ทำหรือ ละเว้นการกระทำอาจได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากสังคม สิ่งที่จะบุกรุก ที่ควรทำ ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น สอดคล้องกับ Peter^{๕๕} ให้ความหมายของพลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่เอาใจใส่ผู้อื่น ปฏิบัติตน ตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชน ที่ตนเองอาศัยอยู่ อีกทั้งสามารถยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและ ยอมรับความหลากหลายของสังคม

ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์^{๕๖} ให้ความหมายว่า ความเป็นพลเมืองดี หมายถึง บุคคลที่มีทัศนคติค่านิยมและความประพฤติที่เหมาะสมตาม สภาพของสังคมและทำประโยชน์ให้แก่สังคม ชุมชน ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม มีความกระตือรือร้น ได้แก่ การรู้จักสิทธิหน้าที่ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ปฏิบัติ ในสิ่งที่ถูกต้องเคารพสิทธิและกฎหมาย ของบ้านเมือง ทั้งนี้พลเมืองดีต้องสร้างประโยชน์ให้กับประเทศ ชำรงไว้ ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา

^{๕๔} นุชสุตา เสริมสมรรถ, “การนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนา คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา”, **ปริญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๔.

^{๕๕} Peter, L, “Civic and Citizenship Education in Israel”, **Cambridge Journal of Education**, Vol. 33 No. 1 (2003): 53-72.

^{๕๖} ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา”, **ปริญาครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๖.

และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งมีความสำนึกในความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน และปฏิบัติต่อกัน

Schulz ให้ความหมายว่า ความเป็นพลเมือง คือ การที่ประชาชนในสังคมให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมต่อกิจการสาธารณะทั้งด้านสิทธิ ภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ ร่วมคิด ร่วมทำด้วยความเสมอภาค และภราดรภาพ มีความกระตือรือร้น มีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย ให้ความสนใจต่อผลประโยชน์ของบ้านเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนผลประโยชน์ของตนเอง^{๕๗}

วรวุฒิ เจริญศรีพรพงศ์^{๕๘} สรุปความหมายของคำว่าพลเมือง แบ่งออกเป็น ๔ มิติดังนี้

๑. มิติพลเมือง คือ สมาชิกของประเทศ การที่สมาชิกของประเทศมาอยู่ร่วมกัน จะต้องมีการบริหารจัดการกิจการสาธารณะต่าง ๆ ร่วมกัน การที่มีสมาชิกในประเทศเข้ามามีส่วนร่วมความเป็นพลเมืองจึงเกิดขึ้น

๒. มิติการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ย้อนไปในยุคสมัยกรีกโบราณครั้งประชาธิปไตยรุ่งเรืองในนครเอเธนส์ พลเมืองมีสิทธิ ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาชุมชนของตนเอง มีส่วนร่วมในการร่างกฎหมาย ข้อบังคับ เลือกผู้แทน เข้าไปทำงานด้านนิติบัญญัติ และมีหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ การเสียภาษี การเป็นทหาร เป็นต้น จะพบว่าการใช้สิทธิและการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ

^{๕๗} Schulz, W., Ainley, J., Fraillion, J., & Lostio, B, **Initial Findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study**, (Amsterdam: The Secretariat International Association for the Evaluation of Educational Achievement. Schugurensky, 2010), pp.148-149.

^{๕๘} วรวุฒิ เจริญศรีพรพงศ์, “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน”, **ปริญาญาคูศาสดรศุภบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗-๑๘.

ให้แก่ชุมชนหรือรัฐ ก็คือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ รวมทั้งกิจกรรมของรัฐเป็นกิจกรรมที่สำคัญของพลเมือง

๓. มิติพลเมืองในทัศนะของเพลโต จะต้องมีความรู้ กล่าวคือ การเป็นพลเมืองที่เอาการเอางาน มีความรับผิดชอบ มีใจเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นเองได้ แต่การปลูกฝังการเป็นพลเมืองนั้นจะต้องเกิดจากความอยากที่จะเป็นพลเมือง

๔. มิติของการเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จะต้องรู้ทั้งวิธีการเป็นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง มีความเข้าใจกับสถานะของตนเอง

สุริน คล้ายรามัญ^{๕๙} ให้ความหมายของคำว่า ความเป็นพลเมือง คือ ฐานะความเป็นพลเมือง ที่เป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมืองหรือรัฐ มีสิทธิและความรับผิดชอบต่อที่ถูกกำหนด โดยกฎหมายในฐานะที่เป็นพลเมือง มีการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจสาธารณะภายใต้กฎหมายกฎเกณฑ์ทางสังคมและศีลธรรม

Schulz^{๖๐} นิยามความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ทั้งกิจที่ควรทำกิจที่ต้องทำ หรือควรทำในสิ่งที่กำหนดให้ทำ หรือสิ่งที่ห้ามกระทำ ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม รู้จักรับผิดชอบชั่วดีตามหลักจริยธรรมและหลักธรรมทางศาสนา

^{๕๙} สุริน คล้ายรามัญ, “การพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเพื่อการเสริมสร้างความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี”, **ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๗.

^{๖๐} Schulz, W, **International Civic and Citizenship Education Study**, (International Association for the Evaluation of Educational Achievement, 2008), p.48.

สรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองดี หมายถึง บุคคลที่มีคุณสมบัติ ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ของตนเอง มีคุณธรรม จริยธรรม เคารพต่อกฎหมาย มีความ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๒.๓.๓ หลักการสำคัญของแนวคิดความเป็นพลเมืองดี (Active citizen)

การเสริมสร้างบทบาทของความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวนั้น เป็นสิ่ง สำคัญยิ่งในรัฐบาลระบอบประชาธิปไตย โดยในปัจจุบันกระแสแนวคิด ของความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวเข้ามามีบทบาทที่ชัดเจน กล่าวคือ การที่สมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพ สิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา มีสำนึกแห่งการมีส่วนร่วม ทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในทางกฎหมาย โดยกิจกรรมใด ทางนโยบายที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามา มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมได้ด้วยตนเอง^{๖๑}

Dejaeghere และ Hooghe^{๖๒} ยังได้กล่าวว่า ความเป็นพลเมือง คือ วิถีทางที่ประชาชนสัมพันธ์กับอำนาจ กฎหมาย รัฐบาลและรวมทั้ง การร่วมมือซึ่งกันและกันในหมู่พลเมืองด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน ชีวิตสาธารณะจึงมีสารัตถะอยู่ที่ความเป็นพลเมือง

^{๖๑} วนิตา ชนินทุยทวงศ์, *คู่มือการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม*, (กรุงเทพฯ: สำนัก พัฒนา สุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๓), หน้า ๙-๑๐.

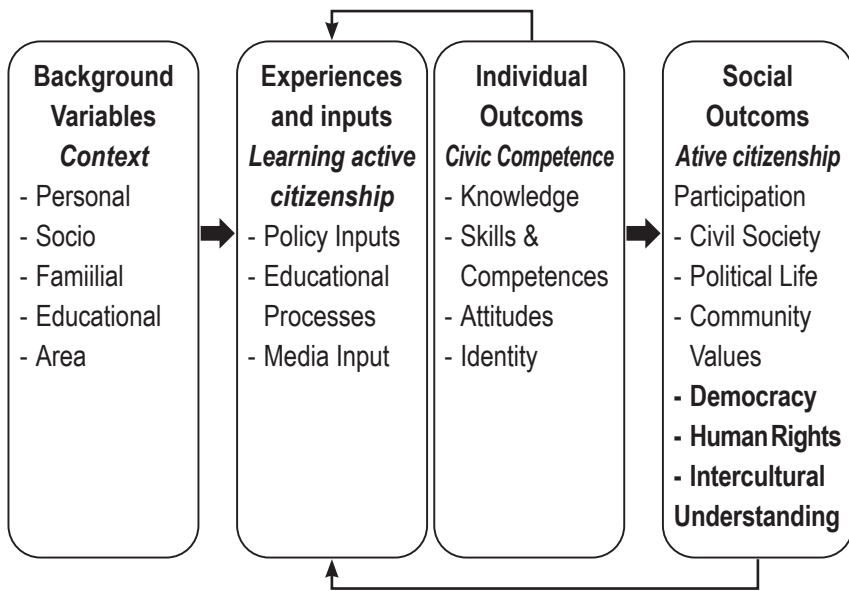
^{๖๒} Dejaeghere, Y. & Hooghe, M, "Brief report: Citizenship concepts among adolescents. Evidence from a survey among Belgian 16 years old", *Journal of Adolescence*, 32 (2009): 723-732.

ปัจจัยสำคัญสำหรับการเสริมสร้างความตื่นตัวของภาคพลเมืองนั้นคือ การศึกษาภาคพลเมือง โดยชลันดา สาสนทญาติ^{๖๓} พบว่า คำว่า “พลเมือง” นั้นไม่ได้หมายถึงคนทั่ว ๆ ไป แต่หมายถึงผู้ที่มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ และมีความคิดเห็นที่จะแสดงออก ที่จะมีส่วนร่วม ประชาธิปไตยนั้นต้องการสาธารณชนที่เป็นสาธารณชนที่รับรู้ ข้อมูลข่าวสารในระบอบประชาธิปไตย เพื่อที่จะสร้างสมรรถนะให้บุคคลเหล่านั้นสามารถทำหน้าที่ของพลเมืองได้อย่างสมบูรณ์ คือการเปิดให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยตรงไปตรงมา โดยครุ่นนั้นเป็นผู้ชี้แนะ ในทำนองให้เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นกัน แต่ไม่ใช่ชี้นำ

จากงานวิจัยของ Hoskins^{๖๔} ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตยและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวผ่านการศึกษาและนำเสนอตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว โดยวัดถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของพลเมืองในสังคมชุมชน หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สมรรถนะของพลเมือง (ความสำเร็จ) ภายหลังจากการเรียนรู้ผ่านการศึกษา โดยศึกษาว่าอะไรที่นำไปสู่ความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะ และทัศนคติ รวมถึง อัตลักษณ์ส่วนบุคคล โดยได้แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ของนิยามของการเรียนรู้และการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว ดังภาพที่ ๒.๑

^{๖๓} ชลันดา สาสนทญาติ, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรอบมเล็ยงดู การสนับสนุนทางสังคมการบรรลุดานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดีของวัยรุ่นในภาคเหนือ”, **ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^{๖๔} Hoskins Bryony, **Measuring Active Citizenship: A comparison of current development in international surveys**, (California: Jossey-Bass Publishers, 2007), pp. 189-220.

ภาพที่ ๒.๑ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเรียนรู้กับความเป็นพลเมือง

จากภาพที่ ๒.๑ แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบที่นำไปสู่การสร้างความเป็นพลเมือง อาทิเช่น ภูมิหลัง ได้แก่ มิติด้านตัวตน ความคุ้นเคยต่อสังคม การศึกษา และพื้นที่ องค์ประกอบด้านประสบการณ์ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบายการเมืองกระบวนการการศึกษา และสื่อ และปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และทัศนคติ รวมถึงปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน การมีส่วนร่วมในภาคการเมือง และการมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันจากบริบทต่าง ๆ สู่กระบวนการเรียนรู้นำมาสู่การเสริมสร้างศักยภาพของพลเมือง และนำมาสู่ผลลัพธ์สุดท้าย คือ ความเป็นพลเมือง

จึงเห็นได้ว่า การเสริมสร้างบทบาทของพลเมืองนั้น สามารถทำได้โดยผ่านการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาถือเป็นการปูพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการตระหนักถึงบทบาทของการเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย ที่ทำงาน หรือในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น ครอบครัว ชุมชน ที่อยู่อาศัย โดยการสอดแทรกการตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพลเมือง อันจะเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนไทยตระหนักถึงบทบาทของการเมืองภาคพลเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้เยาวชนพร้อมที่จะก้าวต่อไปสู่พลเมืองที่ดีของประเทศชาติในอนาคต

ความเป็นพลเมืองจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่ระดับเยาวชน ซึ่งการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้สัมฤทธิ์ผลนั้นมีใช้การเรียนในระบบโรงเรียนเพียงอย่างเดียว ด้วยหลักสูตรแกนกลางที่เหมือนกันทั่วประเทศ หากแต่เกิดจากการถ่ายทอดทางสังคม ภายใต้วรร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในทุกมิติ ได้แก่ โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ด้วยเนื้อหาความเป็นพลเมืองที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น^{๖๕}

๒.๕.๔ องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดี (Active citizen)

การเป็นพลเมืองดี คือผู้ที่ตระหนักในบทบาทหน้าที่และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและสังคมในทุก ๆ ด้าน อีกทั้งยังสามารถยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและยอมรับความหลากหลายของสังคม^{๖๖}

^{๖๕} วันชนะ วุฒิวิทย์, “ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนวัดสระประทุมจังหวัดสุพรรณบุรี”, *ปรัชญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๘๙.

^{๖๖} Kennedy, K.J, “Global Trends in Civic and Citizenship Education: What are the Lessons for Nation States?”, *Educ. Sci.*, 2 (2012): 121-135.

ความเป็นพลเมือง จึงต้องประกอบด้วยพลเมืองที่มีอำนาจ
๓ ประการ

๑. อำนาจโดยความรู้ หมายถึง ความรู้และเข้าใจเรื่องการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญโครงสร้างรัฐ อำนาจของรัฐ องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องสิทธิเสรีภาพ ช่องทางการใช้อำนาจของตน หน้าที่ของตนท้องถิ่น ชุมชน และสังคมโลก เป็นต้น

๒. อำนาจในการปฏิบัติ หมายถึง การมีทักษะทางการเมืองที่มีใช้เพียงการเลือกตั้ง แต่รวมถึงทักษะการรวมกลุ่มการแสดงความคิดเห็น และการอภิปรายอย่างมีเหตุผล การมีส่วนร่วมการคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรอง และใคร่ครวญ และการค้นหาและการใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงและการเคลื่อนไหวทางการเมือง เป็นต้น

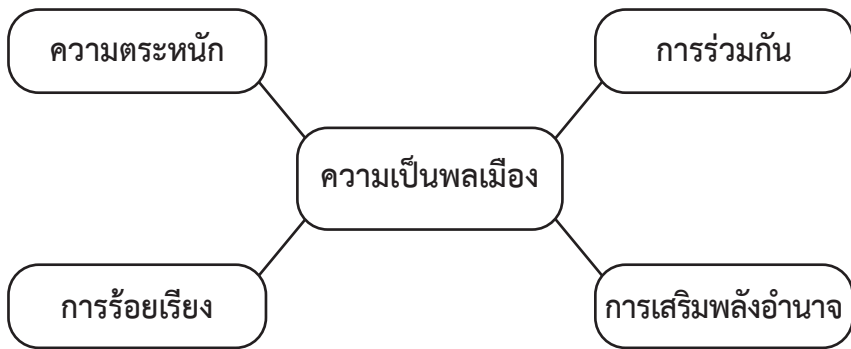
๓. อำนาจของความคิดและทัศนคติของพลเมือง หมายถึง การมีทัศนคติและแนวโน้มของความคิดตามวิถีประชาธิปไตยซึ่งจะแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย เช่น การยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติ การแสดงความคิดเห็น การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพความแตกต่างและความเห็นต่างของบุคคล มีความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองของตน เป็นต้น^{๖๗}

ด้าน **นิภาพรรณ เจนสันติกุล**^{๖๘} ได้ศึกษาโครงสร้างทางสังคม บทบาทและนโยบายสาธารณะกับความเป็นพลเมือง พบว่าปัจจุบันสังคมไทยมีความขัดแย้งทางความคิดและการแตกแยกออกเป็นกลุ่ม

^{๖๗} ปลินธร เพ็ชรฤทธิ์, “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา”, **ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^{๖๘} นิภาพรรณ เจนสันติกุล, “โครงสร้างทางสังคม บทบาทและนโยบายสาธารณะกับความเป็นพลเมือง”, **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖): ๕๗-๗๐.

นอกจากนี้ประชาชนปีติแบบตัวแทนประสบปัญหาเรื่องบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมและตัวแทนประชาชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ประชาชนจึงให้ความสำคัญกับประชาชนปีติโดยตรงและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยได้อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญของการเป็นพลเมือง ดังภาพที่ ๒.๒

ภาพที่ ๒.๒ อธิบายองค์ประกอบของการเป็นพลเมือง

จากภาพที่ ๒.๒ แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของการเป็นพลเมือง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ความตระหนักในการส่งเสริมกำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานทางสังคมผ่านการปฏิสังสรรค์ทางสังคม ด้วยการเริ่มต้นตั้งแต่เด็กในการฝึกระเบียบวินัย ปลูกฝังอุดมการณ์ความเป็นประชาชนปีติให้กับประชาชนทุกระดับได้เรียนรู้และตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ของตนเอง

๒. การรื้อเรียงเรื่องของการตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงบทบาทของพลเมืองในรูปแบบต่าง ๆ

๓. การร่วมกันสร้างความเชื่อร่วมกัน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ และพลังการขับเคลื่อนร่วมกันบนความแตกต่างของปัจเจกบุคคลที่มีสิทธิ และเสรีภาพในลักษณะกลุ่มร่วมกัน

๔. การเสริมพลังอำนาจในการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ที่ไม่ใช่แค่การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ต้องครอบคลุมถึงการออกเสียง ประชามติ สมักรับเลือกตั้ง สิทธิในการจัดตั้งพรรคการเมือง สิทธิที่จะยื่น ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง และการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย เป็นต้น

สอดคล้องกับ Cogan^{๒๙} เป็นนักการศึกษาด้านโลกศึกษาที่พยายาม ผลักดันวิชาโลกศึกษาไว้ในหลักสูตรระดับโรงเรียน เพื่อให้เกิดความ ตระหนักต่อโลก เป็นการยกระดับความสามารถส่วนบุคคลให้เข้าใจถึง ภาวะของตนเองที่มีต่อชุมชนและโลก ซึ่งรวมถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับชาติ การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมทั้งในสังคมของตนเองและสังคมอื่น โดยเน้นในเรื่องการเชื่อมโยงกันระหว่างชาติและการเปลี่ยนแปลงบน พื้นฐานของความบอบช้ำ เพื่อให้มีทัศนะบนพื้นฐานของความเป็จริง ในประเด็นที่เกี่ยวกับโลก ปัญหา และตระหนักในความสัมพันธ์ระหว่าง ตนเองกับผู้คนต่าง ๆ บนโลกใบนี้ ซึ่งสาระสำคัญของแนวคิดโลกศึกษา มีองค์ประกอบ ๕ องค์ประกอบ

๑. ความตระหนักในมุมมองที่แตกต่าง เป็นความตระหนักรู้ว่า สิ่งต่าง ๆ สามารถพิจารณาได้หลายมุมมองตามแต่ละบุคคล ถึงแม้ว่า จะมีความแตกต่างกัน แต่ก็มีสิทธิอย่างเท่าเทียมในการแสดงออกถึง ทัศนะนั้น ๆ

^{๒๙} Cogan John J, *Multidimensional Citizenship: Education Policy for the Twenty-first Century*, (Omaha: University of Nebraska, 1997), p.261.

๒. ความตระหนักในสภาพปัจจุบันของโลก เป็นความเข้าใจในสถานะของโลก การพัฒนา แนวโน้ม และการเผชิญปัญหาของสังคมโลก รวมถึงความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับประชากรที่เพิ่มขึ้น การขาดแคลนทรัพยากร ปัญหาสิ่งแวดล้อม และความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ

๓. ความตระหนักในความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นความสามารถในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมโลกที่มีความหลากหลาย ทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน รวมทั้งเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติอื่น ๆ เทียบเท่ากับชาติของตน

๔. ความรู้ในเรื่องพลวัตของโลก เป็นความเข้าใจในการเชื่อมประสานระหว่างประเทศและความซับซ้อนบนโลก และความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี กระบวนทัศน์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก

๕. ความตระหนักต่อทางเลือกของมนุษย์ เป็นความเข้าใจต่อปัญหาที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ สามารถหาทางเลือกและพัฒนาสำนึกความรับผิดชอบต่อที่จะตัดสินใจถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และโลก

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของพลเมืองในสังคมนั้น ไม่เพียงแต่ตระหนักถึงหน้าที่ที่มีต่อชุมชน ท้องถิ่นหรือแค่เพียงต่อประเทศชาติของตนเท่านั้น แต่หน้าที่ของพลเมืองในฐานะที่เป็นพลเมืองของโลกนั้น ย่อมมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน^{๓๐} การให้ความสำคัญกับชุมชนที่เข้มแข็งจึงเป็นหนึ่งในการเสริมสร้างประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ที่เหมาะสมกับคนไทยท่ามกลางปัญหาความขัดแย้ง โดยการเป็นชุมชนที่พึ่งพาตัวเองได้ มีความเป็นอยู่ที่พอมี พอกิน มีความพอประมาณ ไม่โลภ

^{๓๐} รสสุคนธ์ มกรณี, “พฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา”, วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ปี ๕ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๕๖): ๗๔-๘๔.

และไม่เบียดเบียน จึงเป็นที่มาของการพัฒนาหลักการจัดการความรู้
สู่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้ทำงานร่วมกัน เพื่อเป็นรากฐานของการสร้างความ
เข้มแข็งของประชาธิปไตย เพื่อนำมาสู่การพัฒนาประเทศต่อไป^{๗๑}

๒.๕.๕ วิธีการสร้างความเป็นพลเมืองดี (Active citizen)

สังคมไทยและสังคมโลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงใน
หลาย ๆ ด้าน ทั้งสังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ ซึ่งเป็น
การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรง ดังนั้นระบบการศึกษาจะต้อง
พัฒนาเด็กไทยให้มีความสามารถในการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว
และรุนแรงนี้^{๗๒} โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่จะพัฒนาเด็กให้มีทักษะในศตวรรษ
ที่ ๒๑ ได้นั้น ผู้สอนต้องมีความรู้เรื่องพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาการ
ทางสมอง เพื่อเอื้อให้เด็กได้ใช้ความรู้ความสามารถในการค้นหาความรู้
การออกแบบการเรียนรู้ต้องเป็นกิจกรรมที่สนุก แต่แฝงไว้ด้วยข้อคิด และ
เปิดพื้นที่ให้เด็กได้ทดลองแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง^{๗๓}

แนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในต่างประเทศ
มีมาไม่น้อยกว่า ๕ ทศวรรษ เป็นแนวคิดที่ดำเนินการและประสบ
ความสำเร็จในหลายประเทศของทวีปยุโรปและประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ
โดยเริ่มจากการจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองด้วยการสอนและฝึกฝน
ประชาชนของรัฐตั้งแต่ในระดับอนุบาล ขึ้นประถมศึกษาต่อเนื่องไปจนถึง
ชั้นมัธยมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัย ไปจนถึงการจัดระบบการศึกษา

^{๗๑} รัฐศิริรินทร์ วังกานนท์, **สำนักพลเมือง**, (กรุงเทพฯ: สำนักแผนพัฒนาการเมือง
สำนักงานสภาพัฒนาการเมืองสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๔), หน้า ๓๔.

^{๗๒} ฤชอุตา เทพยากุล, “การศึกษาวิชาความเป็นพลเมือง”, **วารสารเรียนรู้ประชาธิปไตย**,
ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๙ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๔): ๘๙-๙๗.

^{๗๓} สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, **ยุทธศาสตร์การจัดการการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง
และพลโลกในศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส (๑๙๙๘) จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๔๖.

เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่^{๗๔}

ในประเทศที่ประสบความสำเร็จในการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย สิ่งที่รัฐปลูกฝังสำหรับผู้เรียนในระดับอนุบาลคือ การปลูกฝังกลุ่มเกลาให้เด็กได้มีการเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบต่อ โดยผู้เรียนจะถูกฝึกฝนให้รับผิดชอบต่อตนเองรับผิดชอบต่อผู้อื่น และรับผิดชอบต่อสังคม ผู้เรียนทุกคนจะตระหนักว่าตนเองมีสิทธิเสรีภาพ แต่การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจะปลูกฝังไม่ให้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่น การให้การศึกษาผ่านการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง สามารถทำให้ผู้เรียนตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ฉะนั้น การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จ เห็นได้จากการที่ประชาชนของรัฐเติบโตขึ้นอย่างมีเสรีภาพ โดนผู้คนจะตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองและสังคมเพิ่มมากขึ้น^{๗๕}

ส่วนเมื่อมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เช่น มัธยมตอนต้น รัฐก็จะจัดให้มีการเรียนรู้เรื่องการเมืองการปกครองโดยเนื้อหาที่เรียนเกี่ยวกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประวัติศาสตร์การเมือง รัฐธรรมนูญ การปกครองโดยกฎหมาย ระบบการแบ่งแยกอำนาจ การตรวจสอบและถ่วงดุลกันในระบอบประชาธิปไตย ระบบการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยการเรียนรู้นี้จะถูกซึมซับตลอดในระหว่างศึกษาที่โรงเรียน จนกระทั่งเมื่อจบชั้นมัธยมตอนปลาย ซึ่งมีอายุครบกำหนดและเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง พลเมืองที่ได้รับการ ขัดเกลามาตลอดช่วงชีวิต

^{๗๔} Alivernini, F, “Is there a relationship between openness in classroom discussion and students’ knowledge in civic and citizenship education?., **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 15 (2011): 3441-3445.

^{๗๕} Pulkingham, J, “Lone motherhood, welfare reform and active citizen subjectivity”, **Critical Social Policy**, 30 (2010): 266-291.

ก็พร้อมที่จะเป็นพลเมืองอย่างสมบูรณ์ คือสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยไม่ถูกผู้ใดชักจูง ครอบงำ หรือไม่อยู่ภายใต้การสั่งการของผู้ใด แต่เป็นผู้ที่ตระหนักในหน้าที่ต่อระบอบการปกครองที่ตนเองเชื่อมั่น หรือแม้หากเรียนจบเข้ารับราชการ ทำงานให้รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชนหรือภาคธุรกิจ พลเมืองเหล่านั้นย่อมที่จะต้องตระหนักในความเท่าเทียม การยอมรับความแตกต่าง การเคารพสิทธิผู้อื่น และตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมที่จะเข้าใจและเคารพในความแตกต่าง ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น^{๗๖}

สำหรับระดับผู้ใหญ่ รัฐยังมีการจัดการศึกษาในลักษณะเดียวกัน คือ การส่งเสริมให้องค์กรเอกชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งพรรคการเมืองได้เข้ามามีบทบาทอย่างเต็มที่ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดให้มีการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน จัดให้มีหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง รัฐธรรมนูญ สิทธิเสรีภาพ เป็นต้น^{๗๗}

Althof^{๗๘} เสนอว่า เครื่องมือและวิธีการที่โรงเรียนในสหรัฐอเมริกา และในยุโรปใช้ในการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง คือ การให้นักเรียนได้ออกไปสัมผัสกับปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนโดยเฉพาะที่อยู่รอบ ๆ โรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้พบเห็นปัญหาและรู้จักใช้กระบวนการกลุ่มในการทำให้เกิดการถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันเพื่อวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุและวิเคราะห์โครงการงานของกลุ่มในการลงมือแก้ปัญหา

^{๗๖} Garthwaite, K, "I feel I'm giving something back to society: constructing the 'active citizen' and responsabilising foodbank use", **Social policy and society**, Vol. 16 No. 2 (2016): 283-292.

^{๗๗} Ogenza, F, "Political economy of the Kenyan media - towards a culture of active citizen journalism", **Global Media Journal African Edition**, Vol. 4 No. 2 (2010): 151-162.

^{๗๘} Althof, W, "Moral education and character education: their relationship and roles in citizenship education", **Journal of Moral Education**, Vol. 35 No. 4 (2006): 495-518.

โดยครูผู้สอนจะดูแล แนะนำ และให้คำปรึกษาในการทำโครงการให้เหมาะสมกับระดับอายุและชั้นเรียน ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะทำให้เด็กนักเรียนได้เริ่มมองออกไปจากตนเองไปสู่ผู้อื่นและสังคม ทำให้เด็กนักเรียนได้สัมผัสกับความเป็นจริงที่อยู่รอบตัว เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และเชื่อมโยงตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งนี้กระบวนการกลุ่มจะทำให้เด็กนักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะยอมรับความแตกต่าง การเคารพสิทธิ และรู้จักที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และในส่วนของ การลงมือปฏิบัติก็จะทำให้เกิดจิตสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะช่วยพัฒนาไปสู่การเป็นพลเมืองที่ทุกคนร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมอันเป็นพลเมืองที่รัฐพึงประสงค์

๒.๕.๖ การประยุกต์ใช้แนวคิดความเป็นพลเมืองดี (Active citizen)

สำหรับในประเทศไทยมีแนวคิดการพัฒนาคนให้เป็นพลเมืองมาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. ๒๔๗๕ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเชื่อว่า “พลเมือง” เป็นรากฐานของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย และอีกเหตุผลหนึ่งคือต้องการพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพ สร้างชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ^{๗๙}

แนวความคิดของพลเมือง ยังไม่มีตัวแบบที่แน่ชัด แต่อาจกล่าวได้ว่า คือการที่ปัจเจกชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมสาธารณะ วิถีชีวิตสาธารณะทั้งหลาย ซึ่งเกิดขึ้นได้ในสังคมทุกระดับทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ โดยลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว

^{๗๙} ก้นทรากกร จรัสมาธูสร, “รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองตื่นรู้ กรณีศึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก”, **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๐), หน้า ๔๓.

ได้แก่

๑. การเข้าไปมีส่วนร่วมกับปัญหาของชุมชนโดยไม่อยู่เฉย
๒. การเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ทำด้วยจิตสำนึก
๓. การเชื่อในเรื่องการเสริมสร้างพลังอำนาจ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการที่มีผลต่อตัวเอง เช่น การกำหนดนโยบายสาธารณะ เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในมูลนิธิต่าง ๆ^{๔๐}

ด้วยความเชื่อของแนวคิด จึงมีการกำหนดคำว่า “พลเมือง” ไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๗๕ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๙๔ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

ช่วง ๒ ทศวรรษเศษที่ผ่านมา สังคมไทยได้ให้ความสำคัญกับการสร้างคนให้เป็นกำลังของบ้านเมือง ให้คนได้ตระหนักในสิทธิหน้าที่และความมีรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมโดยได้ผนวกเอาคำว่า “พลเมือง” เข้าไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถม กำหนดให้โรงเรียนจัดการสอนความรู้พื้นฐานประชาธิปไตย ด้วยการสอดแทรกเข้าไปกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ส่วนระดับมัธยม ได้กำหนดให้มีการเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครอง มุ่งทำประโยชน์ให้สังคมและยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย รวมถึงกำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น ชมรม ชุมนุม การเลือกตั้งกรรมการนักเรียน กิจกรรมค่าย ขณะที่ระดับอุดมศึกษาได้กำหนดให้มีการจัด

^{๔๐} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, “แนวทางการสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย”, วารสารรัฐสภาสาร, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๖): ๓๔-๔๖.

การเรียนรู้เพื่อสร้างพลเมืองโดยกระทำผ่านกลุ่ม ชมรม หรือการรวมตัวของ นักศึกษา เพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย นอกจากนี้การศึกษานอกโรงเรียนก็ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในสังคม มุ่งเครือข่ายการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม จัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงานโดยกระบวนการกลุ่มในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน มีความรับผิดชอบต่อและเสียสละเพื่อส่วนรวม^{๕๑}

วัฒนธรรม วินิจจะกุล^{๕๒} พบว่าการเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองแก่พลเมือง มี ๒ แนวทางคือ

๑. กระบวนการที่เป็นทางการผ่านกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน เช่น ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาทั้งใน และนอกระบบเพื่อเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองแก่พลเมือง

๒. กระบวนการที่ไม่เป็นทางการ เช่น การรวมกลุ่มอย่างสมัครใจ และการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ซึ่งจะช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมในวิถีสาธารณะ และปลูกฝังความผูกพันกับชุมชน หรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและชุมชนด้วยการส่งเสริมให้คนในชุมชนสามารถเป็นผู้ตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ด้วยตนเอง

สอดคล้องกับแนวคิดของ **บรรเจิด สิงคะเนติ^{๕๓}** ที่ได้อธิบายไว้ว่าการเสริมสร้างพลเมืองให้เกิดการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ต้องเริ่มต้นจากการปฏิสังสรรค์ การสร้างบรรทัดฐาน ค่านิยม และการหล่อหลอมทางสังคมเรื่องสำนึกความเป็นพลเมืองให้เข้าใจร่วมกัน และเมื่อบรรทัดฐาน

^{๕๑} พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, “การพัฒนาประชาธิปไตยกับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย”, วารสารรัฐสภาสาร, ปีที่ ๖๒, ฉบับที่ ๗ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗): ๕๖-๖๘.

^{๕๒} วัฒนธรรม วินิจจะกุล, ความเป็นพลเมืองอาเซียน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, ๒๕๕๕), หน้า ๔๓.

^{๕๓} บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๕๘), หน้า ๒๒.

ค่านิยม และแนวคิดอื่น ๆ เข้าแทรกซึมทั่วทั้งภาคประชาชนจนนำไปสู่ การแสดงออกความเป็นพลเมืองแบบไม่รู้ตัว นั่นหมายความว่า ความเป็น พลเมืองได้เกิดขึ้นในทุกองคาพยพของสังคมไทย เพราะจะเกิดการเรียนรู้ และปฏิบัติด้วยตนเอง

นอกจากนี้ **วิชัย วงษ์ใหญ่**^{๔๔} ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการ จัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองไทย พบว่า การสอนเรื่องนี้ยังไม่ควรที่จะ ไปสอนเรื่องรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่ควรจะไปสอนประเด็นเรื่องการเมือง ให้ความรู้ทางการเมืองเป็นเบื้องต้นเสียก่อน พยายามเอาประเด็นการเมือง ที่เกิดขึ้นมาสู่ห้องเรียนให้นักเรียนได้อภิปราย โดยที่ครูต้องวางตัวเป็นกลาง ครูต้องพยายามชี้แนะ แต่ไม่ชี้นำ สอนให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง การสอนความเป็นพลเมืองคือการสอนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง พลเมือง เต็มขั้นต้องรู้เรื่องการเมืองและสนใจการเมือง สนใจที่จะมีส่วนร่วม แต่ที่สำคัญที่ยากที่สุด ก็คือการสอนค่านิยม การเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมือง และประวัติศาสตร์สำคัญที่สุดที่จะสร้างความเป็นพลเมือง ให้รู้จักตนเอง

ดังนั้น การศึกษาภาคพลเมืองที่ดึนั้น จึงต้องปรับเปลี่ยนแนวคิด ที่มีได้มีแต่มีติเฉพาะประเทศชาติของตนเท่านั้น ความเป็นพลเมืองโลกนั้น ควรมีลักษณะที่เรียกว่า Political Literacy คือ

๑. การมีจิตสาธารณะหรือการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ประโยชน์ส่วนตน
๒. สำนึกในพันธะหน้าที่ที่มีต่อสังคม

^{๔๔} วิชัย วงษ์ใหญ่, *นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง*, (กรุงเทพฯ: อาร์ แอนด์ ปริ้นท์, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

๓. มีความรู้มากเพียงพอที่จะพิจารณาว่าการกระทำ ว่ามีผลกระทบต่อสังคมหรือส่วนรวม หรือไม่

๔. กล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ กระตือรือร้นในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม^{๘๕}

ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงองค์ประกอบของการพัฒนาทุนมนุษย์ไปสู่ความเป็นพลเมือง และบริบทที่สำคัญของความเป็นไปของพลเมืองโลกและการประยุกต์ใช้ในประเทศไทย โดยปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจและหน้าที่ของพลเมืองที่พึงมีในระบอบประชาธิปไตย เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะ และไม่เพียงแต่ตระหนักถึงบทบาทต่อประเทศเท่านั้น แต่ควรตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองโลก มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้เท่าทันกับพลวัตรของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมบทบาทของการกล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้องจะช่วยส่งเสริมให้ประเทศนั้น ๆ มีความยั่งยืน ความเป็นพลเมืองจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้เกิดความมีเสถียรภาพผ่านการศึกษาภาคพลเมือง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเสริมสร้างบทบาทของพลเมือง (Active citizen) สามารถทำได้ผ่านการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นการปูพื้นฐานที่สำคัญของการตระหนักถึงบทบาทของการเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย ที่ทำงาน หรือในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น ครอบครัว ชุมชน สังคม ส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง ก้าวสู่พลเมืองที่ดีของประเทศในอนาคต

^{๘๕} ธเนศวร์ เจริญเมือง, แนวคิดที่ช่วยความเป็นพลเมือง, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๘๗.

บทที่ ๓

จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงพุทธ

ท่ามกลางกระแสแนวคิดจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมที่สร้างสรรค์พลังทางสังคมให้เกิดขึ้น ก็มีคำถามถึงหลักการทางพระพุทธศาสนาว่ามีแนวคิดในเรื่องดังกล่าวอย่างไร ในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงปรากฏการณ์และท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติของหลักธรรม และจิตอาสากับความรับผิดชอบต่อสังคมบนพื้นฐานของการตีความในทางพระพุทธศาสนาสมัยใหม่และพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

ปรากฏการณ์และท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นอาจกล่าวได้ว่า เรื่องดังกล่าวนี้มีมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล โดยพระพุทธองค์ทรงให้หลักการไว้โดยเฉพาะหลักเมตตาและกรุณาที่บุคคลพึงมอบความรักความปรารถนาดีให้แก่กันโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ ดังเช่นพระพุทธองค์ที่ทรงมีความรักความเมตตา ความกรุณาต่อองคุลีมาลและพระราหุลเสมอเท่าเทียมกัน ฉะนั้นหลักการของจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเริ่มต้นจากความเมตตาและความกรุณาภายในจิตใจของบุคคลแล้วแผ่ขยายไปยังสรรพสิ่งเพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมสำคัญที่ทรงแสดงไว้คือ หลักธรรมเรื่องสติเพื่อการพัฒนาคุณธรรมอื่นๆให้เกิดขึ้น เช่น การยับยั้งชั่งใจ การควบคุมตนเอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมที่ล้วนแล้วแต่เป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาตนเองในด้านจริยธรรมไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองหรือปรับปรุงตนเอง

การพัฒนาจริยธรรมของบุคคลจะต้องมุ่งเน้นไปที่บุคลิกภาพภายใน คือ บุคลิกภาพด้านอุปนิสัยใจคอ กล่าวโดยหลักก็คือ ต้องมุ่งมั่นพัฒนาที่จิตใจให้มีคุณภาพ ทั้งนี้ต้องอาศัยหลักธรรมทางศาสนาเป็นพื้นฐานเบื้องต้น เพราะคุณธรรมที่อยู่ในจิตใจจะคอยกระตุ้นเตือนให้บุคคลแสดงออกทางจริยธรรมที่เหมาะสมในขณะที่กระทำภารกิจต่าง ๆ จัดเป็นการพัฒนาตนเองในการอยู่ร่วมกันในสังคม^๑

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติให้เป็นคนดี มีความสมบูรณ์พร้อมช่วยให้สังคมประเทศชาติสงบร่มเย็น ให้เยาวชนสามารถพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการเป็นผู้ที่มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากจิตสำนึกต่อส่วนรวมเป็นลักษณะของจิตใจประการหนึ่งที่สามารถมองเห็นคุณค่าต่อการมีปฏิสัมพันธ์กัน ระหว่างสมาชิกภายในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือสมาชิกภายในสังคมต่างเป็นเจ้าของร่วมกัน

^๑ A. Bandura, Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory, (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1986), p.147.

จนเกิดความรับผิดชอบและการพึ่งพาอาศัย^๒ ในทางวิทยาศาสตร์ การฝึกสติ คือ การควบคุมตนเองและมีทัศนคติที่ดีและเปิดกว้าง ซึ่งการฝึกสติมีหลักการปฏิบัติคล้าย ๆ กับทางพระพุทธศาสนา แต่มีความแตกต่างกันอยู่บ้างโดยทางวิทยาศาสตร์จะใช้หลักจิตวิทยาร่วมด้วย เช่น โปรแกรมลดความเครียดโดยใช้การฝึกสติ จะเน้นไปที่การสะท้อนตนเองจากภายใน และฝึกให้มีความคิดที่นิ่ง และ อยู่กับปัจจุบันมากขึ้น^๓

สติจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจ หรือการพัฒนาจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อสังคม สติเป็นคุณธรรมที่ช่วยควบคุมตนเองทั้ง กาย วาจา และจิตใจ ไม่ให้เกิดโทษแก่ตนเองและสังคม แสดงพฤติกรรมที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน บุคคลเมื่อฝึกสติ อยู่เสมอ ๆ ย่อมเป็นผู้ที่รู้ทันปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมและวางตน ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา^๔ ในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้น จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมหมายถึง จิตที่ประกอบด้วย

^๒ รัชชชัย ฤกษ์ประกรกิจ สมจิตร หรองบุตรศรีและผ่องพรรณ ฤกษ์ประกรกิจ, **สมาธิบำบัดทางจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิต**, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘-๔๙.

^๓ พุทธทาสภิกขุ, **คู่มืออานาปานสติ**, (กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๙๘.

^๔ พระครูอนุกุลชัยกิจ (วิชัย วชิรญาโณ), “ศึกษามุญจितุกัมมตาญาณ ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนากาวนา ๗ เดือน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖.

ความเอื้อเพื่อเกื้อกูล หรือความคิดที่มุ่งทำแต่ประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่ตนและผู้อื่น โดยมีเมตตาจิต (ปรารถนาดี) และกรุณาจิต (ความคิดร่วมด้วยช่วยแก้ปัญหา) เป็นพื้นฐาน ผู้ที่ปลูกจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เจริญงอกงามในจิตใจได้มากเพียงใดย่อมสามารถแก้วิกฤตปัญหาความเห็นแก่ตัว ทำให้เป็นคนเสียสละ อุทิศตนทุ่มเททำงานเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมได้มากเพียงนั้น^๕

นอกจากนี้ การฝึกสติ (mindfulness practice) จึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรม เนื่องจากสติเป็นสภาวะอย่างหนึ่งของจิตใจที่เป็นตัวควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นตัวคอยกำกับยับยั้งตนเองที่จะไม่ให้หลงเพลินไปตามความชั่ว คือ การเตือนตนในการทำความดี และไม่เปิดโอกาสแก่ความชั่ว^๖ ลักษณะสติที่สมบูรณ์ คือ การรู้ในปัจจุบันขณะ และบอกได้ว่า อารมณ์ ความรู้สึกนั้นหมายถึงอย่างไร เมื่อเกิดสติอย่างต่อเนื่องจะมีลักษณะความชัดเจนในจิตใจ เกิดความผ่อนคลายจากความเครียด มีความยืดหยุ่น รู้สึกเป็นอิสระ ปลอดภัยตนเอง ปลอดภัยโปร่งเบาสบาย เกิดการยั้งคิดไตร่ตรอง ควบคุมตนเอง จัดการตนเองได้ ซึ่งทำให้มีจิตใจตั้งมั่นเป็นกลางกับสิ่งที่สังเกตนั่น และเกิดจิตแห่งการให้โดยเต็มใจ จะช่วยผู้อื่นโดยไม่คิดถึงค่าตอบแทน ยอมสละเวลา ทรัพย์สินเงินทอง และกำลังกาย เพื่อกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมรวมถึงยังเป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อลดอัตตา คือลดความเป็นตัวตนและทำให้เกิดความสมดุล เกิดปัญญา และนำมาซึ่งความสุขอย่างแท้จริง^๗

^๕ เอกชัย จุละจาริตต์, *วิธีพัฒนาจิตเพื่อการปฏิบัติงานและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ*, (กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

^๖ บุญสม ธรรมาศิริพจน์, *จิตสำนึก*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาอาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๗๔.

^๗ พระไพศาล วิสาโล, *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม*, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๓), หน้า ๗๗.

จิตอาสาและความรับผิดชอบสากลบนพื้นฐานของการตีความ พระพุทธศาสนาสมัยใหม่และพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมนั้นจึงมุ่งเน้น ในเรื่องการฝึกสติเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนสังคมช่วยทำให้ทุกคน ในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เป็นสังคมที่มีการให้และการ แบ่งปันซึ่งกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งต้อง ขับเคลื่อนทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเริ่มต้นที่เด็กและเยาวชน^๕

การฝึกสติเพื่อพัฒนาจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม มีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. การมุ่งเน้นให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยม ไปด้วยเมตตา เพราะจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมมุ่งเน้นการให้ มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่เกิดจากการให้ ซึ่งเป็นความสุข ที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับ

๒. ยึดหลักการมองเห็นคุณค่าของความดีที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ มากกว่ามูลค่าของทรัพย์สินเงินทอง เป็นการผูกมิตรแท้ได้อย่างยั่งยืน เชื่อมร้อยผู้คนไว้เพื่อเป้าหมายเดียวกัน คือ ความสงบสุข

๓. มุ่งสร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และกัน ร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งของสาธารณะ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัว

๔. เพื่อสังคมที่น่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถ อยู่ร่วมกันได้ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน^๖

สติเป็นทั้งหลักธรรมและเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อพัฒนามนุษย์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าจะทำกิจการ

^๕ สุรางค์ ไคว่ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๕๖.

^๖ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ความคิดแหล่งสำคัญของการคิด**, (กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

งานใด ๆ ต้องมีสติและสัมปชัญญะเพราะสติเป็นตัวกำหนด คือ การที่จิตนึกถึงสิ่งที่จะทำค่าที่พูดไว้แล้วได้ เป็นอาการที่จิตไม่หลงลืม ไม่ปล่อยไหลลุดคิดขึ้นได้ ระวังยับยั้งใจได้ เรียกอีกหนึ่งว่าความไม่ประมาท คือ ให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ทำให้ไม่เลินเล่อพลั้งเพลอ ป้องกันความเสียหาย เป็นเหตุให้ลุดคิด ยับยั้งชั่งใจ และกระตุ้นทำให้นึกถึงชีวิตทำให้เสียสละ ทำความดีต่าง ๆ ได้ แต่หากขาดสติแล้ว จะเป็นเหตุให้ทำอะไรผิด และเสียหาย^{๑๐}

การเจริญสติ หรือการดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ยังมีความสำคัญจำเป็นในฐานะที่ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ให้ดำรงอยู่ได้อย่างแท้จริง เพราะความเจริญงอกงามแห่งพุทธธรรม หรือว่าการหยั่งรากฝังลึกแห่งพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ คือการหยั่งรากฝังลึกในจิตใจของมวลมนุษยชาติ ดังพระพุทธพจน์ว่า

“...เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังฆธรรม เหมือนความไม่ประมาทนี้ ความไม่ประมาทย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งสังฆธรรม ตรงกันข้ามหากผู้คนดำรงตนอย่างประมาทมัวเมา ไม่น้อมใจเข้ามาศึกษา พระสังฆธรรมและฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ย่อมทำให้ขาดความเข้าใจ ไม่ลึกซึ้งในพระธรรมคำสอน ทำให้ไม่เห็นคุณค่า ไม่ก่อให้เกิดศรัทธา ไม่นำมาซึ่งความเคารพ และเมื่อผู้คนไม่ศรัทธา ไม่เคารพในสิ่งใด สิ่งนั้นก็หมดความหมายไป แม้สิ่งนั้นจะดีงามแค่ไหนก็ตาม ความไม่ประมาท จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสังฆธรรม...”^{๑๑}

^{๑๐} พระไพศาล วิสาโล, **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง, ๒๕๓๓), หน้า ๖-๗.

^{๑๑} ที.ม. ๑๐/๑๔๓/๑๘๐., ส.ส. ๑๕/๓๗๘-๓๘๔., ส.ม. ๑๘/๑๓๕/๓๗., อัง.เอ.ก. ๒๐/๖๐/๑๓., อ.น.ก. ๒๒/๓๒๔/๔๐๗., อัง.ท.ส.ก. ๒๔/๑๕/๒๓.,

การประยุกต์ใช้การฝึกสติเพื่อพัฒนาจิตสำนึกและความรับผิดชอบ ต่อสังคม สามารถทำได้ในกิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งเป็นกระบวนการของการขัดเกลาจิตใจละวางตัวตน และบ่มเพาะความรัก ความเมตตาต่อผู้อื่น โดยไม่มีเงื่อนไข ทั้งนี้การอุทิศตนเป็นอาสาสมัครเป็นการสละตนเพื่อรับใช้และช่วยเหลือแก้ไขวิกฤติปัญหาของสังคม^{๑๒} อาสาสมัครทุกคนจะได้เรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวมากขึ้น สัมผัสความจริง เชื่อมโยงเหตุ และปัจจัยความสุขและความทุกข์ ได้เจริญสติในการปฏิบัติงาน และใช้หลักธรรมที่ศาสนาพุทธเรียกว่า พรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้เกิดการให้อย่างแท้จริง การทำงานอาสาสมัครจึงช่วยให้บุคคลได้ขัดเกลาตนเอง เรียนรู้ภายใน และเกิดปัญญาได้^{๑๓} ไม่ว่าจะเป็นการเสียสละเวลา ทรัพย์สินเงินทอง แรงกายแรงใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับบุคคลอื่น โดยไม่หวังสิ่งใดเป็นเครื่องตอบแทนในภายหน้า พฤติกรรมดังกล่าวแสดงออกมาในรูปของการช่วยเหลือการแบ่งปัน และการปลอบโยน^{๑๔}

สังคมไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันได้อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังนั้น การเจริญสตินี้เองที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้เกิดความเข้าใจและเข้าถึงแก่นธรรม นำอมนำมาปฏิบัติให้เกิดการเห็นคุณค่าภายในจิตใจของเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิด

^{๑๒} ยุทธนา วรณปิติกุล, “สำนักพลเมือง”, ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๑-๑๘๓.

^{๑๓} อรพินทร์ ชูชมและคณะ, “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒), หน้า ๕๖.

^{๑๔} ศิริ แคนสา, “การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์”, วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตการศึกษาระดับปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๔๔.

ศรัทธาความเชื่อมั่นอย่างมั่นคงว่า วิธีทางแห่งพุทธธรรมคือวิธีทางแห่งชีวิต การเป็นคนดีของสังคมนั้นวัดกันได้ที่จิตใจ ถ้าจิตใจดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ยึดมั่นในคุณงามความดีก็จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่มองเห็นได้ส่งผลต่อการดำรงชีวิต คือ เกิดความสมดุลในการใช้ชีวิต มีความสมดุลในการทำงานเพื่อส่วนร่วม ค้นพบความสุขที่แท้จริง โดยไม่ต้องอิงอาศัยยามิสใด ๆ จึงเป็นชีวิตที่เปี่ยมด้วยความงามอย่างแท้จริง

บทที่ ๔ ถอดบทเรียน

การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติด้วยการจัดหลักสูตรอบรมด้วยชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ภายใต้โครงการค่ายอาสานานาชาติ ณ บ้านเดิมพิทยาเวช ต.บางยี่รงค์ อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยมีเยาวชนจากนานาชาติเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๖ ประเทศ ซึ่งมีอายุระหว่าง ๑๔ - ๑๘ ปี และไม่ปิดกั้นเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว และชาติพันธุ์ สรุปจำนวนเยาวชนนานาชาติจาก ๖ ประเทศ จำนวน ๓๐ ราย ดังนี้

ประเทศ	จำนวนเยาวชน(คน)
สาธารณรัฐประชาชนจีน	๔
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	๒
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์	๒
สหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย	๔
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	๓
ไทย	๑๕
รวม	๓๐

ภายหลังจากการจัดกิจกรรมจนประสบผลสำเร็จ ผู้วิจัยได้สรุปการทำงานที่ผ่านมาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงรายละเอียดของเหตุปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกซึ่งทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

๑. ขั้นตอนการจัดโครงการค่ายอาสาชานานาชาติ มีขั้นตอนสำคัญ ๒ ขั้นตอน คือ ๑. การสร้างสัญญา (sign) เพื่อการสื่อสารกับเยาวชนนานาชาติ ๒. การออกแบบชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ การสร้างสัญญา (sign) เพื่อการสื่อสารกับเยาวชนนานาชาติ

สัญญา (sign) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความหมายที่ถูกส่งต่อหรือถ่ายทอดเพื่อศึกษาว่าสิ่งแทนความ (representation) ก่อให้เกิดความหมายอย่างไร และรวมถึงการทำให้เข้าใจความหมายของสิ่งใด ๆ หรือกระบวนการที่ให้ความหมายต่อสิ่งใด ๆ โดยที่สามารถพิจารณาสัญญาซึ่งมีความสัมพันธ์กับภาษาภาพ (visual image) และการสื่อสารด้วยภาพ (visual communication) ที่มีความเชื่อมโยงจากความเป็นตัวตนไปถึงการขยายความไปในมิติด้านวัฒนธรรมและสังคม^๑ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจในกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ โดยใช้สัญลักษณ์ภาพเรือโนอาห์ สายน้ำ ปลา และคลื่น ที่สามารถทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม” และคำว่า “เยาวชนนานาชาติ” อย่างเป็นเหตุและผล ดังนี้

เรือโนอาห์ (noah's ark) เป็นสัญญานที่สื่อถึงการเดินทางร่วมกันของเยาวชนนานาชาติที่เข้าร่วมโครงการวิจัยฯ เพื่อค้นหาเยาวชนต้นแบบ (role model) ที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป และเป็นพาหนะที่นำพาเยาวชนจากทั่วทุกมุมโลกไปสู่เป้าหมายร่วมกันซึ่งตามประวัติเรือโนอาห์ คือ เรือที่ถูกสร้างตามพระบัญชาของพระเจ้า

^๑ วีรพล เจียมวิสุทธิ์, สัญญากับการสื่อสารอัตลักษณ์ในตราเครื่องหมายสัญลักษณ์การจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก, บทความวิจัย, วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๖๐) หน้า ๒๗๐-๘.

เพื่อบรรเทาทุกข์คนจำนวนมหาศาลจากหลากหลายเชื้อชาติ เป็นเรื่องที่น่าความสงบสุขและสันติภาพมาสู่โลกใบนี้ ผู้วิจัยจึงใช้เป็นสัญญาณ (Sign) เพื่อจะสื่อไปถึงเยาวชนนานาชาติว่าทุกคนได้ขึ้นมาอยู่บนเรือโนอาห์ที่มีความหมายและทรงคุณค่า ทุกคนจะเป็นผู้นำพาความสงบสุขและสันติภาพมาสู่หมู่มวลมนุษยชาติด้วยสติปัญญาของตนเอง และปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตากรุณา มีความรับผิดชอบในประเด็นสาธารณะและช่วยนำพาทุกชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยในโลกอนาคต

สายน้ำ เป็นสัญญาณที่สื่อถึงความร่มรื่น เรียบง่าย เยือกเย็น ไหลเรื่อย ๆ สบาย ๆ นำความชุ่มชื้นใจมาให้สรรพสิ่งบนโลก เสมือนกับการเป็นจิตอาสาที่ต้องเป็นบุคคลผู้มีใจดี เยือกเย็น ใจกว้าง มีเมตตาสูง เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ เป็นผู้ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ มีจิตใจยิ่งใหญ่ กว้างไกลเฉกเช่นเดียวกับ สายน้ำ

ปลาว่ายทวนกระแสน้ำ เป็นสัญญาณที่สื่อถึง การไม่ยอมแพ้กับอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ประสบความสำเร็จได้ในที่สุด การเป็นจิตอาสาอาจต้องเจอกับปัญหาอุปสรรคนานับประการ หรือ มีแรงเสียดทานทางสังคมกดดันอยู่รอบข้าง ผู้มีใจหนักแน่นเท่านั้นที่จะอดทน พันฝ่าปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นได้ และมุ่งมั่นอุทิศตนเองเพื่อสังคมต่อไป เหมือนกับปลาที่ว่ายทวนกระแสน้ำและนำพลังงานบวกเข้ามาสู่ตนเอง สามารถแหวกว่ายไปทุกที่ ทุกสายน้ำ ไม่เลือกว่าสายน้ำนั้นจะไหลมาจากที่ใด เพราะสายน้ำทุกสายย่อมหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้

คลื่น เป็นสัญญาณที่สื่อถึง อุปสรรคและปัญหาในการทำงานด้านจิตอาสา สร้างสิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม ที่ต้องใช้เวลาและต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาเปรียบเสมือนเกลียวคลื่นที่กระทบกระแทกจนชีวิตอาจโศกเศร้า และเป็นอันต้องล้มลงบ้างในบางเวลา แต่หากวันใดที่สองมือและสองเท้าของบุคคลผู้เป็นจิตอาสาแข็งแกร่งมากพอที่จะทรงตัวยืนขึ้นได้อย่างเข้มแข็ง เมื่อนั้นก็จะได้พบกับความสวยงามของ

ท้องทะเลที่ปรากฏตัวอยู่ด้านหลังของเกลียวคลื่น เหมือนกับคำกล่าวที่ว่า “สายน้ำจะหลอมรวมเป็นทะเลได้อย่างไรหากไม่มีเกลียวคลื่น ก็เช่นเดียวกับชีวิตจะหลอมรวมเป็นตัวเป็นคนขึ้นได้อย่างไรหากไม่มีอุปสรรคและปัญหานั้นเอง

สัญญาณที่ใช้ทั้งหมดนี้เพื่อจะสื่อสารกับเยาวชนนานาชาติว่า ไม่ว่าจะเราจะไปไหนก็ตาม หากเรามีความมุ่งมั่นตั้งใจ เสียสละอุทิศตนทำเพื่อสังคมและโลกใบนี้ให้มีความสุขน่าอยู่ยิ่งขึ้น งานทุกอย่างจะประสบผลสำเร็จได้ตั้งตั้งใจ เราจะร่วมเดินทางไปด้วยกัน เรือโนอาห์ลำนี้พร้อมจะจอดรับเยาวชนจากทั่วทุกมุมโลกเพื่อมาเป็นเยาวชนต้นแบบ เป็นพลเมืองที่ดีต่อไป

ผู้วิจัยได้มีการเผยแพร่ภาพสัญญาณเพื่อการสื่อสารกับเยาวชนนานาชาติสู่สาธารณะด้วยการสร้างเพจ Volunteerism อีเมลล์ borntobevolunteer@gmail.com ไลน์ และเฟสบุ๊ค ดังภาพที่ ๔.๑

ภาพที่ ๔.๑ โปสเตอร์โครงการค่ายอาสานานาชาติ

๑.๒ การออกแบบชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

การออกแบบชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ The Hybride Digital Module [HDM] ประกอบด้วยกิจกรรมจำนวน ๕ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ การเรียนรู้เรื่องสติ กิจกรรมที่ ๒ ศิลปะรักษโลก กิจกรรมที่ ๓ สุขจากกการให้ กิจกรรมที่ ๔ แรงบันดาลใจ และกิจกรรมที่ ๕ เยาวชนกล้าคิดออกุศเพื่อสังคม รายละเอียดของกิจกรรม The Hybride Digital Module [HDM] แต่ละกิจกรรมมีวัตถุประสงค์ ดังแสดงตามตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ วัตถุประสงค์ของกิจกรรมในการอบรม The Hybride Digital Module [HDM]

กิจกรรม	วัตถุประสงค์
๑. การฝึกสติ	เพื่อพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติด้วยการใช้หลักพุทธธรรมคือ สติ ซึ่งเป็นธรรมะที่ช่วยพัฒนาจิตใจ เชื่อมโยงไปสู่การตระหนักถึงส่วนรวม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเสียสละเพื่อสังคม มุ่งมั่นที่จะพัฒนาสังคมเพื่อให้เกิดความสมดุลในจิตใจ
๒. ศิลปะรักษโลก	เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสา ในด้านการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมคือ รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ นำวัสดุที่มีมาทำประโยชน์ โดยใช้ศิลปะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม มุ่งสร้างการเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจแก่เยาวชน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์
๓. สุขจากการให้	เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาด้านการช่วยเหลือผู้อื่น เห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง เชื่อมโยงไปสู่ความรับผิดชอบต่อตนเอง/ครอบครัว/ชุมชน/สังคม/สิ่งแวดล้อม
๔. แรงแบนดาลใจ	เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมจิตอาสาด้านความเสียสละเพื่อสังคม มุ่งมั่นที่จะพัฒนาสังคม เชื่อมโยงไปสู่ความรับผิดชอบต่อตนเอง /ครอบครัว/ชุมชน/สังคม/สิ่งแวดล้อม
๕. เยวชนกล้าคิด อุทิศเพื่อสังคม	เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ และสร้างเครือข่ายทางสังคม จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตอาสาจากประสบการณ์ตรงในการทำงานเพื่อสังคม

๒. ขั้นตอนการดำเนินการโครงการค่ายอาสานานาชาติ

๒.๑ ประกาศรับสมัครเยาวชนนานาชาติ โดยการแชร์โปสเตอร์การรับสมัครผ่านแอปพลิเคชันเฟสบุค ไลน์ และส่งผ่านเครือข่ายทางวิชาการ ดังภาพที่ ๔.๒

Welcome to join

The Online
International
Volunteers
Youth Camp Project
19th - 21st February 2021

Eligibility Criteria :

1. All Nationality.
2. Age between 14-18 years old.
3. Participants can use English Language skill for communication basically.
4. Participants can be readliness both physically and mentally.
5. Participants can get along with others easily.
6. Participants must be able to join the **Online activities** of program for 120 Minutes per day (3 days).
7. Participants must be able to join the **Onsite activities** of program for 3 days 2 nights.

Contact Details :
ID line 0829165159

Since 1998

This Project is a part of Ph.D. dissertation entitled
"The Process of Enchancing the Volunteering Spirit
and Social Responsibility of The International Youths"

ภาพที่ ๔.๒ การประกาศรับสมัครเยาวชนนานาชาติ

๒.๒ ทำการคัดกรองเยาวชนที่ตรงตามคุณสมบัติตามเกณฑ์ การคัดเข้า ถามความสมัครใจของพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยนำแบบชี้แจง โครงการและใบยินยอมให้เยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากอาสาสมัคร ทั้งหมดเป็นเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ซึ่งในมิติของจริยธรรมการวิจัย ยังถือว่าเป็นกลุ่มเปราะบาง ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องขอความยินยอมจาก ผู้ปกครอง

๒.๓ สร้างความคุ้นเคยกับเยาวชนผ่านสื่อออนไลน์ และ ทำกิจกรรมร่วมกัน

๒.๔ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ระดับลึก สำหรับเยาวชนไทยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และสำหรับ เยาวชนนานาชาติ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ช่วยวิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็น พี่เลี้ยงและเป็นผู้ประสานงานกับเยาวชนนานาชาติในแต่ละประเทศ โดยใช้แนวทางทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒.๕ ออกแบบหลักสูตรการอบรม The Hybrid Digital Module [HDM] ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบหลักสูตรการอบรมในรูปแบบ ของกิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยใช้ กระบวนการอบรมทั้งแบบออนไลน์ (Online) และแบบออนไซต์ (Onsite) ภายใต้โครงการค่ายอาสานานาชาติ ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่ท้าทาย ในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรค Covid-19 โดยจัดโครงการค่ายฯ ณ บ้านเต็มพิทยาเวช ต.บางยี่รงค์ อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม ระหว่าง วันที่ ๑๙-๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งมีกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้าง จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ จำนวน ๕ กิจกรรม ซึ่งชุดกิจกรรมนี้ ผู้วิจัยใช้ชื่อว่า The Hybrid Digital Module [HDM]

โดยการอบรมด้วยชุดกิจกรรม The Hybrid Digital Module [HDM] แบบออนไลน์ (Online) จัดอบรมวันละ ๑๒๐ นาที เป็นเวลา ๓ วัน รวม ๓๖๐ นาที โดยเน้นการสื่อสารสองทางเพื่อให้เยาวชนได้สะท้อนความคิดเห็น และเปิดคลิปวิดีโอสรุปสาระและประเด็นสำคัญของแต่ละกิจกรรมที่ดำเนินการอบรม และการอบรมแบบออนไซต์ (Onsite) จัดอบรมวันละ ๓๖๐ นาที เป็นเวลา ๓ วัน รวม ๑,๐๘๐ นาที โดยให้อิสระแก่เยาวชนในการทำกิจกรรมเพื่อการค้นหาตนเองและกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติการในโครงการเพื่อสังคม

๒.๖ ดำเนินการเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่มของเยาวชนนานาชาติที่เข้าร่วมโครงข่ายฯ จำนวน ๓ กลุ่ม โดยดำเนินการพร้อมกันทั้ง ๓ กลุ่ม และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม

๒.๗ สร้างพื้นที่การพัฒนา โดยนักวิจัยและผู้ช่วยวิจัยติดตามเพื่อดำเนินการ(Implement) โครงการของเยาวชนและเครือข่ายในพื้นที่พัฒนาของเยาวชน

๒.๘ จัดประชุมแบบออนไลน์เพื่อให้เยาวชนนานาชาติได้นำเสนอโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่พัฒนาของตนเอง โดยจัดให้เยาวชนนำเสนอผ่านคลิปวิดีโอโครงการละ ๕ นาที และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ และซักถามข้อสงสัยต่างๆ โดยเยาวชนสามารถ defense โครงการของตนเองได้ ผู้วิจัยสังเกตและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

๓. พฤติกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ

สรุปผลการศึกษาคุณลักษณ์ขณะ พฤติกรรมที่แสดงออก กิจกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม และปัจจัยสนับสนุนให้เยาวชนนานาชาติมีจิตอาสาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีรายละเอียด ดังตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ สรุปคุณลักษณะของเยาวชนนานาชาติ

ประเทศ	คุณลักษณะ	พฤติกรรม	กิจกรรม	ปัจจัยสนับสนุน
๑. จีน	<ul style="list-style-type: none"> - ความอดทน - ความมุ่งมั่น - ความรักและสามัคคีเหมือนพี่น้อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ความมุ่งมั่นพัฒนา - การช่วยเหลือผู้อื่น - การสร้างคุณค่าให้ตนเอง - มีความรับผิดชอบต่อสังคม 	โครงการเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดู - บริบทสังคม - การเมือง - การปกครอง
๒. ลาว	<ul style="list-style-type: none"> - เมตตา - กรุณา - เสียสละ - ใส่ใจสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - ความรับผิดชอบต่อสังคม - ต่อสิ่งแวดล้อม - การเสียสละเพื่อสังคม - แบ่งปัน ช่วยเหลือ 	โครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - แรงบันดาลใจ - บริบทสังคม - การเลี้ยงดู
๓. พม่า	<ul style="list-style-type: none"> - มีน้ำใจ - ใส่ใจสิ่งแวดล้อม - เอื้ออาทรต่อผู้อื่น - เมตตา 	<ul style="list-style-type: none"> - การช่วยเหลือผู้อื่น - มุ่งมั่นพัฒนา - เสียสละเพื่อผู้อื่น 	โครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - บริบทสังคม - วัฒนธรรม - การเลี้ยงดู

ประเทศ	คุณลักษณะ	พฤติกรรม	กิจกรรม	ปัจจัยสนับสนุน
๔. ไนจีเรีย	<ul style="list-style-type: none"> - ความเมตตา - ความกรุณา - ใส่ใจสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - ใส่ใจปัญหาสิ่งแวดล้อม - มุ่งมั่น พัฒนาสังคม - รับผิดชอบ - มีน้ำใจช่วยเหลือ 	โครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - บริบทสังคม - บุคคลต้นแบบ - แรงบันดาลใจ
๕. เวียดนาม	<ul style="list-style-type: none"> - เมตตา กรุณา - รักและสามัคคี - ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม - เสียสละ - รักชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> - มุ่งมั่นพัฒนาสังคม - เห็นคุณค่าตนเอง - รับผิดชอบ - เสียสละ - ช่วยเหลือผู้อื่น 	โครงการเพื่อสิ่งแวดล้อมและเกี่ยวกับคน	<ul style="list-style-type: none"> - บริบทสังคม - ปลูกฝังให้รักชาติ - แรงบันดาลใจ
๖. ไทย	<ul style="list-style-type: none"> - เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ - อ่อนน้อมถ่อมตน - เสียสละเพื่อสังคม - เมตตา กรุณา 	<ul style="list-style-type: none"> - เห็นคุณค่าของตนเอง - ช่วยเหลือผู้อื่น - มุ่งมั่นพัฒนาสังคม - มีความรับผิดชอบ 	โครงการเกี่ยวกับคนต่อโอกาส	<ul style="list-style-type: none"> - การเลี้ยงดู - วัฒนธรรม - บุคคลต้นแบบ - แรงบันดาลใจ

๔. การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ

การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติประกอบด้วย ๒ รูปแบบ คือ ๑. การอบรมเชิงปฏิบัติการด้วยชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ The Hybrid Digital Module [HDM] ภายใต้โครงการค่ายอาสานานาชาติ (The International Volunteer Youths Camp) และ ๒. การปฏิบัติโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่พัฒนาของเยาวชนนานาชาติ ผู้วิจัยเสนอผลการศึกษา ๒ ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติด้วย The Hybrid Digital Module [HDM] ภายใต้โครงการค่ายอาสานานาชาติ (The International Volunteer Youths Camp) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ๘ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ประกาศรับสมัครเยาวชนนานาชาติเข้าร่วมโครงการค่ายฯ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้สร้างโปสเตอร์ประกาศรับสมัครเยาวชนนานาชาติ โดยได้กำหนดคุณสมบัติตามเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) สำหรับการแชร์โปสเตอร์รับสมัครได้ส่งผ่านเครือข่ายทางวิชาการ

ขั้นตอนที่ ๒ ทำการคัดเลือกเยาวชนที่มีคุณสมบัติตามตามเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) และถามความสมัครใจของพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยแบบชี้แจงโครงการและใบยินยอมให้เยาวชนเข้าร่วมโครงการค่ายฯ เนื่องจากอาสาสมัครทั้งหมดเป็นเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ซึ่งในมิติของจริยธรรมการวิจัยยังถือว่า เป็นกลุ่มเปราะบาง ดังนั้นนักวิจัยต้องขอความยินยอมจากผู้ปกครอง

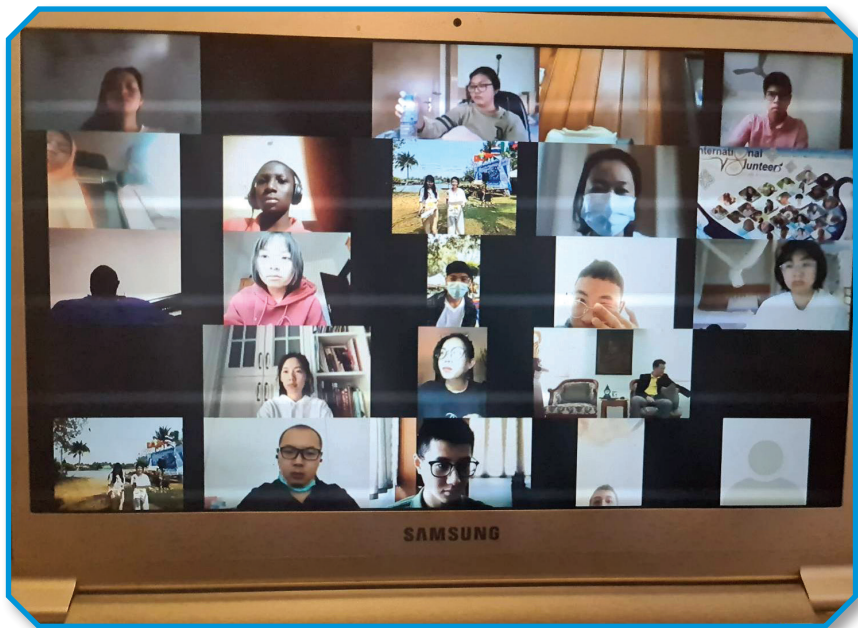
ขั้นตอนที่ ๓ สร้างความคุ้นเคยกับเยาวชนผ่านสื่อ และทำกิจกรรมร่วมกัน

ขั้นตอนที่ ๔ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ระดับลึกสำหรับเยาวชนไทยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และสำหรับเยาวชนนานาชาติเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ช่วยนักวิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงอาสาสมัครและเป็นผู้ประสานงานกับเยาวชนในแต่ละประเทศด้วย

ขั้นตอนที่ ๕ ผู้วิจัยออกแบบหลักสูตรการอบรม The Hybrid Digital Module [HDM] ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ปฏิบัติการภายใต้โครงการค่ายอาสานานาชาติ ณ บ้านเดิมพิทยาเวช ต.บางยี่รงค์ อ.บางคนที

จ.สมุทรสงคราม โดยมีการอบรมทั้งแบบออนไลน์ (Online) และแบบออนไซต์ (Onsite) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่ท้าทาย ท่ามกลางสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ผู้วิจัยต้องปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันการโรคอย่างเคร่งครัด

ขั้นตอนที่ ๒ ดำเนินการอบรมตามรูปแบบ The Hybrid Digital Module [HDM] ซึ่งอบรมทั้งแบบออนไลน์ (Online) และแบบออนไซต์ (Onsite) ระยะเวลาการอบรมรวม ๓ วัน ๒ คืน

ภาพที่ ๔.๓ เยาวชนเข้าร่วมการอบรมแบบออนไลน์ (Online)

ภาพที่ ๔.๔ เยาวชนเข้าร่วมการอบรมแบบออนไซต์ (Onsite)

หลักสูตรการอบรม The Hybrid Digital Module [HDM] ประกอบด้วยกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติที่เน้นให้เยาวชนนานาชาติที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งแบบออนไลน์ (Online) และแบบออนไซต์ (Onsite) ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและให้อิสระในการปฏิบัติเพื่อให้เยาวชนได้ค้นหาตัวตนที่แท้จริง และสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยและทีมผู้ช่วยคอยสังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ และในช่วงท้ายของกิจกรรมมีการสรุปสาระสำคัญของกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรม เพื่อช่วยให้เยาวชนได้ทบทวนความรู้ที่ได้รับ ซึ่งกิจกรรมมีทั้งหมดจำนวน ๕ กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ กิจกรรมการฝึกสติ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้ทำความรู้จักตนเอง และใช้สติเชื่อมโยงตัวตนภายในกับตัวตนภายนอก สู่การปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างทัศนคติที่ถูกต้อง สติเป็นเบื้องต้นของการเกิดสมาธิและปัญญา ช่วยรักษาจิตใจให้มีความสุข ทนต่อแรงเสียดทานต่าง ๆ ในสังคมได้ การฝึกสติจึงเป็นเหมือนการเตรียมจิตใจให้พร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่สภาวะของ Awaken human heart วิทยากร คือ พระมหาสมบุญ วุฒิโก รศ.ดร. ด้วยวิธีการสอนแบบบรรยายและฝึกปฏิบัติไปพร้อมกัน มีการสื่อสารแบบสองทางเพื่อให้เยาวชนได้สะท้อนความคิดและรู้สึกของตนเอง

ภาพที่ ๔.๕ กิจกรรมฝึกสติ

กิจกรรมที่ ๒ กิจกรรมศิลปะรักษ์โลก มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการใช้ศิลปะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม โดยมีกิจกรรมย่อย ๓ กิจกรรม คือ ๑. การเพ้นท์ถุงผ้า สร้างการเรียนรู้เรื่องศิลปะ และเชื่อมโยงสู่การแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน ๒. การนำมะพร้าวที่เป็นทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาดัดแปลงทำขนมไทยคือ วุ้นมะพร้าว ๓. การสานใบมะพร้าวเป็นภาชนะใส่ของรูปทรงต่างๆ เช่น ตะกร้าผลไม้ ด้วยวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ คือ การปฏิบัติกิจกรรมจริง และให้อิสระเยาวชนได้คิด และ ออกแบบตามจินตนาการของตน วิทยากร คือ อ.กาญจนา ชลศิริ และ นางประนอม ไตรรัตน์

ภาพที่ ๔.๖ กิจกรรมศิลปะรักษ์โลก

ภาพที่ ๔.๗ กิจกรรมศิลปะรักษ์โลก

ภาพที่ ๔.๘ กิจกรรมศิลปะรักษ์โลก

ภาพที่ ๔.๙ กิจกรรมศิลปะรักษ์โลก

ภาพที่ ๔.๑๐ กิจกรรมศิลปะรักษ์โลก

ภาพที่ ๔.๑๑ กิจกรรมศิลปะรักษโลกล

กิจกรรมที่ ๓ กิจกรรมสุขจากการให้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตอาสาด้านการช่วยเหลือผู้อื่น, การเสียสละเพื่อสังคม และความรับผิดชอบต่อสังคมด้านตนเอง ด้านชุมชน และด้านสังคม ด้วยการบริจาคสิ่งของจำเป็น เช่น ถุงมือทางการแพทย์ให้แก่ สาธารณสุขอำเภอบางคนที่จำนวน ๒๐,๐๐๐ คู่และบริจาคถุงผ้าที่พันท์โดยเยาวชนให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อนำไปใส่ยาหรือขอใช้จำเป็นแก่คนป่วย และมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของเยาวชนในเรื่องการสร้างความสุขจากภายในจิตใจ วิทยากร คือ นพ.วัลลภ วัลลภปิยมโนธรรม ซึ่งมีทั้งการฟังบรรยายและการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยสร้างนิเวศน์การเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจเพื่อการทำงานด้านจิตอาสา

ภาพที่ ๔.๑๒ กิจกรรมสุขจากการให้

ภาพที่ ๔.๑๓ กิจกรรมสุขจากการให้

กิจกรรมที่ ๔ กิจกรรมแรงบันดาลใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตอาสาด้านการมุ่งมั่นพัฒนาสังคมและความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ด้วยการฟังบรรยายในเชิงหลักการและทฤษฎีกับวิทยากร คือ นพ.วัลลภ ปิยะมโนธรรม มีช่วงเวลาที่ให้อิสระแก่เยาวชนได้แลกเปลี่ยนกับเพื่อนๆ และพูดคุยกับผู้ใหญ่ที่เป็นอาสาสมัครตัวจริงในค่ายฯ เป็นการเปิดโอกาสให้สร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นเอง ตามที่เยาวชนแต่ละคนสนใจในฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ

ภาพที่ ๔.๑๔ กิจกรรมแรงบันดาลใจ

ภาพที่ ๔.๑๕ กิจกรรมแรงบันดาลใจ

กิจกรรมที่ ๕ กิจกรรมเยาวชนกล้าคิด outhit เพื่อสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตอาสาด้านการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ด้านการเห็นคุณค่าและความเห็นความสามารถในตนเอง ด้วยการนำเสนอโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่พัฒนา โดยเยาวชนทุกประเทศนำเสนอโครงการเป็นคลิปวิดีโอความยาวประมาณ ๕ นาที ผ่านแอปพลิเคชันซูม (zoom) โดยในคลิปต้องบอกชื่อโครงการ วัตถุประสงค์ และกิจกรรมที่สร้างสรรค์เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อในด้านอะไร โดยเยาวชนได้รับทุนสนับสนุนโครงการละ ๕๐๐ ดอลลาร์ หรือ ๑๕,๐๐๐ บาท

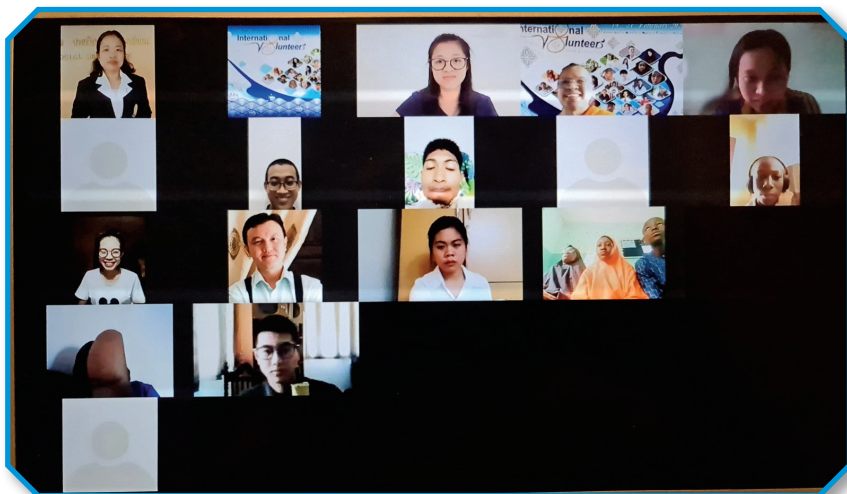

ภาพที่ ๔.๑๖ กิจกรรมเยาวชนกล้าคิด อุทิศเพื่อสังคม

ภาพที่ ๔.๑๗ กิจกรรมเยาวชนกล้าคิด อุทิศเพื่อสังคม

ขั้นตอนที่ ๗ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus groups discussion [fgds]) เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการค่ายฯ จำนวน ๓ กลุ่ม โดยดำเนินการพร้อมกันทั้ง ๓ กลุ่ม ด้วยการใช้โปรแกรม zoom

ภาพที่ ๔.๑๘ การสนทนากลุ่มโดยใช้โปรแกรมซูม (zoom)

ขั้นตอนที่ ๘ เยาวชนนานาชาติสร้างพื้นที่พัฒนาโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือและติดตามเพื่อดำเนินการ (implement) โครงการฯ ของเยาวชนและเครือข่ายในพื้นที่พัฒนาของเยาวชน

ขั้นตอนที่ ๙ จัดการประชุมเพื่อนำเสนอโครงการของเยาวชนนานาชาติทั้ง ๖ ประเทศ โดยนัดหมายวันเวลา และใช้แอปพลิเคชันซูม (zoom) เพื่อดำเนินกิจกรรมการนำเสนอโครงการ

๔.๒ การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ ด้วยการปฏิบัติโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่พัฒนาผู้วิจัยเสนอผล ๓ ส่วน คือ การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ การดำเนินกิจกรรมในโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่พัฒนาของเยาวชนนานาชาติ และรายละเอียดของโครงการเพื่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ ดังนี้

๔.๒.๑ การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ

“การสื่อสาร” เป็นส่วนสำคัญของความสำเร็จในโครงการเพื่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ ผลจากการวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการทำโครงการในพื้นที่พัฒนาทั้ง ๔ โครงการ ได้สะท้อนความสำเร็จของการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมในหลากหลายมิติ เช่น การก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่เข้มแข็งขึ้น ความไว้วางใจและการยอมรับจากสาธารณชน ชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของโครงการ จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติปฏิบัติโดยยึดหลัก ดังนี้

๑) การเลือกสรร “คำ ศัพท์” และ “สัญลักษณ์” ที่ทันสมัยมีความสอดคล้องกันในการอธิบายการปฏิบัติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ชื่อโครงการที่โดดเด่น สั้น เข้าใจง่าย โดนใจคน หรือการสื่อสารด้วยภาพเป็นสัญลักษณ์แทนความหมายให้ทุกคนเข้าใจและปฏิบัติภารกิจถูกต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ภาพการประกาศรับสมัครสมาชิก เข้าร่วมโครงการเพื่อสังคมของเยาวชนนานาชาติแต่ละโครงการที่สร้างสรรค์เป็นสัญลักษณ์และใช้คำศัพท์เข้าใจง่าย มีความโดดเด่น และสื่อสารผ่านช่องทางแอปพลิเคชันไลน์ (line) และ (face book)

๒) การทุ่มเททำจริงและใส่ใจด้านรายละเอียดของการปฏิบัติงานในโครงการเพื่อสังคมกับการสื่อสารด้านความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่าโครงการเพื่อสังคมช่วยสร้างคุณค่าให้กับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริงและงานดังกล่าวมีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมาก โดยใช้การสื่อสารที่ชัดเจน ตรงประเด็น เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ช่วยเสริมให้เกิดการปฏิบัติกิจกรรมอย่างทุ่มเทและประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรม

๓) การสื่อสารด้วยความโปร่งใสและเน้นในสิ่งที่ดีต่อสังคม ยึดเป้าหมายเดียวกัน คือความสงบสุขของมวลมนุษยชาติ

๔) การสื่อสารสองทาง และการสร้างการมีส่วนร่วมกับสาธารณชนในกลุ่มต่าง ๆ คือ ผู้นำโครงการสื่อสารกับชุมชน ท้องถิ่น และรับฟังความคิดเห็นร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรม

๕) การสื่อสารมีความยืดหยุ่น ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลก ณ ปัจจุบันที่การระบาดของโรค COVID-19 ยังมีความรุนแรง พบว่าได้ปรับการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมกับเยาวชนทางแอปพลิเคชันซูม (zoom) และเมื่อเยาวชนทำโครงการสำเร็จแล้ว จึงสื่อสารสู่สาธารณชนด้วยการนำเสนอโครงการของตนเองผ่านคลิปวิดีโอ ซึ่งมีความทันสมัยและเหมาะสม เน้นภาพกิจกรรมที่ลงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม ประกอบเสียงดนตรีที่ให้ความรู้สึกมีพลังในการทำสิ่งดีงามเพื่อสังคม ปลุกใจให้เข้มแข็ง

๖) สร้างเฉพาะกิจเพื่อการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคม ในชื่อ volunteerism ช่วยให้เกิดการขยายเครือข่ายกว้างขึ้น ส่งผลต่อความยั่งยืนและภาพลักษณ์ของโครงการ

และนอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติในการทำโครงการเพื่อสังคมแบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ

๑. การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมภายในทีมของตนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสาร ถ่ายทอดข้อมูล แนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมไปยังสมาชิกภายในทีมของตนเองเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในทิศทางเดียวกันและร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมของโครงการให้บรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม โดยกลยุทธ์การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมภายในทีมของเยาวชนนานาชาติ ให้ความสำคัญมากที่สุด คือการสื่อสารของผู้นำหรือหัวหน้าโครงการโดยให้ความสำคัญกับวิธีการ โดยจะต้องเป็นการสื่อสารแบบสองทิศทางและตรงไปตรงมา ผู้นำหรือหัวหน้าโครงการมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) ปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวา เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกในโครงการประพฤติปฏิบัติตาม และเกิดความผูกพันกัน และให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเป็นผู้กำหนดทิศทางและถ่ายทอดแนวปฏิบัติกิจกรรมด้านจิตอาสา เพื่อการบริการชุมชนและสังคม ก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยมีการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ โดยการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมแบบเป็นทางการ จะเป็นการถ่ายทอดแนวปฏิบัติผ่านช่องทางการประชุมด้วยแอปพลิเคชันซูม (Zoom) ปรับตัวตามสถานการณ์การระบาดโรค COVID-19 การจัดกิจกรรม Agenda เป็นต้น สำหรับการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การลงพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่พัฒนา ต้องมีการปรับการสื่อสารให้ยืดหยุ่นตามสถานการณ์จริงแต่ยังคงครอบคลุมวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ เป็นต้น

๒. การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมกับสาธารณชน ภายนอก เช่น พี่เลี้ยงอาสาสมัครของโครงการที่ช่วยทำหน้าที่ประสาน เครือข่ายทางสังคม หรือ ชุมชนที่จะลงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโครงการ เพื่อสร้างการรับรู้และความ เข้าใจระหว่างองค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ได้แก่ ประชาชน ชุมชน และสังคม เป็นต้น โดยกลยุทธ์การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของ เยาวชนนานาชาติ ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ การสื่อสารเพื่อสร้าง การมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ซึ่งการมีส่วนร่วมระหว่าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถือเป็นกระบวนการที่มี ให้ความสำคัญมากในทุกขั้นตอน การดำเนินงาน เพราะมุ่งแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม ดังนั้นชุมชนจึง ควรมีส่วนร่วม โดยเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญเข้ามา มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และการดำเนินกิจกรรมในโครงการ หรือในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีการลงพื้นที่เพื่อพบปะ กับประชาชนอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังปัญหา ข้อเสนอแนะ ตลอดจนสร้างความตระหนักให้แก่สมาชิกในชุมชนและสังคม ลำดับ ต่อไปคือการสื่อสารเพื่อเผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิเช่น สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ

๔.๒.๒ การดำเนินกิจกรรมของโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่ พัฒนาของเยาวชนนานาชาติ

เมื่อเยาวชนกลุ่มเป้าหมายผ่านการอบรมจาก The Hybrid Digital Module [HDM] ภายใต้โครงการค่ายอาสานานาชาติ (The International Volunteer Youths Camp) ในกิจกรรมสุดท้ายที่มีชื่อว่า “เยาวชนกล้าคิด อุทิศเพื่อสังคม” ได้มีการนำเสนอโครงการเพื่อสังคม

ที่เยาวชนแต่ละประเทศมีความสนใจในการที่จะมีส่วนช่วยให้สังคมนี้ดีขึ้น เมื่อเยาวชนได้รับทุนสนับสนุนเพื่อทำโครงการดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ในระยะเวลา ๑ เดือนการทำโครงการต่าง ๆ ได้ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ชัดเจนจำนวน ๙ โครงการ ได้แก่ โครงการ Saving the World ของเยาวชนจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, โครงการ Recycling of plastic bottles ของเยาวชนประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย, โครงการ Clean the Environment and Help Plus ของเยาวชนประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม, โครงการ The Children's Welfare Home Action ของเยาวชนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน, โครงการ Cloth bag of Goodwill ของเยาวชนประเทศสาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์, โครงการ Help for Hope, โครงการ We are friend, โครงการ El Echo และ โครงการ Volunteer to bring happiness ของเยาวชนประเทศไทย โดยมีขั้นตอนการทำโครงการเพื่อสังคม ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ปฐมนิเทศ Orientation: เพื่อชี้แจงการทำโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่พัฒนาให้แก่เยาวชนนานาชาติ

ขั้นตอนที่ ๒ แนะนำการเขียนโครงการ ชี้แจงแบบฟอร์มของโครงการเพื่อสังคม ส่วนประกอบสำหรับการเขียนโครงการเพื่อสังคม และการมอบหมายโครงการ The International Volunteer's Project Form: The Components for Social Project – Project Assignment

๒.๑) ชื่อโครงการ Title/ Project name

๒.๒) Project Responsibility

๒.๓) ความเป็นมาของโครงการ Background :

1st Paragraph; problems or things that you want to create for society [Show the idea of Social Responsibility (SR)].

2nd Paragraph; How Volunteer be connected to this problems or creation? [Show the idea of Volunteer Spirit (VS)]

3rd Paragraph; Guidelines for achieving goals [Show the interaction between VS and SR]

๒.๔) วัตถุประสงค์ Objectives

๒.๕) กระบวนการ Process

๒.๖) ผลิตผล/ผลลัพธ์ Output/ Outcome

๒.๗) ระยะเวลาการดำเนินการ Period

๒.๘) Budget (\$ 500 per project)

ขั้นตอนที่ ๓ ข้อตกลงในการนำเสนอโครงการเพื่อสังคม (Agreement for project presentation)

๓.๑) เสนอให้ทีม: อภิปรายและให้ความเห็นพ้องต้องกันทั้งหมด เป็นหนึ่งเดียว/มีความสำคัญ/สำคัญ/สามารถทำได้ Pitch the Team: Discussion and Make Consensus All to One/Priority/ Significant/ Able to do.

๓.๒) เนื้อหาที่มีความครอบคลุมกระชับและน่าสนใจ Presentation of Your Idea: 10 Minutes Presentation The content is comprehensive, concise, and interesting.

๔.๒.๓ โครงการเพื่อสังคมของเยาวชนนานาชาติจำนวน
๙ โครงการ

๑. โครงการของเยาวชนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน

ภาพที่ โครงการ The children's welfare home action.

Project name The children's welfare home action.

Project Responsibility: - Zhang Zihan - Luo Xuan-
minman - Chen Rong- Hu Weijin

Objective

- Guide middle school students to know the
society and serve society.

- Cultivate the spirit of dedication and compas-
sion of young students.

- Share some of the workload for the children's
welfare home.

- Caring for disabled children.

Rationale: Led Chinese middle school students to participate in volunteer service, in the process of activities to understand the suffering of disabled children, learn the skills of taking care of disabled children, so as to acquire new skills and knowledge, especially to enhance the spirit of charity and dedication of volunteers, so as to shape a noble personality.

Project Start:

- Contact a child care center.
- Publish volunteer recruitment information through educational institutions
- Volunteer selection
- Make an activity plan

Process design (How to proceed)

- Negotiating volunteer service plans with local government agencies and non-governmental organizations requires the local government to provide certain policy support and supervision of the activities, and non-governmental organizations are also required to provide some funds or donation materials needed for the activities.

- Design an activity plan with the children's welfare home.

- Looking for professional nursing staff for disabled children as the instructor of the activity, to provide nursing technology training and guidance for young volunteers.

- The young volunteers took care of the disabled children according to the plan.

- Excellent volunteers were selected and awarded with certificates.

Problem & Recommendation

- Most middle school students are under great study pressure, so it is a big problem that they don't have enough time to participate in volunteer activities.

- It is difficult to raise funds and materials for fundraising activities. Generally, organizations and enterprises pay more attention to their own profitability than to social services.

- Continuously training a group of professional middle school volunteers needs a fixed community organization, and it also takes a long time and human resources costs.

- Suggestion: China is a highly policy oriented society, so please first before any benefit social activities with the local government to establish clear communication channels, obtain the government's support and attention of activity, so can make use of the local government policy influence and non- governmental organizations to achieve good cooperation, making it easier for the fundraiser. On the other hand, the spirit of volunteer organization and dedication should be promoted to every campus. Student volunteer organizations should be established on campus. Meanwhile, teachers with relevant social activity ability or professional skills should be one of the principals of the associations to constantly cultivate the volunteer service team.

Plan for next step (for project's sustainable)

- The Children's Welfare Home Action will be promoted as an annual volunteer activity for middle school students. Let more outstanding middle school students join the volunteer service team.

- Establish a volunteer mechanism for sustainable development.

- Internationalization is very important, and intensify international cooperation with overseas like-minded friends together to establish the international high school students volunteer activities, and invite the volunteer organizations of other countries as partners involved in the service for disabled children in China, the Chinese volunteers also can study abroad, study volunteers experience and knowledge of other countries, summarizes the forming mechanism of youth volunteer activities with international perspectives serve international society, to cultivate international talents

๒. โครงการของเยาวชนจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ โครงการของประเทศลาว

Project name: Pick a trash for helping community

Project responsibility:

- Mangkonkham Phinsavath,
- Naphaphone duangghern

Rationale: Because right there are so many people that leaves their trash on the street or in the river Damage natural resources Destroy the environment Because humans take too much of their benefit I am aware of this problem. Therefore acts as a volunteer to invite family and friends to do environmental activities

Project start: On March 20 2021 How to proceed:

We will tell everyone to clean up together and will make a sign that do not leave your trash. Duration: We will continue to work on this project. By creating a network to expand the activity area

Location: Mekong river or in any school or in any public places

Budget: Mask 25 boxes 3,750 bath / Gloves 3 packs 300 bath / 2. Big 2 basket 60 bat / 3M Hand sanitizer, 3M alcohol, 70% (carton) 3,700 bath / Temperature scanner 5,000 bath

๓. โครงการของเยาวชนจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

The name of project: Cloth bag of Goodwill

The person who response this project:

1. Nang Awm Kham
2. Nang Thein Aung

The rationality: The world is getting warm and cause pollution

The objective of project: To reduce of using plastic bags and reuse some material to be useful for environment.

Project goals:

Quantitative: support the participants to have a bag to paint and use instead of using plastic bags.

Qualitative: Provide the participants to have more ideas to create and maintain our environment.

Operation location:

Mahapajapati Buddhist College,
Mahamakut Buddhist University

Project duration:

We will keep doing the project in the future.

Method of operation (The process in operation and during time)

No	The process in operation	During time
1	Ask permission for the place for the project and announce the project	One week
2	Order painting equipment and beads	Five days
3	Open the project and do the activities	Six hours

The budget totally: 10,500 Baht

No	Activities/ Description	Budget
1	Cloth bag	3,500 Baht
2	Painting equipment	4,500 Baht
3	Strings and beads	2,000 Baht
4	Provide foods for participant	500 Baht
	Totally	10,500 Baht

Project Evaluation

Indicator of Success	Method of Evaluation	Tools to use
Ideas of painting	How the participants create the picture of the cloth bag	Painting
Creativity	How the participants create different design	String beads

Expected results: - We hope this project will be helpful for our environment., - We hope the participants will get more ideas to create more painting on the cloth bag to be interested and use instead of using plastic bags., - We expect the participants will get more ideas to design by stringing Beads

The advisor of this project: Miss Onsiri Maithong

๔. โครงการของเยาวชนจากสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย

Project name: Recycling of plastic bottles

Project Responsibility:

- Maimuna Abdurrazaq
- Imran Abdulkadir
- Sumayya Abdulwahab
- Abdullah Muhammad Suleiman

Objective:

- To cut down amount of trash sent to incinerators and also help to keep our environment clean
- To support local economy by creating jobs
- To prevent pollution by reducing the need to collect new raw materials
- To help prevent greenhouse gas

Rationale:

In Nigeria, there's an informal waste management system. These large heaps of dirt litter street corners, highways, drainage systems and abandoned lands. Waste is generated at a geometric level while collection is in arithmetic level. In this country dumping or burning not only has a negative environmental impact, it also has a seriously detrimental effect on public health. Seeing that the government cannot care for all our waste, we need alternative means to get rid of them, and the best way to do this is by recycling.

Recycling is the way we change trash into new products; Things that can be recycled Plastic bottles, Metals, paper/carton. Glass Plastic bottles can be recycled in the following ways, flower vase, advantages of Recycling, waste reduction, conservation of energy, save money, create new jobs, generate revenues. Other things that can be made from recycling plastic bottles, tissue holder, cutlery holder, nylon seal, piggy bank, plat, shoe rack, toothbrush holder, tissue holder

Project Start:

The project started on 5th March, 2021 and ended on 20th March, 2021

Process design (How to proceed):

We collected plastics bottles from landfills then cleaned and sterilized them. We made flower vases and pencil cases. We beautified the flower vases by spraying with paint then bought flowers and planted them in the vases.

We then invited pupils from schools to train them on how to make these vases and pencil cases. We sensitized people in the community on the importance of recycling and shared the flower vases to them.

Problem & Recommendation: Improper disposal of waste We would recommend that

- The Nigerian government should provide facilities for proper waste disposal
- More awareness on recycling

Plan for next step: Quarterly sensitization on proper waste disposal and recycling

๕. โครงการของเยาวชนจากสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

The name of project: Help plus

The person who response this project Le Ngoc Tu,
Nguyen Mai Huyen My, Nguyen The Son

The rationality: - There are many poor students having difficulties with economy or study. Furthermore, many of them drop out or can not go to colleges or universities.
- Some students have no sense of developing soft skills or learning English.

The objective of project: The objective of project is students in college or university, especially freshman and sophomore

Project goals

Quantitative: - Help students to have a place to live
-Provide lessons about physical health, English skills, soft skills, music -Contribute to the university education

Qualitative: - Help poor students to be more comfortable about economy and spirit., -Support them have a good environment for studying and integrating., - Have more experiences beside lessons in the universities

Operation location: Cồn Dê, Nha Trang , Việt Nam

Project duration: 1-3 months

Method of operation: (The process in operation and during time)

No	The process in operation	During time
1	Establish a strong organization board	1 weeks
2	Repair the infrastructure and equipment	1 weeks
3	Complete the regulations of the center and the classes	1 weeks
4	Enrol students into Help Plus the center and reopen it	1 months

The budget totally : 182.400.000 VND = 243.094 Baht

No	Activities/ Description	Budget
1	4 new rooms for students (20-25m ² , have lofts)	40.000.000x4=160.000.000 VND
2	Equipment in 4 new rooms (2 tables and 1 wardrobe)	(150.000x2x4)+(300.000x4) =2.400.000 VND
3	Tools for clas, sport, musicand other activities	10.000.000 VND
4	Costs incurred	10.000.000 VND

Project Evaluation

Indicator of Success	Method of Evaluation	Tools to use
Develop soft skills	Take part in activities in the center, how friendly or active she/he is, how to solve problems in Life	- Hold activities or competition to evaluate - Observe: how they internalize and apply these skills in the life
Physical health	How strong they are	Decrease illnesses than before
English skill	The ability in using English	- Communication with foreigner in the life- Test every week

Expected results : - This time the project is expected to enrol 50 students and help them overcome their difficulties, especially about spirit and economy - We hope that it can help students to develop soft skills, English skills and others -We expect that they will be talented people

The advisor of this project : Pham Hung Thang

๖. โครงการของเยาวชนจากประเทศไทย

ชื่อโครงการ: We are Friend

ผู้รับผิดชอบโครงการ: นางสาว วรารมย์ ภิรมย์กิจ

โรงเรียน: นานาชาติภาคตะวันออก

ระยะเวลาดำเนินการ: ช่วงวันที่ ๑๖-๑๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๔

หลักการและเหตุผล:

โครงการจิตอาสา We are Friend เป็นโครงการจิตอาสาเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็ก โดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลออทิสติก และสามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้ จากการเรียนรู้และความเข้าใจของแต่ละบุคคล โดยเรามองว่าเด็กทุกคนนั้นควรได้รับสิทธิที่เท่าเทียมเหมือนเด็กทุกคน โดยให้ทั้งความรู้และความสุขพร้อมกันเพราะ การเรียนและการเล่นนั้นสำคัญพอๆกัน เป็นการเสริมสร้างพัฒนาการเด็กที่ดีที่สุด ช่วยส่งเสริมพัฒนาการได้อย่างเต็มศักยภาพของเด็ก จะมากจะน้อย แต่เป็นการมอบความสามารถในการดำรงชีวิตของเขาต่อไปได้ ให้เขาเติบโตและยืนด้วยตนเองได้ และมีความคิดที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์:

๑. เพื่อให้นักเรียนพิการที่เป็นบุคคลออทิสติก ได้รับสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันในการได้รับการพัฒนาการเรียนรู้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมอย่างเต็มตามศักยภาพเป็นรายบุคคล ได้รับบริการ สื่อ เพื่อเข้าถึงการศึกษาค้นคว้า พัฒนาศักยภาพ ทักษะการดำรงชีวิต และพื้นฐานอาชีพที่พึงตนเอง

๒. เพื่อนำเสนอโครงการที่ช่วยเริ่มสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนไทย

๓. เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า หาความรู้ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาและแนวทางการปฏิบัติงานประดิษฐ์ ใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต

๔. เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้รับความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับวัย สามารถใช้ชีวิต อุปกรณ์ต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย เสริมสร้างจินตนาการของเด็ก และใช้งานศิลปะเพื่อช่วยในการบำบัดเด็กสมาธิสั้น ให้มีความใจจดใจจ่อกับงานของตนและหยิบนำศิลปะมาเป็นตัวเสริมสร้างจินตนาการของเด็กๆ

เป้าหมาย:

เชิงปริมาณ: นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๓-๖ (๓-๕ คน)

เชิงคุณภาพ: นักเรียนที่มีความสนใจในการทำงานเสียสละสามารถเข้าใจและดูแลเด็กได้โดยรู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีสติ รอบคอบ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและไม่เกี่ยงงานหนักหรือเบา พร้อมทำงานเป็นทีมกับนักเรียนและอาจารย์

ขั้นตอนการดำเนินการ

ขั้นตอนการดำเนินการ	ระยะเวลา
ขั้นตอนที่ ๑: ติดต่อบริษัทมูลนิธิที่ตนสนใจ	๑ อาทิตย์
ขั้นตอนที่ ๒: รับสมัครจิตอาสา ๓-๕ คน	๑ อาทิตย์
ขั้นตอนที่ ๓: ประชุมแบ่งหน้าที่	๑ วัน
ขั้นตอนที่ ๔: ผู้ปฏิบัติงานทุกคนต้องเข้ารับการอบรมก่อนปฏิบัติงาน	สอบถามมูลนิธิคุณพ่อเรย์
ขั้นตอนที่ ๕: จัดการวันและเวลาที่สะดวก	ลงทำกิจกรรม ๓ วัน
ขั้นตอนที่ ๖: เริ่มปฏิบัติงาน	
ขั้นตอนที่ ๗: ระหว่างปฏิบัติงาน จะมีอาจารย์คอยมอบหน้าที่และคอยสังเกตระหว่างทำงานในทุกๆวัน	* ทุกวันที่มีการปฏิบัติงาน

งบประมาณที่ใช้ทั้งหมด

สถานที่	กิจกรรม/รายการ	อุปกรณ์
มูลนิธิพ่อเรย์ ศูนย์พัฒนาการเด็กพิเศษฯ ออทิสติกดาวชินโดม (๑๕๐ คน) มูลนิธิพ่อเรย์ ศูนย์พัฒนาการเด็กพิเศษฯ ออทิสติก	หักหายทำความรู้จักน้องๆ บริจาค สีไม้ / สีชอล์ค / อุปกรณ์เครื่องเขียน ช่วยงานอาจารย์ที่สอน เลี้ยงอาหารเด็กๆ ๑๕๐ คน *(อาจมีกิจกรรมเพิ่มเติม)*	๖,๐๐๐.- (ค่าอาหาร)
ดาวชินโดม	กิจกรรมเพนท์สีกระเป่าผ้า ร้อยลูกปัด (สายคล้องแมส, กำไล, สร้อย) *ตามความคิดจินตนาการของน้อง	๔,๐๐๐- สีเพนท์พู่กัน กระเป่าผ้า ชุดลูกปัด

การประเมินผล

ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีการประเมินผล	เครื่องมือที่ใช้
แบบประเมินทดสอบ	Google Form	โทรศัพท์
คะแนนที่ได้รับ	ให้คะแนนความประพฤติ ๑-๕	laptop/โทรศัพท์
ความคิดเห็นของน้อง	แสดงความคิดเห็น ของอาจารย์และนักเรียน	กระดาษ Form/ ปากกา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ:

สิ่งที่คาดว่าจะได้รับคือการได้รับความอบอุ่นจากเด็กๆ กลับมาและการเข้าใจถึงเด็กพิเศษๆ ออทิสติก ทำให้เราได้ใกล้ชิดกับน้องมากยิ่งขึ้นและทำความรู้จักเป็นเสมือนเพื่อน โดยสรุปแล้วโครงการนี้จะมอบให้ นักเรียนพิการที่เป็นบุคคลออทิสติกทุกคน ได้รับสิทธิ โอกาส และความเสมอภาค ในการเข้ารับการศึกษาพร้อมกับเด็กทั่วไปในรูปแบบที่เหมาะสมและได้เรียนรู้อย่างมีความสุข นอกจากนี้จิตอาสาคุณครูทุกคนที่ได้ร่วมโครงการนี้ จะได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่เป็นบุคคลออทิสติกอย่างมีคุณภาพอย่างทั่วถึง

ที่ปรึกษาโครงการ:

น.ส.ณัฐนิช ภิรมย์กิจ และ น.ส. อรศิริ ไม้ทอง

สถานที่ติดต่อ: มูลนิธิคุณพ่อเรย์ อาจารย์ สุเมธ: ๐๘๖-๘๔๓๑๒๐๓

๗. โครงการของเยาวชนจากประเทศไทย

ชื่อโครงการ: เอลเอกโด้ (EL Echo) – พลังเสียงเปลี่ยนสังคม
การสร้างเครือข่ายเยาวชนอาสาเพื่อสนับสนุนงานวิจัยในชุมชน

ผู้รับผิดชอบโครงการ:

นายธรรมภพ ประเสริฐรุ่งเรือง

ตัวแทนจากเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่อำเภอกระนวน จำนวน

๒๐ คน

ระยะเวลาดำเนินโครงการ:

ภายในเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

หลักการและเหตุผล:

เอลเอกโด้ (EL Echo) “พลังเสียงเปลี่ยนสังคม” มาจากรากศัพท์ภาษาลาติน โดยคำว่า เอล (EL) หมายถึง เล็ก (Small) และ Echo (เอกโด้) หมายถึง เสียงสะท้อน (Reflection) ซึ่งโครงการนี้ได้นำทั้งสองคำมารวมกันเพื่อสื่อความหมายถึง “การให้ความสำคัญกับเสียงสะท้อนเล็กๆ ของชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนต่อการพัฒนาทางสังคม โดยมีเยาวชนเป็นช่องทางสำคัญ ช่วยในการขยายให้เสียงเหล่านี้มีพลังเพียงพอที่จะนำพา

การเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชน ในแบบที่ชุมชนต้องการ ด้วยทรัพยากร และองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในชุมชน” โดยปฏิบัติการผ่านความร่วมมือกับ เครือข่าย ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีเยาวชนเป็นผู้ประสานงาน ภายใต้ฐานคิดว่า “เด็กนำ ผู้ใหญ่สนับสนุน” ซึ่งโครงการนี้เชื่อว่า ในทุกชุมชนมีบุคคลากร ที่มีความสามารถและมีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาได้ (Capability Approach) แต่มีสิ่งปิดกั้นหรือถูกกีดกันให้ ไม่สามารถนำความสามารถ หรือ ทรัพยากร ภูมิปัญญา และค่านิยม ที่มีอยู่ออกมาใช้ได้เต็มที่

การขจัดสิ่งกีดกัน (Deprivation Elimination) จึงเป็นความ ทำหายที่เยาวชนคนรุ่นใหม่จะผสานพลังกับเครือข่ายในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และนำพาความสามารถที่จะค้นหาแนวทางหรือแพลตฟอร์ม ที่มีประสิทธิภาพ โดยโครงการนี้ต้องการเผยแพร่เรื่องราวในกระบวนการ เหล่านี้ ให้เยาวชนและชุมชนต่างๆ ทั่วโลกสามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อนำ ไปใช้ประยุกต์ในการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ได้ในอนาคต โครงการนี้จึงมี เป้าหมายสำคัญในการก่อตั้งช่องทางสื่อสารมวลชนเอลเอคโค่ (EL Echo Channel: EEC) เพื่อนำพาเสียงของชาวบ้านที่อาจถูกมองข้าม ไปสู่ กระบวนการเปลี่ยนแปลงชุมชนและพัฒนาโลกใบนี้ได้อย่างยั่งยืน ด้วยการ ถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ออกไปพร้อมการสนับสนุนเครือข่ายผ่านสื่อสังคม ออนไลน์

“หนทางหมื่นลี้ เริ่มต้นที่ก้าวแรก” เป็นวลีอมตะของเล่าจื๊อ ที่แสดงให้เห็นว่าการจะบรรลุเป้าหมายของการเป็นช่องทางนำพาลังเสียง เปลี่ยนสังคมได้นั้น จำเป็นที่จะต้องเริ่มที่ก้าวเล็กๆ ก้าวแรกในการสร้างกลุ่ม ก่อการและการดำเนินการเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะให้กับกลุ่ม แกนนำของโครงการให้ได้ก่อน ด้วยความเชื่อที่ว่า ความล้มเหลวให้บทเรียน และเป็นช่องทางสู่ความสำเร็จเสมอ โครงการนี้จึงต้องการเริ่มต้นด้วย

การสร้างกลุ่มก่อนการขึ้นมาขับเคลื่อนโครงการในระยะเริ่มต้น (๑ เดือนแรก) เพื่อจะได้มีโอกาสลองผิดลองถูกในการจัดตั้งกลุ่มและช่องทางสื่อสารมวลชน

อนึ่ง ด้วยทรัพยากรและบุคคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของภาคเยาวชน การใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ การเริ่มต้นจากสิ่งที่เราเป็นสิ่งสำคัญที่จะการันตีว่าโครงการนี้สามารถเริ่มต้นได้ในทันที ทำให้โครงการนี้จึงเลือกพื้นที่ปฏิบัติการ ณ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ด้วยสมาชิกคณะก่อนการมาจากเครือข่ายเยาวชนในอำเภอกระนวน (๑๘ โรงเรียน ใน ๙ ตำบล) โดยนำโจทย์การพัฒนาจากประเด็นปัญหาทางสังคมของอำเภอกระนวน ที่ศูนย์บูรณาการเพื่อการพัฒนากระนวนเป็นหนึ่งในซึ่งเป็นหน่วยงานด้านยุทธศาสตร์ที่สำคัญของอำเภอกระนวน มาเป็นประเด็นเริ่มต้นของโครงการครั้งนี้

อำเภอกระนวนเป็น ๑ ใน ๒๖ อำเภอของจังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๖๐ กิโลเมตร มีลักษณะเป็นเมืองรอยต่อ ๔ จังหวัด ระหว่าง จังหวัดขอนแก่น (อำเภอน้ำพอง และอำเภอชาสูง) จังหวัดอุดรธานี (อำเภอศรีธาตุ) จังหวัดกาฬสินธุ์ (อำเภอท่าคันโท อำเภอห้วยเม็ก และอำเภอหนองกุงศรี) และจังหวัดมหาสารคาม (อำเภอชื่นชม) ทำให้กระนวนเป็นหัวเมืองทางภูมิรัฐศาสตร์ กระนวนจึงเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การศึกษา และการคมนาคม ให้กับอำเภอข้างเคียงทั้ง ๗ อำเภอ อย่างไรก็ตาม “เมื่อมีความเจริญ ย่อมมีความเสื่อมตามมา” สอดคล้องกับ ทศตวรรษขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความเจริญจากการเป็นเมืองศูนย์กลางนี้ แลกมาด้วยการเป็นเมืองรอยต่อของช่องทางระบอบด้านปัญหาเสพติด ทำให้อำเภอกระนวนถูกประกาศเป็นพื้นที่สีแดง ซึ่งโครงการนี้มองเห็น

โอกาสในวิกฤติที่สามารถนำเครือข่ายที่ถูกจัดตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติดมาเป็นเครือข่ายในการพัฒนาทางสังคมในระดับต่อยอดได้

ในห้วงทศวรรษที่ผ่านมาอำเภอกระนวนมีบทบาทสำคัญในโครงการทูปีนัมเบอร์วัน (To Be Number One) ซึ่งเป็นโครงการรณรงค์ต่อต้านภัยยาเสพติด โดยจากการขับเคลื่อนระยะยาว ในที่สุดกระนวนได้รับเลือกเป็นอำเภอทูปีนัมเบอร์วันต้นแบบและได้รับรางวัลรองชนะเลิศ การประกวดระดับประเทศในปี พ.ศ.๒๕๖๓ ด้วยเครือข่ายเยาวชนที่มีความเข้มแข็งและครอบคลุม ระดับ ๑๐๐% ของเยาวชนในอำเภอ เยาวชนทุกคนจึงเป็นสมาชิกในโครงการทูปีนัมเบอร์วันและมีข้อมูลอยู่ในฐานข้อมูลที่สามารถนำสารสนเทศเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ได้ โดยสามารถแบ่งเยาวชนเป็นกลุ่มจากโรงเรียนในเครือข่าย จำนวน ๑๘ โรงเรียน ซึ่งตั้งกระจายอยู่ทั้ง ๙ ตำบลครอบคลุมทั้งอำเภอ โดยในแต่ละโรงเรียนจะมีกลุ่มแกนนำ ๑๐๐ คน พร้อมด้วยอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการอย่างน้อย ๒ ท่าน โครงการนี้จึงมองเห็นโอกาสในการสร้างกลุ่มก่อการจากเครือข่ายระดับโรงเรียนทั้ง ๑๘ โรงเรียน โดยการคัดเลือกตัวแทนมาจากแต่ละโรงเรียนพร้อมอาจารย์ที่ปรึกษา มาร่วมทำงานในโครงสร้างองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและช่องทางสื่อสารออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของการดำเนินโครงการภายใต้สถานการณ์การระบาดของไวรัส COVID-19 การสร้างเครือข่ายจะมุ่งเน้นไปที่โรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนแม่ข่ายของโครงการทูปีนัมเบอร์วันเป็นหลัก เมื่อสถานการณ์การระบาดคลี่คลายจึงจะขยายผลไปยังโรงเรียนและเยาวชนทั้งหมดในอำเภอกระนวน ต่อไป

นอกจากนี้ ภายใต้ความร่วมมือจากเครือข่ายในศูนย์บูรณาการเพื่อการพัฒนากระนวนเป็นหนึ่งใน ซึ่งได้รับการสนับสนุนงานบริการวิชาการจากทางมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้เลือกอำเภอกระนวนให้บริการทาง

วิชาการ ๑ ใน ๔ พื้นที่เป้าหมายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับการบูรณาการการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area-based Development) แบบสหวิทยาการ (Transdisciplinary) โดยการทำงานร่วมกันของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรม และ คณะบริหารการจัดการ ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่อำเภอกระนวน อาทิ ที่ว่าการอำเภอกระนวน ส่วนราชการอำเภอกระนวน ประชาคม อำเภอกระนวน และสมาคมต่างๆ ในอำเภอกระนวน เป็นต้น ซึ่งได้ร่วมกัน ขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่อำเภอกระนวนมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานกว่า ๕ ปีแล้ว โดยล่าสุดมีโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนา ซึ่งมุ่งเป้าหมายในการผลักดันให้กลุ่มเยาวชนเป็นผู้ร่วมวิจัยในโครงการวิจัย “การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืนของอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น” โดยมี ผศ.ดร.วณิชชา ณรงค์ชัย นักวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นหัวหน้าโครงการ

โดยโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาครั้งนี้ ออกแบบวิจัยให้มีการอบรมเยาวชนเพื่อเป็นผู้ร่วมให้ข้อมูลบริบทชุมชน ในการลงบันทึก ในฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อให้ผู้วิจัย สามารถรวบรวมข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มาใช้เพื่อการจัดการและการพัฒนาในระยะต่อไป โดยโครงการวิจัยนี้ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนจำนวน ๔๐ คนของโรงเรียนศรีกระนวน วิทยาคม เปิดโอกาสให้โครงการนี้สามารถเข้าไปเป็น จิ๊กซอว์ (Jigsaw) สำคัญกับโครงการวิจัยได้ ซึ่งเป็นการผสานประโยชน์ร่วมกัน (Synergy) ของทั้งสองโครงการ กล่าวคือ ทางโครงการวิจัยได้ผู้ประสานงานโครงการ จากผู้รับผิดชอบในโครงการนี้ และทางโครงการได้รับประโยชน์ในการ

ขยายสมาชิกและการฝึกอบรมพัฒนาทักษะจากผู้เชี่ยวชาญของโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนา

แม้เป้าหมายในการสร้างเครือข่ายเอลเอคโค่จะมุ่งไปสู่การสร้างช่องทางสื่อสารมวลชน ที่รวบรวมกิจกรรมทุกระดับในชุมชนออกมาเผยแพร่ แต่การขับเคลื่อนจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลา เครือข่าย และการบริหารจัดการ เพื่อให้โครงการนี้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการภายใต้โครงการเยาวชนอาสาอาเซียน ระยะ ๑ เดือน โครงการนี้จึงวางข้อเสนอโครงการในระยะ ๑ เดือน ไว้ที่การร่วมในโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาของทางมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นเบื้องต้น โดยหวังผลสืบเนื่องเป็นหนึ่งในพื้นที่โครงการวิจัยระยะยาวที่จะขอเชิญเยาวชนจากทุกประเทศในอาเซียนให้เข้ามาาร่วมกัน ศึกษา เรียนรู้ แลกเปลี่ยน และใช้เวลาาร่วมกันในการพัฒนาชุมชนและถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ “เพื่อช่วยกันสะท้อนเสียงที่อาจไม่มีคนได้ยินให้สังคมได้ฟังและปลุกผู้คนให้ตื่นตัวาร่วมกันมาพัฒนาโลกใบนี้ให้น่าอยู่ขึ้น ด้วยกัน”

วัตถุประสงค์:

- เพื่อพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับเยาวชนไทย
- เพื่อนำเสนอโครงการที่ช่วยเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อของเยาวชนไทย
- เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาสนับสนุนงานวิจัยในชุมชน

เป้าหมาย:

- เชิงปริมาณ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไม่ต่ำกว่า ๒๐ คน
- เชิงคุณภาพ นักเรียนเสียสละเพื่อส่วนรวมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ขั้นตอนการดำเนินการ / ระยะเวลาดำเนินการ

ที่	ขั้นตอนการดำเนินการ	ระยะเวลาดำเนินการ
๑	ขั้นเตรียมการสร้างสื่อ Tutorial (โครงการ INNONAR ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น)	๑ สัปดาห์
๒	ขั้นการฝึกอบรมแกนนำ	๑ สัปดาห์
๓	ขั้นการจัดทำวีดิทัศน์และสื่อออนไลน์	๑ สัปดาห์
๔	ขั้นการจัดตั้งช่องเอลเอคโค่ (โครงการ ประชาสัมพันธ์ของศูนย์ I-KNOW Center)	
๕	ขั้นการเผยแพร่และจัดฝึกอบรมออนไลน์	
๖	ขั้นติดตามผลและจัดทำรายงาน	๑ สัปดาห์

งบประมาณที่ใช้ทั้งหมด ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพัน บาทถ้วน) หรือ 500 US

ที่	กิจกรรม/รายการ	งบประมาณ
๑	การสร้างกลุ่มเครือข่าย	๑๐,๐๐๐ บาท
๒	การฝึกอบรมแกนนำ	มข. สนับสนุน
๓	การจัดทำวีดิทัศน์และสื่อออนไลน์	มข. สนับสนุน
๔	การจัดตั้ง El Echo Channel (ภายใต้ลิขสิทธิ์ของ ศูนย์ I-KNOW Center)	มข. สนับสนุน
๕	เอกสารเผยแพร่และจัดฝึกอบรมออนไลน์	มข. สนับสนุน
๖	การติดตามผล	๔,๕๐๐ บาท
๗	การจัดทำรายงาน	๕๐๐ บาท

การประเมินผล

ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีการประเมินผล	เครื่องมือ
การสร้างกลุ่มเครือข่าย	สมาชิกกลุ่มก่อการ มากกว่า ๔ คน	การลงชื่อ เข้าร่วมกลุ่ม
การฝึกอบรมแกนนำ	เครือข่ายสมาชิกเยาวชน มากกว่า ๒๐ คน	รายชื่อลงทะเบียน ร่วมอบรม
การจัดทำวีดิทัศน์ และสื่อออนไลน์	สื่อการสอนการลงข้อมูล ทรัพยากรชุมชน	วีดิทัศน์และคู่มือ
การจัดตั้ง El Echo Channel (ภายใต้ลิขสิทธิ์ของศูนย์ I-KNOW	จัดตั้งช่องเอลเอคโคไน YouTube	แบบยั่งยืน การลงทะเบียน
เอกสารเผยแพร่ และจัดฝึกอบรมออนไลน์	ยอด View ไม่น้อยกว่า ๑๒๐ วิว	ยอดวิวในยูทูป
การติดตามผล	ตรวจเยี่ยมพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๒ ชุมชน	การตรวจเยี่ยมพื้นที่
การจัดทำรายงาน	สรุปผลดาเนินการเทียบกับ เป้าหมาย	รายงานสรุปผล ดำเนินการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ:

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการเยาวชนอาสาอาเซียน ซึ่งคาดหวังว่าอำเภอกระนวนจะเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายของเยาวชนอาเซียนในการร่วมกันพัฒนาชุมชน โดยโครงการนี้ต้องการนำพาเยาวชนมาเป็นภาคีภาคเยาวชนทำงานร่วมกับภาคีอื่นๆของอำเภอกระนวนในการผลักดันโครงการพัฒนา และเรียนรู้แนวทางการพัฒนาโดย

ภาคประชาชน/ภาคเยาวชน ในการทำงานร่วมกัน และถ่ายทอดเรื่องราว
ดีๆ เหล่านี้ไปสู่โลกกว้าง โดยจัดทำเป็นหลายภาษาให้ครอบคลุมทั้ง
อาเซียน และจัดตั้งกลุ่มเยาวชนอาเซียนในการขับเคลื่อนช่องทางสื่อสาร
มวลชน ช่องเอลเอคโค่ (El Echo Channel: EEC)

ที่ปรึกษาโครงการ:

น.ส.อรศิริ ไม้ทอง นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

น.ส.ลักขณา กิจควรวดี ผู้ปกครอง

ผศ.ดร.วณิชชา ณรงค์ชัย หัวหน้าโครงการ ทุนวิจัยจาก
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.มนตรี ประเสริฐรุ่งเรือง ผอ.ศูนย์บูรณาการกระบวนเป็นหนึ่ง
(I-KNOW Center)

สถานที่ติดต่อ (พร้อมเบอร์โทรศัพท์)

เลขที่ ๑๙-๒๐ หมู่ ๑๐ ตำบลหนองโก อำเภอกระนวน
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๔๓-๐๕๘๘๘๘๕ โทรศัพท์มือถือ
๐๙๗-๓๑๗๕๑๙๑

๘. โครงการของเยาวชนจากประเทศไทย

ชื่อโครงการ: อาสาพาสุข

หลักการและเหตุผล:

ผู้ป่วยนอนติดเตียงมีทั้งผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้และผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองได้โดยใช้วิธีบางอย่าง ซึ่งการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพให้กับผู้ป่วยนอนติดเตียงคือสิ่งที่ต้องดูแลทั้งสมรรถภาพทางกายและทางใจไปพร้อม ๆ กัน

ในอ.เมือง จ.พะเยา มีผู้ป่วยติดเตียงที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เป็นจำนวนมาก ผู้ป่วยที่ต้องนอนติดเตียงมักมาจากสาเหตุที่แตกต่างกัน เช่น สาเหตุจากโรคหลอดเลือดสมองการผ่าตัด หรือการประสบอุบัติเหตุ ซึ่งแต่ละสาเหตุที่กล่าวมาจะเกิดได้จากภาวะในร่างกายที่ผิดปกติ หรืออาจเกิดจากความประมาทของผู้ป่วยเองที่ได้ทำให้เป็นเช่นนั้น

การดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพให้กับผู้ป่วยนอนติดเตียงจะต้องดูแลให้ครอบคลุม เนื่องจากการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และกลับมามีวิถีชีวิตปกติหรือใกล้เคียงเดิมได้มากที่สุด ทั้งเรื่องความเป็นอยู่ เรื่องสุขภาพทางกาย สุขภาพใจ การับประทาน การปฏิบัติตัวของผู้ป่วยหรือผู้ที่ดูแลผู้ป่วย

นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่กลายเป็นผู้ป่วยติดเตียงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้งในชุมชนต่างๆของจังหวัดพะเยา ทำให้ผู้ป่วยและครอบครัวต้องได้รับความทุกข์ทรมาน ท้อแท้ สิ้นหวัง ผู้ป่วยส่วนใหญ่มักจะมีแผลกดทับจึงต้องการแพมเพิสและผ้ารองนอน เจลล้างมือ ถูงมือยาง นมหน้ากากอนามัย เพราะผู้ป่วยบางคนทานอาหารทางสายยาง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้จัดโครงการ”อาสาพาสุข” ที่จะเอาของกินของใช้ที่จำเป็นไปมอบให้กับครอบครัวของผู้ป่วยและให้กำลังใจ ไม่ทอดทิ้งกัน

วัตถุประสงค์:

- ต้องการมอบสิ่งของที่จำเป็นให้กับครอบครัวของผู้ป่วยติดเตียง
- ให้ผู้เข้าร่วมที่นำของไปมอบให้กับผู้ป่วยติดเตียงให้เข้าใจในการเป็นคนที่มึจิตใจอยากอาสา

เป้าหมายหลัก:

- เยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง ในบริเวณใกล้เคียงในชุมชนต่างๆ ที่ได้ทำการลงสำรวจพื้นที่
- มีอาสาสมัครเข้าร่วมในการเข้าเยี่ยมผู้ป่วย จำนวน ๕ คนขึ้นไป
- ให้กำลังใจกับผู้ป่วยและครอบครัวของผู้ป่วย

ผู้รับผิดชอบโครงการ :

นางสาว วิลาสินี หมั่นงาน (หัวหน้าโครงการ)

นาย ชนกันต์ ไกล่บุบผา

นางสาว อาทิตยารัตน์ ใจยา

นาง นิตยา มาทมอญ

นาย ประพันธ์ หมั่นงาน

นาง รัตนา ไชยเลิศ

วิธีดำเนินการ :

๑. สืบค้นคนป่วย
๒. วางแผนการไปเยี่ยม ให้กำลังใจ
๓. ลงพื้นที่เยี่ยมให้กำลังใจ
๔. ติดตามผล
๕. สรุปและเขียนรายงาน

สถานที่: บ้านของผู้ป่วยและครอบครัวในชุมชนต่างๆ

ระยะเวลาในการดำเนินการ: ๑ เดือนโดยประมาณ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

โครงการนี้ เป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆที่เยาวชนคนหนึ่งจะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมได้ เป็นการให้กำลังใจให้ผู้ป่วยและครอบครัว ได้ลุกขึ้นต่อสู้ได้อีกครั้ง เพื่อความสุขของทุกคน และเป็นการจุดประกายให้แก่เยาวชนคนอื่นๆให้ทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อไป

๙. โครงการของเยาวชนจากประเทศไทย

ชื่อโครงการ: Help for hope

ชื่อสมาชิกผู้รับผิดชอบ: นางสาวมนัสนันท์ วิรุณพันธ์

โรงเรียน: สาธิต มศว ประสานมิตร (หลักสูตรนานาชาติ)

หลักการและเหตุผล:

ปัจจุบันบางพื้นที่ในประเทศไทยยังไม่สามารถเข้าถึงสุขลักษณะอนามัยที่ถูกต้องได้ เนื่องจากขาดความรู้และทุนทรัพย์ ในบางพื้นที่ ความรู้เกี่ยวกับการโภชนาการ การบริโภคอาหารให้ครบ ๕ หมู่อาจเข้าไม่ถึง หรือของใช้ส่วนตัวประจำวันอย่างเช่น สบู่ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน อาจเป็นของหายากและมีราคาสูง ไม่สามารถทำตามได้เนื่องจาก

ทุนทรัพย์ที่ไม่เพียงพอ โครงการนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้ให้เด็กไทยในพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ โดยจะใช้นิทานเป็นตัวเชื่อมโยงให้เด็กๆ เข้าใจในเนื้อหาความรู้มากขึ้น เมื่อเด็กๆ ได้รับความรู้ อาจจะนำไปปรับใช้กับตนเอง สอนคนในครอบครัวและคนใกล้ชิดเพื่อให้ทุกๆ คนสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องและมีสุขลักษณะอนามัยที่ดีขึ้น

ในโครงการจะมีการจัดกิจกรรมช่วยระดมทุนเพื่อนำไปซื้อสบู่ แพร่งสีฟัน ยาสีฟัน ของใช้จำเป็นทั้งหลายและขอรับบริจาคหนังสือของเล่นเพื่อนำไปบริจาคให้เด็กที่ขาดแคลน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ความรู้แก่เด็กๆ กลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับการรักษาสุขลักษณะอนามัยที่ดีเพื่อให้เกิดความรู้มากยิ่งขึ้น
๒. เพื่อให้เด็กๆ กลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงความจำเป็นในการดูแลตนเองอย่างถูกสุขลักษณะอนามัยในการดำรงชีวิต
๓. เพื่อให้เด็กๆ กลุ่มเป้าหมายสามารถนำไปปรับใช้กับตนเอง คนในครอบครัว และคนใกล้ชิดได้
๔. เพื่อให้เด็กๆ กลุ่มเป้าหมายเกิดการปฏิบัติตนในการดูแลตนเองอย่างยั่งยืน

เป้าหมาย

เชิงปริมาณ นักเรียนบนดอยตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖
เชิงคุณภาพ เด็กๆ ที่ได้รับความรู้สามารถนำไปปฏิบัติกับตนเอง
เผยแพร่ข้อมูลที่ตนเองได้รับความรู้มาและช่วยเหลือคนอื่นๆ ต่อไปได้

วิธีการดำเนินการ

๑. วางแผนดำเนินงาน
๒. ประสานงานกับโรงเรียน
๓. ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้
๔. ประเมินและสรุปผล

งบประมาณที่ใช้ ๑๕,๐๐๐ บาท

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. วางแผนคิดโครงการ
๒. หาผู้ร่วมทำโครงการ
 - ๒.๑ ร่วมกันระดมความคิด
 - ๒.๒ แบ่งหน้าที่กันทำงาน
๓. ติดต่อกับโรงเรียนที่เราต้องการไปให้ความรู้ ทำจดหมาย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตทางโรงเรียนเพื่อเข้าทำกิจกรรม
๔. ดำเนินการระดมทุนด้วย เช่น ขอรับบริจาคเงิน หรือของใช้ส่วนตัวประจำวันจำพวก สบู่ ยาสีฟัน ยาสระผม ขอรับบริจาคหนังสือ ตุ๊กตา โดยติดต่อตามสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน บริษัท ห้างร้านต่างๆ เพื่อขอตั้งกล่องรับบริจาคเงินและสิ่งของ
๕. ออกแบบวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพลักษณะอนามัยผ่านการเล่านิทาน
๖. กำหนดวันเดินทาง
 - ๖.๑ นัดหมายกับโรงเรียนที่เราจะเดินทางไปให้ความรู้
 - ๖.๒ นัดหมายวันเวลาสถานที่กับผู้ร่วมโครงการ
 - ๖.๓ นัดหมายวันเวลาสถานที่กับรถที่จะพาเราไป
๗. เข้าให้ความรู้ในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายตามสถานที่ วันเวลาที่กำหนด มอบของที่ระดมทุนและขอรับบริจาคมา
๘. สรุปผลการดำเนินงาน ว่ากลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้ตามที่เรต้องการให้หรือไม่ และ อาจจะมีการติดตามกลุ่มเป้าหมายว่าได้นำความรู้กลับไปใช้และเกิดผลอย่างไร
๙. ประเมินผลกิจกรรมเพื่อหาข้อผิดพลาดและนำมาปรับปรุงกับโครงการอื่นๆ ในอนาคต

การวัดผล/ประเมินผล

ให้เด็กๆ ที่ได้รับฟังนิทาน ตอบคำถามเพื่อมอบของรางวัลเล็กๆ น้อยๆ เพื่อดูความเข้าใจของเด็กๆ ว่าสิ่งที่สอนไปผ่านการเล่านิทาน เด็กๆ มีความเข้าใจมากน้อยเพียงใด สามารถนำกลับไปใช้ที่บ้านได้หรือไม่

ที่ปรึกษาโครงการ นางสาวอรศิริ ไม้ทอง (พี่อ้อ) นางกชรดา วิรุณพันธ์ (มารดา)

สถานที่ติดต่อ ๖๐/๒๑๙ อาคารศุภกาลัยพรีเมียร์เพลสไฮสโคก ชั้น ๑๕ ซอยสุขุมวิท ๒๑ ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ หรือ ๘๐/๗๔ หมู่ ๓ ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ๒๐๐๐๐ เบอร์โทรศัพท์ มนัสนันท์ วิรุณพันธ์ ๐๖๑-๒๖๕๕๑๙

สรุป โครงการเพื่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ รวม ๙ โครงการ ดังตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ สรุปโครงการเพื่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ

เยาวชนจากประเทศ	โครงการเพื่อสังคม
๑. สาธารณรัฐประชาชนจีน	๑. Children's welfare home action.
๒. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	๒. Pick a trash for helping community
๓. สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์	๓. Cloth bag of Goodwill
๔. สหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย	๔. Recycling of plastic bottles
๕. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	๕. Clean an environment and Help Plus
๖. ไทย	๖. Help for hope
	๗. We are Friend
	๘. El-Ecco พลังเสียงเปลี่ยนสังคม
	๙. Volunteer to bring happiness

๕. ผลลัพธ์ของโครงการเพื่อสังคม

๕.๑ สังคมแห่งความรักและเอื้ออาทร

การทำโครงการเพื่อสังคมทำให้เยาวชนนานาชาติเกิดการเรียนรู้จากการเข้าไปช่วยเหลือสังคม ได้เผชิญปัญหาอุปสรรคต่างๆ ด้วยตนเอง เกิดองค์ความรู้และทักษะชีวิต เป็นพลังสร้างสรรค์สังคม และนอกจากนี้การลงพื้นที่พัฒนานั้นยังทำให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ตรงที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจที่มีค่าและมีความหมายยิ่ง ก่อเกิดเป็นความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน ต้องการแบ่งเบาความทุกข์ยากลำบากของผู้อื่น เป็นความเอื้ออาทรที่แสดงออกด้วยจากใจจริง

ดังตัวอย่างของเยาวชนจากประเทศไทยที่ทำโครงการอาสาพาสุข: Volunteer to bring happiness เพื่อเยี่ยมให้กำลังใจผู้ป่วยติดเตียงและครอบครัว โครงการนี้มีที่มาจากตัวเยาวชนผู้เป็นเจ้าของโครงการ เนื่องจากป่วยเป็นโรคซึมเศร้าต้องรับยาจากโรงพยาบาลมานานหลายปี ซึ่งในปัจจุบันโรคนี้สามารถรักษาหายได้ด้วยการใช้ยาและการรักษาทางจิตใจ หรือทั้งสองอย่างร่วมกัน สำหรับเยาวชนไทยคนนี้เลือกรักษาทางจิตใจควบคู่กับการรักษาด้วยยา โดยใช้ “กำลังใจ” เป็นตัวช่วยสร้างพลังชีวิตให้กับตนเอง เช่นเดียวกับคนป่วยติดเตียงที่มีสภาวะอ่อนแอทั้งทางร่างกายและจิตใจ ท้อแท้ หหมดกำลังใจ เกิดเป็นปัญหาทางสังคม เยาวชนไทยอาสาสมัครรายนี้มีความเชื่อว่าการกำลังใจเป็นเสมือนยาชูกำลัง จะช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกมีความหวัง และจากการทำโครงการนี้ยังช่วยทำให้เยาวชนไทยรายนี้มีมั่นใจในตัวเองมากขึ้น และเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเองและที่สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้ จากการไปช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียงโดยเฉพาะผู้สูงอายุ พบว่าต้องเพิ่มการดูแลเอาใจใส่ในด้านอารมณ์และด้านจิตใจมากยิ่งขึ้น เพราะผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียงมักจะมีอารมณ์หงุดหงิดง่าย เกิดความเครียดที่ไม่สามารถ

ช่วยเหลือตัวเองได้เหมือนเดิม และอาจคิดว่าการป่วยของตนเองเป็นการสร้างภาระให้กับลูกหลานอันส่งผลต่อสภาพจิตใจ เป้าหมายหลักของโครงการนี้จึงต้องการส่งมอบกำลังใจด้วยการไปเยี่ยมเยียน พุดคุย ไปช่วยอาบน้ำ เช็ดตัว ตัดเล็บ หวีผม ทำความสะอาดร่างกาย พร้อมกับให้กำลังใจผู้ป่วยและครอบครัวของผู้ป่วยด้วย รวมทั้งแบ่งปันของใช้จำเป็น เช่น แพมเพิสและผ้ารองนอน ถุงมือ การกระทำเช่นนี้เป็นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ โดยเยาวชนเห็นว่ากำลังใจเป็นสิ่งที่ควรมอบให้แก่กัน เพราะเป็นพลังบวกช่วยให้คนเรามีความกระตือรือร้นขึ้น และมีจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น พร้อมทั้งจะลุกขึ้นยืนอีกครั้ง หรือกลับมาเริ่มต้นใหม่ได้อีกทั้งเยาวชนยังได้เรียนรู้วิธีการดูแลผู้ป่วย การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้ป่วยและครอบครัวมีความหวังและพลังชีวิตเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการช่วยกันสร้างสรรค์สังคมนี้ให้น่าอยู่โดยไม่ทอดทิ้งกัน

๕.๒ นวัตกรรม

นวัตกรรม คือ การดำเนินการตามความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้ได้สิ่งใหม่และเป็นประโยชน์กับผู้อื่น พบว่าเยาวชนที่ผ่านการอบรมและทำโครงการเพื่อสังคมจนสำเร็จได้พัฒนาความคิดของตนเอง มีมุมมองต่อการทำงานด้านจิตอาสาและมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ถูกต้องเหมาะสม เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก ค้นพบเป้าหมายของชีวิต เยาวชนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาหรือประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่า (Value Creation) และมีประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น น้องจี เยาวชนไทยอายุ ๑๖ ปี เพศหญิง คิดหาวิธีการฝึกสมาธิให้แก่เด็กออทิสติก ด้วยการใส่ลูกปัดมาร้อยเป็นสายคล้องหน้ากากอนามัย ซึ่งน้องจี เล่าว่า

“...หนูชอบไปเป็นอาสาสมัครช่วยงานของมูลนิธิเด็กออทิสติก และเห็นว่าเด็กเหล่านี้เขาก็สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้เหมือนกับเรา เพียงแต่ว่าเขาอาจมีความผิดปกติบางอย่างเช่น มีสมาธิสั้น ไม่สามารถทำอะไร

ได้นานๆ หนูรู้สึกสงสารพวกเขาและอยากให้เขาได้พัฒนาตัวเอง จึงลองเอาลูกปัดที่มีขายในตลาด มาร้อยเป็นสายสร้อยสวยๆ เพื่อนำไปทำประโยชน์ต่างๆ เช่น ทำเป็นสายคล้องหน้ากากอนามัย หนูค่อยๆ สอนน้องๆ ออกทิสติร้อยลูกปัด และเขาก็ชอบเพราะลูกปัดมีสีสวยงาม และสามารถร้อยลูกปัดได้หลายเส้น การทำแบบนี้ก็ช่วยให้เด็กออทิสติกมีสมาธิมากขึ้น...”

๕.๓ เครือข่ายทางสังคมด้านจิตอาสาแบบไร้พรมแดน

เครือข่ายทางสังคมเป็นประเด็นร่วมที่เกิดจากกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ คือการเชื่อมร้อยเยาวชนนานาชาติไว้ด้วยกิจกรรมจิตอาสา เป็นการเปิดพื้นที่ของการเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และไร้พรมแดน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์ต่างๆ เป็นความร่วมมือและการทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก การสร้างเครือข่ายทางสังคมซึ่งมีเยาวชนเป็นผู้ประสานงาน ภายใต้ฐานคติว่า “เด็กนำ ผู้ใหญ่สนับสนุน” คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งเพราะเป็นการวางรากฐานที่ดีให้แก่สังคม การรวมตัวกันของเยาวชนทำให้เกิดการสะท้อนความคิดเห็นที่เป็นเสียงเล็กๆ ที่มีความหมายออกไปสู่สังคมให้ทุกคนได้รับรู้เพื่อเข้ามาร่วมมือกันทำให้ปัญหาต่างๆ ในสังคมได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง

ดังเช่นตัวอย่างเยาวชนจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งเป็นชาวไทยใหญ่ ปัจจุบันศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยมหาปชาบดีเถรี จ.นครราชสีมา ทำโครงการ Cloth bag of Goodwill กับเครือข่ายเยาวชนในวิทยาลัยจำนวน ๓๐ คน เนื่องจากเยาวชนเกิดแรงบันดาลใจในเรื่อง

การฟื้นฟูลูกค้า จึงนำไปต่อยอดขยายเครือข่ายทางสังคมภายในวิทยาลัย ที่ตนเองศึกษาอยู่ โดยมีเพื่อนๆชาวไทยใหญ่จำนวน ๓๐ คนที่มีเป้าหมายแบบเดียวกันเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนำลูกค้าไปมอบให้รพ.สนามที่จัดขึ้น ในช่วงการระบาดของโรค Covid 19 และส่งไปให้ครอบครัวหรือเพื่อน ที่ประเทศพม่าแทนความห่วงใยจากใจของทุกคน

หรือตัวอย่างเยาวชนจากประเทศไทยที่ทำโครงการ เอลเอคโค่ (El Echo) “พลังเสียงเปลี่ยนสังคม” ในพื้นที่อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ที่ให้ความสำคัญกับเสียงสะท้อนของชาวบ้านที่อยู่ใน ชุมชนต่อการพัฒนาทางสังคม โดยมีเยาวชนเป็นช่องทางสำคัญ ในการเป็นกระบอกเสียงที่จะนำพาการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชน ในแบบ ที่ชุมชนต้องการ ด้วยทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วในชุมชน โดยปฏิบัติการผ่านความร่วมมือกับเครือข่ายโครงการทูบีวันเบอร์วัน (To Be Number One) ซึ่งเป็นโครงการรณรงค์ต่อต้านภัยยาเสพติด และความร่วมมือจากเครือข่ายในศูนย์บูรณาการ โดยการทำงานร่วมกัน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรม และ คณะบริหารการจัดการ ร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่อำเภอกระนวน อาทิ ที่ว่าการอำเภอกระนวน ส่วนราชการอำเภอกระนวน ประชาคม อำเภอกระนวน และสมาคมต่าง ๆ ในอำเภอกระนวน เป็นต้น ซึ่งได้ ร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่อำเภอกระนวนอย่างต่อเนื่อง

๕.๔ การขับเคลื่อนไปสู่สังคมแห่งความสุข

กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของเยาวชนนานาชาติ มุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้และคุณธรรม ควบคู่กันไป เพื่อการขับเคลื่อนไปสู่สังคมแห่งความสุขอย่างแท้จริง และเป็นการหลอมรวมอุดมการณ์ให้เป็นเอกภาพ มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

ไม่แตกแยก มีความรักและมีความสามัคคีกันเพื่อประโยชน์สุขของสังคม ลด “อัตตา” หรือความเป็นตัวตน เพื่อเป็นผู้ให้อย่างแท้จริง โดยฐานคิดเรื่องสังคมแห่งความสุข (Conception) เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันว่า ความสุขนี้มีที่มาจากไหน หมายถึงอะไร ทำไมต้องทำ และทำอย่างไร หากสามารถทำให้ทุกคนในสังคมเข้าใจได้ชัดเจนและหาคำตอบร่วมกันได้ และพร้อมสร้างการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัตินั้นให้แก่กัน ย่อมสามารถขับเคลื่อนไปสู่สังคมแห่งความสุขได้ การสร้างสังคมแห่งความสุข จึงต้องสร้างสมดุลของการทำงานให้เกิดขึ้นทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา (จิตวิญญาณ) เพื่อขับเคลื่อนสู่การเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ดังตัวอย่างเยาวชนจากประเทศสหพันธรัฐไนจีเรีย ที่เล่าว่า

“...Team Nigeria are very happy to be part of this great project. The project is highly appreciated. We are very happy. The Team has developed physical and mental health Making them adapt to participate in activities with others as well And has truly sacrificed the self that comes out of the heart...”

และตัวอย่างของเยาวชนจากประเทศไทยคนหนึ่งที่เข้าร่วมอบรมและทำโครงการเพื่อสังคมจนประสบผลสำเร็จ เล่าว่า

“...ขอบคุณพี่อ้อมมากๆเลยคะ ที่ทำให้หนูได้ฝึกเป็นจิตอาสา แล้วได้ทำตาม dream check ไปแล้ว ๒ ข้อ หนูฝันมาตลอดว่าโตขึ้นหลังเรียนจบอยากลงมือทำโครงการเพื่อสังคมแบบนี้ แต่ไม่คิดว่าวันนี้หนูจะได้เริ่มต้นทำมันจนสำเร็จ มันเร็วกว่าที่คิดไว้มากๆ เลยคะ หนูมีความสุขมากๆ ที่มีส่วยช่วยให้เด็กออทิสติกเหล่านี้รู้สึกว่ พวกเขาเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมเหมือนกับเรา เพื่อให้เขาสามารถมีชีวิต

ได้อย่างปกติ และทำให้ครอบครัวของน้องๆอุทิศจิตใจที่มีความสบายใจขึ้น ด้วยคะ หนูดีใจที่ได้เห็นรอยยิ้มของพวกเขา...”

๕.๕ การเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์

กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงตนเอง

การปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม อันเป็นคุณลักษณะที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะชีวิต มีสุขภาวะที่ดีทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย

(๑) มีสุขภาพทางกายดี (Physical health) คือ เยาวชนมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงและมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของจิตใจ และด้านสังคม การได้ร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่นเสมอจะช่วยพัฒนาประสาทสัมผัสห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายให้ตอบสนองได้ดี

(๒) มีสุขภาพทางจิต (Mental health) คือ เยาวชนสามารถควบคุมอารมณ์ ทำจิตใจให้เบิกบานแจ่มใส ซึ่งสามารถช่วยให้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และสังคมได้อย่างมีความสุข มองโลกในแง่ดี รู้จักตนเอง และเข้าใจบุคคลอื่นได้ดี สามารถตัดสินใจได้รวดเร็ว ถูกต้อง และไม่ผิดพลาด มีความยินดีเมื่อบุคคลอื่นมีความสุข และประสบความสำเร็จ

(๓) มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดี (Social well – being) คือ เยาวชนมีร่างกายที่ สมบูรณ์แข็งแรง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสติและสมาธิ หรือกล่าวได้ว่า มีสภาวะทางกายและทางจิตที่สมบูรณ์ จึงสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างดีและมีความสุข

(๔) มีสภาวะทางจิตวิญญาณ (Spiritual well – being) คือ เยาวชนมีสภาวะทางจิตใจ ลดความเห็นแก่ตัว ได้พัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น

เกิดความสุข ยินดีที่ได้เสียสละเพื่อผู้อื่น

ดังตัวอย่าง น้องอ้อ (นามสมมติ) เยาวชนไทย เพศหญิง ที่เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการฯ เล่าว่า

“...การที่หนูได้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ ช่วยทำให้ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ลองทำอะไรหลายอย่างที่ไม่เคยทำมาก่อน เป็นประสบการณ์ที่ดีมากๆ จากเมื่อก่อนที่หนูไม่ค่อยกล้าแสดงออก ไม่กล้าพูด การร่วมกิจกรรมกับคนอื่น ช่วยทำให้หนูได้เรียนรู้จากเพื่อนๆ เราแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน หนูจึงได้เรียนรู้ว่า ทุกคนสามารถฝึกฝนตนเองและพัฒนาตนเองได้เสมอ วันนี้นู๋จึงเป็นคนที่กล้าแสดงออกมากขึ้น...”

หรือตัวอย่างของเยาวชนจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยพี่เลี้ยงอาสาสมัครได้กล่าวไว้ว่า

“...It seems that Children from China are very competitive in education. And put pressure on them. I think Volunteering and participating in social activities will help him to be in good mental health...”

การเปลี่ยนแปลงครอบครัว

กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม มีความสุขในทุกบทบาทหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะบทบาทความเป็นลูกที่ดี ถือเป็นคุณลักษณะของเยาวชนจิตอาสาที่สำคัญมากอีกประการหนึ่ง เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีหน้าที่ส่งเสริมเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพด้วยการให้ความรักและเป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชน การปลูกฝังให้เยาวชนมีความรักและความห่วงใยต่อคนในครอบครัว ปฏิบัติต่อบุคคลในครอบครัวด้วยความเคารพ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อสมาชิกในครอบครัว และช่วยแบ่งเบาภาระงาน การกระทำเช่นนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ครอบครัว กล่าวคือ ทำให้ครอบครัวมีความแข็งแรงและมีความอบอุ่น อันจะเป็นตัวบ่งบอกถึงคุณภาพของสังคม เช่น “เอ (ชื่อสมมุติ) พนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งและเป็นคุณแม่ของเยาวชนจากประเทศไทย ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย เล่าว่า

“...ครอบครัวของเราเน้นการสร้างให้ลูกๆ รักการเรียนรู้ และพวกเขามีความสุขกับการได้ลงมือทำจริง เราจะสื่อสารกับลูกๆ เสมอด้วยตัวเองและใช้คำพูดที่ชัดเจน สอนด้วยการปฏิบัติให้เขาเห็น คือทำตัวเองเป็นแบบอย่างที่ดี ปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ ด้วยการปฏิบัติ และการพาลูกๆ ไปร่วมกิจกรรมนอกบ้านบ้างเพื่อให้เขารู้สึกไม่เบื่อ...”

การเปลี่ยนแปลงชุมชนและสังคม

สังคมและชุมชนที่เข้มแข็งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลง เราจึงมุ่งสร้างสรรค์ความเจริญอย่างยั่งยืนในทุกภูมิภาคและทุกชุมชน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชุมชนและสังคม แต่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเริ่มต้นด้วยการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบของเยาวชนจากการมองปัญหาของชุมชนและสังคมแล้วสร้างการเรียนรู้เชื่อมโยงสู่ความคิดและการปฏิบัติที่เป็นระบบส่งเสริมให้เกิดกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชนและสังคมให้มีความเสมอภาค มีความสงบสุข มีสันติภาพ เป็นสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน เป็นสังคมที่มีธรรมและเป็นธรรม เกิดความสมดุลงามมั่นคง และยั่งยืน ตัวอย่างเยาวชนจากประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ กล่าวว่า

“...I am convinced that the power of youth can help make this society a better place. Thank you very much for sharing this project. I am appreciate to join this project and I’ve

learned a lot from this project. And I will continue to develop myself. And I will use the knowledge gained in this time to continue doing something useful for others. starting with the people close to me, Family and friends in college.

การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากประชากรโลกที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้การทำกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์เพิ่มขึ้นตามไปด้วย จึงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งสำคัญคือเราทุกคนต้องทำความเข้าใจกับความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ จำนวนผู้คนที่เพิ่มขึ้น และคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม ในเชิงนโยบายมีรูปแบบของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่ลดคุณค่าของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ส่วนในทางปฏิบัตินั้นเราต้องช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีและเพียงพอต่อการบริโภค โดยเริ่มต้นที่ตัวเราเอง และคนในครอบครัว หรือการเป็นจิตอาสาที่ใส่ใจในปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การลดการใช้ถุงพลาสติกและหันมาใช้ถุงผ้า หรือการจัดการขยะอย่างถูกวิธี ไม่ทิ้งขว้างในที่สาธารณะ ดังตัวอย่างเยาวชนจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ทำโครงการในชื่อ Pick a trash for helping community โดยชักชวนคนในครอบครัวและเพื่อนบ้านใกล้เคียงมาเก็บขยะในที่สาธารณะ ตามถนนหนทาง เพื่อช่วยกันทำให้สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนสะอาด น่ามอง หรือเยาวชนจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย ที่ทำโครงการในชื่อ “Recycling of plastic bottles” โดยนำพลาสติกซึ่งเป็นวัสดุที่ย่อยสลายได้ยากมาดัดแปลงเป็นงานศิลปะประดิษฐ์ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ดัดแปลงพลาสติกที่มีอยู่มากมายในประเทศของตน เพื่อทำเป็นของประดับตกแต่งบ้านเรือน หรือเป็นดอกไม้ประดิษฐ์ที่สวยงาม และยังเป็นกิจกรรมยามว่างชักชวนเพื่อนๆ มาทำกิจกรรมดีๆ เพื่อสังคมร่วมกัน เยาวชนร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นได้

จากการเริ่มต้นที่ตนเองแล้วจึงขยายเครือข่ายออกไปสู่คนภายนอกตามลำดับ ดังตัวอย่างเยาวชนจากสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรียที่เล่าว่า

“...I think young people can make a difference in the environment by doing Together to do activities to bring plastic bottles that people have left in various places To be converted into a work of art Make beautiful When friends see it, they want to follow. Everyone can help make the environment better...”

๕.๖ โครงการเพื่อสังคมที่เป็นประโยชน์

การทำโครงการเพื่อสังคมเพื่อพัฒนาต่อยอดศักยภาพของเยาวชนไปสู่คุณภาพของการเป็นผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม (Change Agent) สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย สร้างเครือข่ายเยาวชนและภาคีความร่วมมือที่เข้มแข็ง สร้างพื้นที่ปฏิบัติการของเยาวชนเพื่อส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่างๆ เป็นเวทีแลกเปลี่ยน เสริมความรู้ ความเข้าใจ ทักขะและฝึกฝน ด้วยการเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติ และการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อการค้นพบตนเอง ซึ่งก็คือ “ปัญญาแห่งการตื่นรู้” ด้วยพลังเยาวชนในการสร้างทางเลือกหรือทางออกที่เป็นทางรอดให้แก่สังคม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยศักยภาพในตัวของมนุษย์นั่นเอง ด้วยความเชื่อมั่นในศักยภาพและพลังบริสุทธิ์ของคนรุ่นใหม่ในการก้าวเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมเป็นผู้นำเปลี่ยนแปลงสังคมผ่านการทำโครงการตัวอย่างเยาวชนนานาชาติจาก ๖ ประเทศที่ผ่านการอบรมจากโครงการค่ายอาสานานาชาติและได้นำความรู้ที่ได้รับไปสร้างเครือข่ายสะท้อนเป็นโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมตามเป้าหมายหลักของการพัฒนา จำนวน ๙ โครงการ ได้แก่ ๑. โครงการ Children’s welfare

home ของเยาวชนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ๒. โครงการ Pick a trash for helping community ของเยาวชนจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ๓. โครงการ Cloth bag of Goodwill ของเยาวชนจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ๔. โครงการ Recycling of plastic bottles ของเยาวชนจากสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย ๕. โครงการ Clean an environment and Help Plus ของเยาวชนจากสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ๖. โครงการ Help for hope ของเยาวชนจากประเทศไทย ๗. โครงการ We are Friend ของเยาวชนจากประเทศไทย ๘. โครงการ EL-Ecco พลังเสียงเปลี่ยนสังคมของเยาวชนจากประเทศไทย ๙. โครงการ Volunteer to bring happiness ของเยาวชนจากประเทศไทย ทุกโครงการล้วนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

๖. กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัย เรื่องกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติตามกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยเรียกว่า “Leist Model” โดยมี ประเด็นของการนำเสนอ ดังนี้

๖.๑ สังกัป (concept) ของ Leist Model

Leist Model คือ แบบจำลองของแนวคิดและกระบวนการที่เชื่อมโยงเข้าหากันเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติ โดยมีหลักการสำคัญว่า กระบวนการที่ดำเนินนั้นต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนและสังคม เชื่อมร้อยคนที่มีใจแบบเดียวกันเพื่อค้นหาแรงบันดาลใจ เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีเป้าหมายร่วมคือ การทำให้สังคม และโลกใบนี้น่าอยู่ขึ้น

เป็นสังคมแห่งความรักและความเมตตา เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเห็นคุณค่าของกันและกัน มุ่งมั่นพัฒนา เสียสละตนเองเพื่อสร้างประโยชน์สุขร่วมกันของคนในสังคม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล ความเป็นธรรมและความยั่งยืน Leist Model มาจาก ๔ คำในภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย Learning การเรียนรู้ Inspiration แรงบันดาลใจ Social Network เครือข่ายทางสังคม Transformation การเปลี่ยนแปลงจากภายในตัวบุคคลและสังคม และคำว่า “Leist” มีรากศัพท์มาจากภาษาเยอรมันที่แปลว่า ดำเนินการ

๖.๒ องค์ประกอบของ Leist Model

๖.๒.๑ การเรียนรู้ (Learning)

การเรียนรู้มีความสำคัญสำหรับมนุษย์ในทุกเชื้อชาติ ศาสนา เพราะการเรียนรู้เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการพัฒนาและการค้นหาข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม สำหรับกระบวนการพัฒนาคนและสังคมนั้น มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการสร้างองค์ความรู้ สร้างความเข้าใจอันนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติที่จะพัฒนาตนเองและสังคมให้มีความเจริญรุ่งเรือง สงบสุข ร่มเย็น ถือเป็นเป้าหมายร่วมกันของประชาคมโลก กระบวนการเรียนรู้ในแบบของ Leist Model นั้น จึงมีเป้าหมายหลัก ๔ ประการ คือ ๑. สร้างความรู้ (knowledge) ๒. สร้างทักษะ (skill) ๓. สร้างสรรค์ความคิด (creation) ๔. สร้างเจตคติ (attitude) ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งในโลกยุคปัจจุบันการเรียนรู้เช่นนี้เป็นมิติใหม่ที่ควรปลูกฝังให้แก่เยาวชน

๖.๒.๒ แรงบันดาลใจ (Inspiration)

แรงบันดาลใจ (Inspiration) เป็นพลังที่เราทุกคนใช้ในการผลักดันตนเอง ไม่ว่าจะเป็นจากความคิดหรือการกระทำ เพื่อให้ก้าวเดิน

ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้สำเร็จ การสร้างแรงบันดาลใจนั้นเราสามารถสร้างได้หลากหลายวิธี แรงบันดาลใจเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดคุณค่าและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก เกิดสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อสังคม(Value Creation) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในเรื่องจิตอาสา นั้น คือ ๑. ความรักและความเพียรในการเรียนรู้ ๒. การเข้าร่วมกลุ่มที่มีจิตใจและแนวคิดเดียวกัน ๓. การมีแบบอย่างหรือบุคคลต้นแบบเพื่อกระตุ้นให้เกิดพลังภายในจิตใจ ตั้งเป้าหมายให้ชีวิต และ ๔. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมที่ก่อให้เกิดประโยชน์เสมอๆ

๖.๒.๓ เครือข่ายทางสังคม (Social Network)

เครือข่ายทางสังคม (Social Network) เพื่อการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติตามรูปแบบ Leist Model มีหลักการสำคัญ คือ การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กร ให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก การสร้างเครือข่ายทางสังคม ซึ่งมีเยาวชนเป็นผู้ประสานงานภายใต้ฐานคติว่า “เด็กนำ ผู้ใหญ่สนับสนุน” เยาวชนได้ร่วมกันทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เกิดเป็นความดีและความงามที่ก่อให้เกิดความสุขของทุกฝ่าย เปรียบเสมือนการนำก้อนอิฐแต่ละก้อนมาก่อเป็นกำแพงโดยการประสานอิฐแต่ละก้อนเข้ากันอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการรวมตัวกันที่ก่อให้เกิดการพัฒนา เกิดพลังที่เข้าไปสัมผัสเพื่อนมนุษย์

๖.๒.๔ การเปลี่ยนแปลง (Transformation)

มนุษย์สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับตนเองได้ และสามารถสร้างพลังนั้นให้เกิดกับผู้อื่นและสังคมได้ด้วยเช่นกัน การเป็น

ผู้มีส่วนช่วยทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์จึงมีคุณค่า และทรงพลังอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบร่วมกันของคนในสังคม การร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงด้วยการจับมือก้าวเดินไปพร้อมกันโดยไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง จึงเป็นหนทางที่สามารถนำพาความสุขมาสู่คนในสังคมอย่างยั่งยืน

๖.๓ หลักการ ของ Leist Model

๖.๓.๑ การเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติในแบบ Leist Model นั้น มีหลักการสำคัญ คือ

- ๑) เรียนรู้จากภายในสู่ภายนอก จากภายนอกสู่ภายใน
- ๒) เรียนรู้จากประเด็นสู่การบูรณาการแบบองค์รวม
- ๓) เรียนรู้ที่มาจากการใช้ความคิดสติปัญญา นำสู่แนวปฏิบัติที่

เหมาะสม

๔) เรียนรู้บนวิถีแห่งความดีงามและความสมดุล

๕) เรียนรู้เพื่อต่อยอดศักยภาพตนเองไปสู่วุฒิภาวะของการเป็นผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม (Change Agent)

๖.๓.๒ การสร้างแรงบันดาลใจเรื่องจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติในแบบ Leist Model นั้น มีหลักการสำคัญ คือ

- ๑) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative)
- ๒) มุ่งสร้างนวัตกรรม (Innovation)
- ๓) พัฒนาทักษะชีวิต
- ๔) เพิ่มพูนวิสัยทัศน์ด้านการเสียสละเพื่อส่วนรวม
- ๕) สร้างคุณค่าให้ตนเอง

๖.๓.๓ เครือข่ายทางสังคม (Social Network) เพื่อการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติตามรูปแบบ Leist Model มีหลักการสำคัญ คือ

- ๑) เชื่อมโยงกลุ่มที่มีเป้าหมายแบบเดียวกัน
- ๒) ร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม
- ๓) แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์ต่าง ๆ
- ๔) เปิดประตูสู่โลกภายนอก
- ๕) เยาวชนเป็นผู้ประสานงาน ภายใต้ฐานคติว่า “เด็กนำ ผู้ใหญ่สนับสนุน

๖.๓.๔ การเปลี่ยนแปลง (Transformation) ในแบบของ Leist Model มีหลักการสำคัญ คือ

- ๑) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่มีความรักและเมตตา
- ๒) การดำรงไว้ซึ่งวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
- ๓) การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- ๔) การสร้างพื้นฐานความเป็นอยู่ที่ดีของคนในสังคม
- ๕) การสร้างความดี ความงาม และความสมดุลให้เกิดขึ้นในสังคม

๖.๔ ตัวชี้วัดของ Leist Model

กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติในแบบ Leist Model มีตัวชี้วัด คือ ๑. จิตอาสาที่มีองค์ประกอบ คือ การช่วยเหลืออื่น การเสียสละเพื่อสังคม การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม การดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ การเห็นคุณค่าและความสามารถตนเอง ๒. ความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีองค์ประกอบ คือ

ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อชุมชน ความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียด ดังตารางที่ ๔.๔

ตัวชี้วัด	องค์ประกอบ	พฤติกรรมที่แสดงออก
๑. จิตอาสา	๑. การช่วยเหลือผู้อื่น	หาวิธีที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้ผู้อื่น
		ทำให้คนรอบข้างเห็นความสำคัญของการมีจิตอาสา มีน้ำใจรู้จักการให้และแบ่งปันผู้อื่น
		สร้างทัศนคติที่ดีให้เพื่อนในการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา
	๒. การเสียสละเพื่อสังคม	ร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างเต็มที่โดยไม่รู้สึกลำบากหน่าย
		เต็มใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม
		เสียสละเวลาร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
	๓. การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม	ทำหน้าที่ของตนเองให้ดีเพื่อไม่ให้เป็นภาระของสังคม
		ทุ่มเทกายและใจทำความดีเพื่อให้สังคมสงบสุขร่มเย็น
		มีความอดทนไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค
	๔. การดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	มีความใส่ใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อสังคมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
		ตระหนักรู้คุณค่าของทรัพยากร ธรรมชาติ นำวัสดุที่เหลือใช้กลับมาทำประโยชน์ใหม่
		ใส่ใจและรู้วิธีการอันถูกต้องเหมาะสมในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัด	องค์ประกอบ	พฤติกรรมที่แสดงออก
	๕. การเห็นคุณค่าและความสามารถตนเอง	<p>มีสติ สามารถใช้เหตุผลตัดสินใจเรื่องที่เกิดขึ้น เฉพาะหน้าได้ด้วยตนเอง</p> <p>กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เพื่อร่วมพัฒนาสังคม</p> <p>แสดงออกถึงภาวะผู้นำ คือ มีวินัยและพร้อมจะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเสมอ</p>
๒. ความรับผิดชอบ	๑. รับผิดชอบต่อตนเอง	<p>ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ</p> <p>เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต คิดดี</p> <p>มีวินัยในตนเอง ตั้งใจศึกษาเรียนรู้</p>
	๒. รับผิดชอบต่อครอบครัว	<p>เคารพเชื่อฟังบิดามารดา</p> <p>แบ่งเบาภาระของครอบครัว เช่น ใช้จ่ายอย่างประหยัด</p> <p>แสดงกิริยาวาจาที่สุภาพกับบุคคลในครอบครัว</p>
	๓. รับผิดชอบต่อชุมชน	<p>ใช้วัสดุสิ่งของภายในชุมชนอย่างรู้คุณค่า</p> <p>เป็นผู้ที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชุมชน</p> <p>ช่วยเหลือและอาสาทำงานให้ชุมชน</p>
	๔. รับผิดชอบต่อสังคม	<p>ปฏิบัติตามกฎระเบียบกติกาของสังคม</p> <p>ร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม</p> <p>ประพฤติตนตามแบบอย่างที่ดีงามของสังคม</p>
	๕. รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม	<p>เลือกใช้วัสดุหรือสิ่งของที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และร่วมรณรงค์ให้ผู้อื่นใส่ใจสิ่งแวดล้อม</p> <p>นำวัสดุที่มีมากมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม</p> <p>ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม</p>

๖.๕ วิธีการ/กระบวนการของ Leist Model

กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาตินั้นเป็นกระบวนการพัฒนาผ่านชุดกิจกรรมที่น่าสนใจและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ เยาวชนได้สะท้อนความคิด สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เกิดภาวะผู้นำ กล้าคิด กล้าแสดงออก พัฒนาดตนเองทั้งด้านความคิด พฤติกรรม และอารมณ์ความรู้สึก เพื่อการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงสังคม (Change Agent) กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาของเยาวชนนานาชาติควรมีวิธีการดังนี้

๖.๕.๑ กระบวนการการปฏิบัติ (action learning) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ชื่อ **The Hybrid Digital Module [HDM]** เป็นรูปแบบการอบรมเพื่อการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติที่ทำภายใต้สถานการณ์การระบาดของโรค covid-19 สามารถปฏิบัติได้จริงทั้งแบบออนไลน์ (Online) และออนไซต์ (Onsite) มีกิจกรรมทั้งหมด ๕ กิจกรรม คือ กิจกรรมการฝึกสติ กิจกรรมศิลปะรักษโลก กิจกรรมแรงบันดาลใจ กิจกรรมสุขจากกการให้ กิจกรรมเยาวชนกล้าคิดอุทิศเพื่อสังคม โดยแบบออนไลน์ (Online) จัดอบรมจำนวนวันละ ๑๒๐ นาที เป็นเวลา ๓ วันรวม ๓๖๐ นาที โดยเน้นการสื่อสารสองทางเพื่อให้เยาวชนได้สะท้อนความคิดเห็น และเปิดคลิปลงรูปสาระและประเด็นสำคัญของแต่ละกิจกรรม และแบบออนไซต์ (Onsite) วันละ ๓๖๐ นาที เป็นเวลา ๓ วัน รวม ๑,๐๘๐ นาที โดยเน้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสาตามความเหมาะสมด้วยตนเอง มีการบูรณาการความรู้ในกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนอย่างครบถ้วนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และที่สำคัญจะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติต่อเพื่อนและวิทยากรอย่างสม่ำเสมอ

๖.๕.๒ ต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่กระตุ้นและเอื้อต่อ การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน เน้นให้ เยาวชนเกิดความรู้สึกร่วม (Empathy) เกิดความเมตตากรุณาและรับฟัง ผู้อื่นเพื่อรับรู้ความรู้สึก และตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมทั้งทางด้านการพูดและการกระทำ

๖.๕.๓ กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของเยาวชนต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความคิดและ มุมมอง (Transformation of learning) เห็นคุณค่าและสร้างความเชื่อมั่น ในศักยภาพและความสามารถของตนเองที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นและ สังคมส่วนรวมได้ การปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมองนี้จะทำให้เกิด การพัฒนาอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องเป็นวิธีการสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชน ได้โดยตรงอีกด้วย

๖.๕.๔ ต้องเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สะท้อนตนเอง (Self Reflection) ด้วยการฝึกสติมุ่งให้เห็นความคิดและความรู้สึกของตนเอง ค้นหาค้นหาตนเอง รู้จักตนเอง พร้อมกำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาในการทำ กิจกรรมต่อไป และควรมีความยืดหยุ่นปรับตามเหมาะสม

๖.๕.๕ ต้องเสริมสร้างความเข้าใจเรื่องจิตอาสาที่ถูกต้องว่า การทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์นั้นต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และบูรณาการความรู้เรื่องการอุทิศตนทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างถูกต้อง เหมาะสมเพื่อให้เยาวชนเกิดความสมดุลภายในจิตใจ

๖.๕.๖ สนับสนุนให้เยาวชนได้ต่อยอดการเรียนรู้ ด้วยการ ปฏิบัติจริงโดยผู้ใหญ่คอยประกองอยู่ห่างๆ ให้เยาวชนได้เผชิญปัญหา ด้วยตัวเองเพื่อสร้างทักษะชีวิต ด้วยวิธีให้โอกาสเยาวชนได้นำเสนอ โครงการเพื่อสังคมและการลงพื้นที่ปฏิบัติ พร้อมติดตามผลการปฏิบัติ ของเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

๖.๖ การประยุกต์ใช้ Leist Model

การประยุกต์ใช้ Leist Model ในการพัฒนาคนและสังคม ปัญหาของการพัฒนานอกจากจะมาจากปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูง มีความไม่เสมอภาคในสังคมแล้ว ยังมาจากปัญหาด้านความเชื่อแบบเดิมที่มักแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ขาดการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงหรือมีความคิดว่า เราเป็นเพียงจุดเล็กๆ ในสังคมเท่านั้น คงไม่สามารถแก้ปัญหาและสร้างการเปลี่ยนแปลงใดๆ ให้เกิดขึ้นได้ ความคิดและความเชื่อเช่นนี้จึงปิดกั้นโอกาสในการสะท้อนความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองว่าต้องการอะไร และอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นในสังคมบ้าง ทำให้ไม่พยายามแสวงหาความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงของสังคม ขาดการเข้าไปมีส่วนร่วมที่สำคัญคือการขาดความรู้หรือมีความรู้ไม่เพียงพอจึงทำให้กระบวนการพัฒนานั้นไม่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ ดังนั้นเราสามารถนำ Leist Model ในการพัฒนาคนและสังคมเพื่อสร้างกระบวนการที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นความดีและความงามที่ยั่งยืนได้ เช่น

๖.๖.๑ การแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงในปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นให้ประจักษ์ชัด

๖.๖.๒ ใช้สติปัญญาคิดสร้างสรรค์อย่างมีจุดหมาย

๖.๖.๓ การเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อร่วมหาวิธีการที่ก่อให้เกิดประโยชน์

๖.๖.๔ มีจิตเมตตาและกรุณาเป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ

๖.๖.๕ ตระหนักถึงส่วนรวมและความยั่งยืนของสรรพสิ่ง

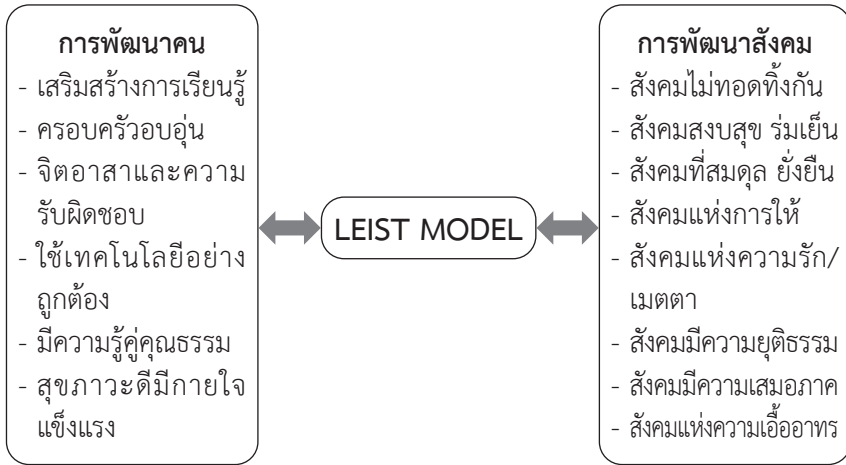
๖.๖.๖ เสริมสร้างพลังของจิตอาสาแบบไร้พรหมแดนให้เข้มแข็ง

๖.๖.๗ มีความรับผิดชอบทั้งต่อสังคม

๖.๖.๘ ให้โอกาสให้ทุกคนในสังคมได้สะท้อนความคิดเห็นและ
มุมมองต่างๆ

๖.๖.๙ สร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

สรุปภาพการประยุกต์ใช้ Leist Model ในการพัฒนาคนและสังคม

ภาพที่ ๔.๑๙ การประยุกต์ Leist Model ในการพัฒนาคนและสังคม

จากกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติด้วย Leist Model อบรมผ่านชุดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ในชื่อ The Hybrid Digital Module [HDM] ที่ดำเนินกิจกรรมทั้งแบบออนไลน์ (Online) และแบบออนไซต์ (Onsite) ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ช่วยสร้างการเรียนรู้ (Learning) จากภายในจิตใจสู่ภายนอกให้แก่เยาวชน นำไปสู่แรงบันดาลใจ (Inspiration) เกิดพลังสร้างสรรค์ที่เชื่อมประสานผู้คนที่มีความหมายแบบเดียวกันเป็นพลังเครือข่ายทางสังคม (Social Network) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Transformation) ที่เกิดเป็นความดีและความงาม นำพาความสงบสุขและความสมดุลมาสู่สังคมและโลก

บทที่ ๕

สู่โลกอนาคต

จิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความดีงาม และหากย้อนกระบวนการกลับไปจะเห็นว่า การสร้างอนาคตของชาติด้วยการบ่มเพาะคุณธรรมในวัยเด็กและเยาวชนต้องปลูกฝังตั้งแต่ “ความคิด” ของเขาเหล่านั้นผ่านกระบวนการสอน “วิธีคิด” โดยทำควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมก่อให้เกิดเป็นกระบวนการซ้ำ ๆ จนกลายเป็นนิสัยและเป็นบุคลิกลักษณะของคนที่มีคุณธรรมอันเกิดจากการแสดงออกซึ่งคุณลักษณะด้านคุณธรรมหลาย ๆ ด้าน ทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดนี้คือ ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จะสมบูรณ์ดีเท่าไรขึ้นอยู่กับว่าประสบการณ์นั้นผ่านการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสเท่าใด ในความสม่ำเสมอเท่าใด ในสภาวะทางจิตใจและอารมณ์อย่างไรที่มีผลต่อการรับรู้ของสมอง สอดคล้องกับแนวคำสอนของ พระโพธิญาณเถร^๑ วัดหนองป่าพงพา จังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้กล่าวไว้ครบถ้วนและสมบูรณ์ว่า

^๑ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันครอบครัว, (กรุงเทพฯ: ธรรมสาร, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖.

“.....เธอจงระวางความคิดของเธอ
เพราะความคิดของเธอจะกลายเป็นพฤติกรรมของเธอ
เธอจงระวางความประพฤติของเธอ
เพราะความประพฤติของเธอจะกลายเป็นความเคยชินของเธอ
เธอจงระวางความเคยชินของเธอ
เพราะความเคยชินของเธอจะกลายเป็นอุปนิสัยของเธอ
เธอจงระวางอุปนิสัยของเธอ
เพราะอุปนิสัยของเธอจะกำหนดชะตากรรมของเธอชั่วชีวิต....”

ครอบครัวที่ประสบความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ลูกหลานของตน คนในครอบครัวต้องประพฤติตนให้เป็นแบบที่ดี ทั้งทางความคิด คำพูดและการกระทำ พ่อแม่ผู้ปกครองที่มีความศรัทธาในความดี ศรัทธาในศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนด้วยการพูด คิด และกระทำในแนวทางนั้น เช่น ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้เดือดร้อน ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ การที่ผู้ใหญ่เป็นต้นแบบที่ดี เด็กจะเรียนรู้และจดจำ โดยการคิดตาม พูดตาม ทำตาม จนเมื่อถึงเวลาเหมาะสม เด็กจะกระทำตามแบบอย่างที่ได้เห็น ได้ยิน ได้รับรู้จากพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู

ดังนั้น การนำกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติมาใช้ จึงเป็นการปลูกฝังเพื่อให้เยาวชนนานาชาติเกิดบุคลิกลักษณะของคนมีคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทิศทางอนาคตของชาติ ผ่านอนาคตของบุคคลจากการบ่มเพาะ “วิถีคิด” อันเป็นรากฐานของการพูด การกระทำ นิสัย และบุคลิกลักษณะ ให้เป็นแนวการใช้ชีวิตของบุคคลที่สืบทอดต่อ ๆ กันไป ดังคำสอนของ ท่านพุทธทาสภิกขุ^๒ ว่า

^๒ พุทธทาสภิกขุ, *ปັນมมนุษย์แต่ยังเด็ก*, (กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

“...บรรพธรรมต้องเป็นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน แม้ในเด็ก รุ่นเล็ก รุ่นจิ๋ว เด็กปฐมวัย เพื่อเตรียมพื้นฐานของจิตใจของเขาไว้ให้ดีที่สุด สำหรับจะเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องและเปี่ยมสมบูรณ์ต่อไปข้างหน้า พ่อแม่ ควรอบรมให้เด็กมีกระแสของบรรพธรรม เพื่อปลูกฝังรกรากหรือเชื้อ ของสิ่ง ๆ นี้ ลงไปในจิตใจของเด็ก...”

การค้นพบนี้ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจธรรมชาติของการทำงานของสมองมนุษย์มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการเรียนรู้ สติปัญญา และที่สำคัญ คือ กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน นานาชาติ โดยพบว่ากรรมมีต้นแบบที่ดี มีความใกล้ชิด มีการสื่อสาร ภายในครอบครัว ผ่านการกระทำตนเป็นต้นแบบให้เห็น เกิดเป็นความประทับใจ เกิดเป็นภาพจำที่ดีความรู้สึกร่วมกัน ในขณะเดียวกันก็ต้อง มีการทดลองทำด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะ และความเข้าใจในระดับจิตใจ จนมีผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชน

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในอนาคต

๑. สังคมแห่งการเรียนรู้

สังคมใดมีการเรียนรู้ มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมหรือนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ สังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่การใช้ความรู้เพื่อพัฒนาคนและสังคมที่มีความมั่นคง สงบสุข และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล ความเป็นธรรมและความยั่งยืน สังคมแห่งการเรียนรู้นับเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกื้อหนุนให้สมาชิก เกิดการเรียนรู้โดยผ่านสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ จนเกิดความรู้ สามารถ ถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนร่วมกันทุกภาคส่วนในสังคมทำให้เกิด พลังสร้างสรรค์และใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการเลือกและตัดสินใจ

เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างเหมาะสม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง

ในโลกอนาคตจะมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ลุกขึ้นมาเดินสวนกระแส โดยเปลี่ยนจากชีวิตแบบผู้ตักดวงผลประโยชน์เข้าหาตนมาใช้ชีวิตแบบผู้ให้แบบไม่มีเงื่อนไขใด ๆ และวิถีชีวิตเช่นนี้นับว่าเป็นทางออกให้สังคมโลก ทำให้เห็นว่าการให้ หรือการแบ่งปัน คือ ทางออกที่ใช่สำหรับโลกของเราทั้งในวันนี้และวันหน้า กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ ทำให้เกิดพลังการเข้าไปสัมผัสเพื่อนมนุษย์ที่เรียกว่า “Awaken human heart” ซึ่งเป็นการทำงานเพื่อเข้าใจมนุษย์ เชื่อมต่อกับคนอื่น ด้วยความรู้สึกแบบเดียวกัน ไม่ได้ช่วยใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นการเติบโตไปพร้อมกัน ก้าวพ้นอคติ มายาคติ ความแตกต่างทั้งหลาย และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น การพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติผ่านการทำโครงการเพื่อสังคมในพื้นที่พัฒนาของเยาวชนนานาชาติทั้ง ๙ โครงการ นำไปสู่กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนนานาชาติในแบบ Leist Model ได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในทุกเวลาทุกสถานที่ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เป็นการเรียนรู้เพื่อให้บุคคลในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ สังคมและสติปัญญาไปในทางที่ดีขึ้น สามารถนำความรู้ทักษะไปจัดระบบการจัดการความรู้ และระบบการเรียนรู้ที่ดีผ่านกิจกรรม “เยาวชนกล้าคิด อุทิศเพื่อสังคม” ของแต่ละพื้นที่ในประเทศของตน จนสามารถขยายเครือข่าย การถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันทุกภาคส่วนในสังคม ทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์และเกิดภูมิปัญญาภายใต้ระบบทางสังคมที่เชื่อมโยงกันด้วยความสัมพันธ์ จนเกิดเป็นเครือข่ายสังคมเพื่อยกระดับเป็นการเปลี่ยนแปลง

รูปแบบและโครงสร้างพื้นฐานของสังคม ขับเคลื่อนสังคมสู่โลกอนาคตได้อย่างงดงาม

๒. สังคมแห่งการให้และการแบ่งปัน

การสร้างสังคมแห่งการให้และการแบ่งปันเป็นการสร้างเครือข่ายและเป็นช่องทางที่มีความสัมพันธ์ร่วมกับจุดยืนส่วนตัว ซึ่งเป็นเสมือนพื้นที่ภายในสังคมวัฒนธรรมหนึ่งและหลาย ๆ พื้นที่ที่สังคมวัฒนธรรมทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยนการจัดกิจกรรม หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ระหว่างองค์กรสมาชิก การจะสร้างให้เกิดเครือข่ายนั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าจากเยาวชนนานาชาติทั้ง ๖ ประเทศ หลอมรวมกันเพื่อให้เกิดพลังการขับเคลื่อนการทำงานจิตอาสา และกระบวนการพัฒนาตนเอง ทั้งกายและใจให้เจริญอกงามไปพร้อมกัน ซึ่งหากพิจารณาอีก ๆ ในแง่เครือข่ายแล้ว ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งคือการพัฒนาสังคมแบบบูรณาการที่เป็นระดับความสัมพันธ์ของโลก (Global Relations) ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และประเทศ กำหนดนั้นก่อให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) ส่งต่อไปยังเพื่อนมนุษย์

๓. สังคมแห่งจิตอาสา

สังคมแห่งจิตอาสาช่วยพัฒนาจิตใจและสร้างความปรองดองสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น การจัดกิจกรรมเป็นสื่อหรือสามารถเชื่อมโยงใจของคนในสังคม/ชุมชน/ท้องถิ่น ให้มาอยู่ในจุดเดียวกัน โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและเกิดเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของทุกคน การเป็นจิตอาสาจึงเป็นการพาตนเองมาเดินอยู่บนเส้นทางแห่ง

การพัฒนาตนควบคู่ไปกับการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น และด้วยเหตุนี้เอง การเป็นจิตอาสาจึงไม่ควรจำกัดอยู่ในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต ไม่ได้จำกัดอายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา แต่อย่างใด แท้ที่จริงแล้วจิตอาสาเป็นงานที่เราสามารถร่วมกันทำได้ทุกช่วงวัยและควรทำไปตลอดชีวิต เช่นเดียวกับ การศึกษาซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่ที่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่จิตอาสา นั้นเป็นงานที่ทุกคนควรทำจนกว่าจะหมดลมหายใจ ด้วยการมีเจตนา อันดีงามต่อเพื่อนมนุษย์ สำนึกนี้จะคอยนำทางไปสู่ความจริง ความเป็นดี และความงามในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ด้วยมวลมนุษยย์ทุกคน มีความเชื่อว่าหากสังคมใดมีความเป็นธรรม สังคมนั้นย่อมมีสันติภาพ และ เราทุกคนสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างการเปลี่ยนแปลงนี้ร่วมกันได้

๔. สังคมแห่งความรับผิดชอบต่อ

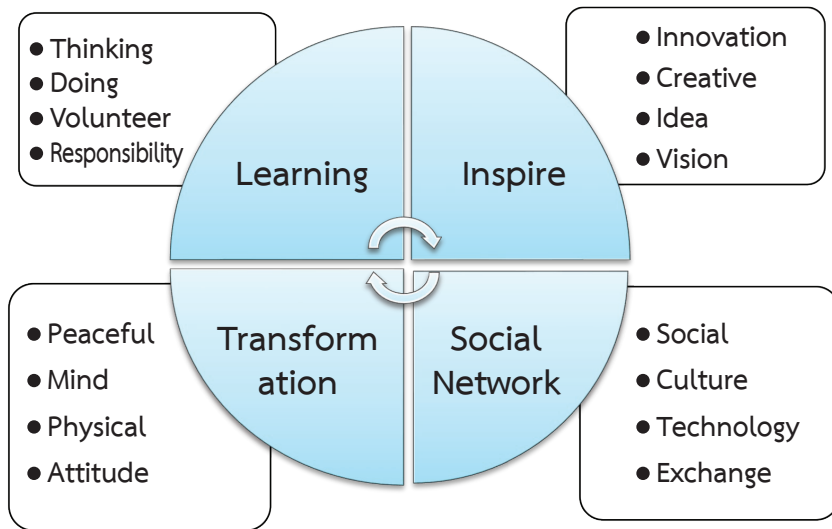
ในโลกแห่งอนาคตสังคมแห่งความรับผิดชอบต่อจะเดินอยู่บนเส้นทาง แห่งการพัฒนาที่สันติ เปิดกว้างและครอบคลุม โดยมุ่งเน้นที่ประโยชน์สุข ของคนในสังคมเป็นที่ตั้ง มีความหลากหลาย และไม่แบ่งแยก โดยการสร้าง โครงสร้างความร่วมมือที่เอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ผลักดันให้เกิดสังคม แห่งความรับผิดชอบต่อร่วมกัน และให้ความสำคัญกับเรื่องการส่งเสริมคุณภาพ ชีวิตความป็นอยู่ของคนในสังคม คำนึงถึงความต้องการของผู้ด้อยโอกาส ร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคม สร้างสภาพแวดล้อมแห่งการพัฒนา ที่ครอบคลุมและเปิดกว้าง มีการแสดงบทบาทในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น เกิดกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในมิติของหุ้นส่วนแห่งการพัฒนา เกิดความเสมอภาค สมดุล และเอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่าย นอกจากนี้ การแสดงความรับผิดชอบต่อควรเดินอยู่บนเส้นทางแห่งความสมัครสมาน สามัคคี

๕. สังคมแห่งการสร้างความเป็นธรรม

วิถีดำเนินชีวิตของคนในชุมชน สังคม อันติงามที่ปฏิบัติกันมา ต่ออดีต ร่วมกับแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์จะเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรม ให้คงอยู่กับชุมชนและสังคม วิถีแห่งธรรมชาติจะทำหน้าที่ในการดำรงอยู่ ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย และสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น การทำลายล้าง หรือการเบียดเบียนยิ่งทำให้ธรรมชาติขาดความสมดุล ไม่เกื้อกูลต่อ ความดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง เกิดการเอารัดเอาเปรียบ แข่งขันแย่งชิง ผู้คนในสังคมแห่งโลกอนาคตจะร่วมมือกันเพื่อเปลี่ยนแปลงค่านิยมแบบเดิม สู่ค่านิยมแบบใหม่คือ การสร้างความเป็นธรรมเพื่อคุณค่าแห่งการดำรงอยู่ ของชีวิต การผสมผสานบทบาทของฝ่ายต่างๆ เกิดเป็นสังคมแห่งการสร้าง ความเป็นธรรมที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพิ่มโอกาสในชีวิต เกิดเป็นความตั้งงามขึ้นในสังคม เสริมสร้างพลังร่วมกันเพื่อความสงบสุข สังคมมีความเสมอภาค มีความยุติธรรม มีสันติภาพ มีหลักประกันสังคม เป็นสังคมที่เป็นธรรมและมั่นคง

กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของเยาวชนนานาชาติ สามารถดำเนินการได้ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยเรียกว่า Leist Model คือ แบบจำลองของแนวคิดและกระบวนการที่เชื่อมโยง เข้าหากัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของเยาวชนนานาชาติ โดย Leist Model มาจาก ๔ คำในภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย ๑. การเรียนรู้ (Learning) ใช้อักษรย่อว่า “Le” คือ การสร้างนิเวศน์การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนและการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ตรงคือการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ (Eco Learning, Experience Learning) ๒. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ใช้อักษรย่อว่า “i” ๓. การสร้าง

เครือข่ายทางสังคม (Social Network) ใช้อักษรย่อว่า “s”
๔.การเปลี่ยนแปลง (Transformation) ใช้อักษรย่อว่า “t” โดยมี
หลักการสำคัญว่า กระบวนการที่ดำเนินนั้นต้องก่อให้เกิดองค์ความรู้
เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนและสังคม เพื่อเชื่อมร้อยคนที่มีใจและมีเป้าหมาย
ร่วมแบบเดียวกัน คือ การช่วยกันสร้างสังคมแห่งความรักและความเมตตา
เสียสละตนเองเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยตั้งอยู่บน
พื้นฐานของความสมดุล ความเป็นธรรมและความยั่งยืน นำพาสู่โลกอนาคต
ที่สงบสุข และสันติ แสดงได้ดังภาพที่ ๕.๑

ภาพที่ ๕.๑ กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม
ของเยาวชนนานาชาติ ในรูปแบบ Leist Model

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๕.

..... พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐตีพิมพ์ ๒๕๒๕.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

..... พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๘.

..... อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

..... ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ข. ข้อมูลทฤษฎีภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔.

กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.** กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๓.

กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๒.

เกศสุตา ชาตยานนท์. **โยคะแห่งสติ.** กรุงเทพฯ: วี. พรินท์ (๑๙๙๑), ๒๕๕๙.
คณะกรรมการกลุ่มความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนามาตรฐาน การเรียนการสอนและการวิจัยด้านบริหารธุรกิจแห่งประเทศไทย. **แนวทางการรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ.** กรุงเทพฯ: บริษัท เมจิกเพรส จำกัด, ๒๕๕๕.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๒.

จำลอง ดิษยวณิช. **จิตวิทยาของความดับทุกข์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๔.

จิรวัดน์ วีระกร. “มุมมองหนึ่งของความคิดการสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมแก่นักศึกษา”. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปีของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย, จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๔๙.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. ๘๐ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.

กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น, ๒๕๕๔. ๒๓.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. สอนเด็กให้มีจิตอาสา. กรุงเทพฯ: วี พรีนซ์, ๒๕๕๒.

ชัยวัฒน์ สีแก้ว, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙
(พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔). กรุงเทพฯ: บริษัทธนทัตการพิมพ์ จำกัด,
๒๕๔๕.

ชาย โปธิสิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. นครปฐม: สถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗.

ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ:
เทพเนรมิตการพิมพ์, ๒๕๔๖.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. เทคโนโลยีการศึกษา: ทฤษฎีการวิจัย. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.

ณัฐพรหม อินทยศ. จิตวิทยาการศึกษา. เพชรบูรณ์: สถาบันพลศึกษา
วิทยาเขตเพชรบูรณ์, ๒๕๕๓.

ดวงกมล สิ้นเพ็ง. การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้: การจัดการเรียน
การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหน้า. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ดวงเดือน พันธมนาวิน. จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐.

ทิตนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ทิตนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้
ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๑.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง. นนทบุรี: สถาบัน
พระปกเกล้า, ๒๕๔๘.

- ธวัชชัย ฤกษ์ประกรกิจ สมจิตร หรองบุตรศรีและผ่องพรรณ ฤกษ์ประกรกิจ.
สมาธิบำบัดทางจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิต. ขอนแก่น:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณา, ๒๕๒๗.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.
กรุงเทพฯ: วิทยุชน, ๒๕๕๘.
- บุญชม ศรีสะอาด. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ:
สุวีริยาสาสน์, ๒๕๔๕.
- บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.
กรุงเทพ ฯ: จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๕๑.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- บุญสม หรรษาศิริพจน์. จิตสำนึก. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาอาจารย์ สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓.
- ประสาท เนืองเฉลิม, การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ ๒๑. มหาสารคาม:
อภิชาตการพิมพ์, ๒๕๕๗.
- ประสาท อิศรปริดา. สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา. มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๗.
- ประสาท อิศรปริดา. สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ:
นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- ปราโมทย์ ปราโมชโช, ประทีปส่องทาง. กรุงเทพฯ: พิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๗.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
การแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๖.

- เผชิญ กิจระการ. **การหาดัชนีประสิทธิผล**. มหาสารคาม: ภาควิชาเทคโนโลยี และสื่อสารการศึกษา, ๒๕๔๔. ๔๙-๕๐.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **ความคิดแหล่งสำคัญของการคิด**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
- พระไพศาล วิสาโล. **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลดคิมทอง, ๒๕๓๓.
- พระไพศาล วิสาโล. **ศาสตร์และศิลป์ แห่งการจัดการความดีศึกษากรณี มูลนิธิพุทธฉือจี้**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๐.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภาภโร). **พระพุทธานุภาพกับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก. **ชั่วโมงแห่งความคิดดี (คู่มือเบื้องต้น อานาปานสติ)**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมาया โคตมี, ๒๕๕๒.
- พิพัฒน์ นนทนาธรรม. **การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร การสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน**. นนทบุรี: ริงค์ บียอนด์ บุ๊คส์, ๒๕๕๓.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). **การศึกษาสมบูรณ์แบบ: คือวงกลม ที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด**. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- พุทธทาสภิกขุ. **คู่มืออานาปานสติ**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๕.
- พุทธทาสภิกขุ. **ปັນมนุษย์แต่ยังเด็ก**. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. **สำนักไทยที่พึงปรารถนา**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๓.
- มงคล หวังสุขใจ และชมพู โกดิรัมย์. **สังคมวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา ฝ่ายเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๐.

- มาลีนี จุฑาทปะมา. **จิตวิทยาการศึกษา**. บุรีรัมย์: เรวัตการพิมพ์, ๒๕๕๔.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. **การพัฒนาจิตตปัญญาในองค์กร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๕.
- ยุทธ ไถยวรรณ. **การควบคุมคุณภาพ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ, ๒๕๔๕.
- ยุทธนา วรณปิติกุล. **“สำนึกพลเมือง”**. **ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๔๒.
- ยุทธนา วรณปิติกุล. **สำนึกพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๔๒.
- รัฐศิรินทร์ ว่างานนท์. **สำนึกพลเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักแผนพัฒนาการเมือง สำนักงานสภาพัฒนาการเมืองสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๔.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. **จิตวิทยาสำหรับครู**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗.
- ลิขิต ธีรเวคิน. **คนไทยในอุดมคติ**. กรุงเทพฯ: แม็ค, ๒๕๔๘.
- วนิดา ชนินทุยทวงศ์. **คู่มือการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๓.
- วัฒน์ชัย วินิจจะกุล. **ความเป็นพลเมืองอาเซียน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, ๒๕๕๕.
- วิจารณ์ พานิช. **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสด-ศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๕.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **จิตอาสาในสารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, ๒๕๕๕.

วิชัย วงษ์ใหญ่. **นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง.**

กรุงเทพฯ: อาร์ แอนด์ ปริ้นท์, ๒๕๕๔.

วิทยา ชีวรุโณทัย. **พลัง CSR คู่องค์กรเป็นเลิศ ฉบับ ADVANCED.** กรุงเทพฯ:

ฐานการพิมพ์, ๒๕๕๓.

วศิน อินทสระ. **เพื่อชีวิตที่ดี.** กรุงเทพฯ: ธรรมดา, ๒๕๕๙.

วีรยุทธ วิเชียรโชติ และนวนลเพ็ญ วิเชียรโชติ. **จิตวิทยาการเรียนรู้ตามแนว**

พุทธศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์กราฟิกอาร์ต, ๒๕๒๖.

ศุภรัตน์ รัตนमुखย์. **การบริหารสถานศึกษาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม**

Managing SR School. กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

ส. วาสนา ประवालพฤกษ์. **นักวางแผนวิจัยปฏิบัติการ.** กรุงเทพฯ:

ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔.

สถาบันการbinพลเรือน. **“คู่มือการแสดงความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคม**

สถาบันการbinพลเรือน (ฉบับปรับปรุง)”. ประชุมคณะกรรมการ

สบพ. ครั้งที่ ๖/๒๕๕๗.

สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. **ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืน**

ขององค์กร. กรุงเทพฯ: สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม ตลาดหลักทรัพย์

แห่งประเทศไทย, ๒๕๕๖.

สม สุจีรา. **ทวาร ๖ ศาสตร์แห่งการรู้เท่าทัน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์,

๒๕๕๔.

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์. **มนุษย์กับสังคม.** กรุงเทพฯ: เอส อาร์แมส พรินติ้ง, ๒๕๔๔.

สมศักดิ์ สีนธระเวชญ์. **มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา.** กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. **ยุทธศาสตร์การจัดการการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง**

และพลโลกในศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส (๑๙๙๘) จำกัด,

๒๕๕๔.

- สมาคมเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. การติดตามผล และประเมินผลการดำเนินการตามแผนนโยบายยุทธศาสตร์ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเอกชน. กรุงเทพฯ: สมาคม, ๒๕๕๓.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **หลักสูตรฝึกอบรมเทคนิค การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้: การตั้งคำถามและการให้ ข้อมูลย้อนกลับที่ส่งเสริมการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐- ๒๕๗๙.** กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวาน กราฟฟิค จำกัด, ๒๕๖๐.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **ระดับความเป็นพลเมืองไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๔.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๐.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๓.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๕๖.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๔.
- สุขพัชรา ชิมเจริญ. **การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่อง.** กรุงเทพฯ: ประสานมิตร, ๒๕๔๕.
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. **คู่มือการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในสถาบันครอบครัว.** กรุงเทพฯ: ธรรมสาร, ๒๕๕๒.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖.
- สุภางค์ จันทวานิช. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

- สุรัสวดี หุ่นพยนต์และภูมิธรรม เวชยชัย. **ปัญหาการดำเนินงานของหน่วย
อาสาสมัครในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร,
๒๕๕๗.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- สุวิมล ตีรกานันท์. **การใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทาง
สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๖.
- สุวิมล ว่องวานิช และคณะ. **โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและ
เยาวชนไทย**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๙.
- อรนุช ลิมตศิริ. **การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕.
- อริยา คูหา. **จิตสาธารณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักศึกษา**. สงขลา:
ภาควิชาจิตวิทยาและการ
- อารี พันธุ์มณี. **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: โยใหม่, ๒๕๔๖.
- อำพล จินดาวัฒน์. **จิตอาสา พลังสร้างโลก**. กรุงเทพฯ: สร้างสื่อจำกัด, ๒๕๕๐.
- เอกชัย จุละจาริตต์. **วิธีพัฒนาจิตเพื่อการปฏิบัติงานและดำเนินชีวิต
อย่างมีคุณภาพ**. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๔๓.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

- กันทรารกร จรัสมาธูสร. “รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา
โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคม
ภาคตะวันตก”. **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๐.

- เจียมจิตต์ ไชยลังกา. “การวิเคราะห์ห้องค้ประกอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผล การศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ๒๕๕๔.
- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายใน โรงเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- บัณฑิตา ทริพย์กมล. “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณี นิคมอุตสาหกรรม เขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาวิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.
- บุษราภรณ์ ตีเยาว์. “ขบวนการจิตอาสา: การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตน ของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. **ดุขฎิณีพนธ์ พุทธศาสตร์ดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.
- ปลินธร เพ็ชรฤทธิ. “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่ นักเรียน มัธยมศึกษาของครูสังคมศึกษา”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ปาริชาติ ประเสริฐสังข์. “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยบริการ สังคมสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิณี บัณฑิต สาขานวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖.

- พระครูอนุกุลชัชยกิจ (วิชัย วชิรญาณโณ). “ศึกษามุญจितุกัมยตาญาณในการปฏิบัติ
วิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนา
ภาวนา ๗ เดือน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พิริยา เลิศมงคลนาม. “อิทธิพลของการทำหน้าที่ของครอบครัว การสนับสนุน
ทางสังคมและการเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อคุณธรรมของวัยรุ่น
จิตอาสา :กรณีศึกษาโรงพยาบาลชุมชนจังหวัดนนทบุรี”.
**วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
จิตวิทยาชุมชน.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๕๑.
- พลสวัสดิ์ วรรณลา. “แนวทางการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.**
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ๒๕๕๗.
- ภัทรภร สีทองดี. “การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิต
ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ”. **ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา
การบริหารการศึกษา.** คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา,
๒๕๕๘.
- รัตน์ชัย ศรสุวรรณ. “การบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงเรียน
มัธยมศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”.
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗.
- เรียม นมรักษ์. “การวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักศึกษา
ในองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง”. **วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๕๒.

วรวิฑูมิ เจริญศรีพรพงศ์. “การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน”.

ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

วรางคณา หุ่นสุวรรณ. “การทดลองสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างเรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดีกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนา ทักษะคิดวิเคราะห์และจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๕.

ศิริ แคนสา. “การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต การบริหารและพัฒนการศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

สุรัตน์ เพชรนิล. “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนระดับอุดมศึกษา”. **การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์.** คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๑.

สุริน คล้ายรามัญ. “การพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเพื่อการเสริมสร้างความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี”. **ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.** บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

หญ่หญ่ ออจปรุ. “ควมสมัพ่นรห่วงบ่งจ่ยส่วนบุคคล ภวษผู้นำ รุบแบบ การดำนเนนชวีตและควมสมารถนการเรยนรู้ด้วยตนเอง บ่งการ ม่จตสำน่งสธารณะของน่งค่งษพยบถ เขตกรุงเทพมหนคร”. **วทยนพนธ์ปรญญวทยทศตรมหบถนถ สขท พยบถศตร. บถนถวทยถลย: จุฬล่งกรธมมหวทยถลย, ๒๕๔๔.** **อนุชต งมขจรวฒน. “ควมรบมตชบตอสงคมของน่งค่งษอชวค่งษท ค่งษกรณถ จงหวตบถตถนถ”. ภคณพนธ์ปรญญวศลปศตร มหบถนถ. บถนถวทยถลย: สถบถนถบถนถพฒนบรหทรศตร, ๒๕๔๙.**

(๓) รยงนถวจย:

กุลทพย ศศตรจร. “การถอบทเรยนกระบวนการสอสรของกลุ่เมวชน ในจตสำน่งสธารณะ”. **รยงนผลกรวจย. ครองการวจยชุด “การสอสรจตสำน่งสธารณะ: มหวทยถลยจรกถบถนถถย, ๒๕๕๑.**

ฉตวรธญ องคล่ง. “อสสมครสธารณสุข ค่งภพและบทบทนบรบถ สงคมททยทเปล่งนเปล่งไป” **รยงนถวจย. สถบถนถวจยระบบ สธารณสุข, ๒๕๕๐.**

ณรงค อุ่นอง. “การศกษน่งค่งษน่งสธารณะของชุมชน ศกษกรณถ การจตกรศกษนถเรยนตารจถระเวนชยแดน”. **รยงนถวจย. ครองการวจยการศกษกบชุมชน: สำน่งงานกองทุน สนบสนุนการวจย, ๒๕๕๖.**

นงล่งษณ วรชชย และรุ่งนภ ถ่งจตรเจรญกุล. “การวเคราะถเนวโน้ม การเปล่งนเปล่งคุณธรรมจรยธรรมของคนททย”. **รยงนถวจย. สุนยสงเสริมและพฒนถล่งนถนถเชงคุณธรรม: กระทรวถนถธรรม, ๒๕๕๑.**

อรพินทร์ ชูชม และคณะ. “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย”.

รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๙.

อรพินทร์ ชูชมและคณะ. “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย”.

รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒.

อำ ไพร ใจแก้ว. “การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษและเจตคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓”. **วิจัยชั้นเรียน.** โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๘๓ (บ้านห้วยโจด) อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว, ๒๕๔๘.

(๔) บทความ:

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “แนวทางการสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย”.

วารสารรัฐสภาสาร. ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-พฤษภาคม, ๒๕๕๖): ๓๔-๔๖.

ณัฐชัฐดา สุภาพจน์. “จิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร”.

วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑): บทความย่อ

ทิพวรรณ เทียมแสน. “ผลของการเข้าร่วมโครงการค่ายธรรมะต่อพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล”.

วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สาขาภาคเหนือ. ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๖๗.

ธินีนาถ ภู สุนทรธนีนาถ. “USC - Service Learning Model: สู่อการพัฒนา
นักศึกษาในยุค Thailand ๔.๐”. **วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย**. ปีที่ ๔๖ ฉบับที่ ๓ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๖๑)
: ๓๒๕-๓๔๔.

ธัญลักษณ์ ศรีสง่า. “จิตวิวัฒน์: จิตอาสาข้ามพรมแดน”. **มติชน**. (๑๔ ตุลาคม
๒๕๖๐): ๑๑.

นนุช เสือพุ่ม, วัลลภี นาคศรีสังข์ และประไพพิศ สิงหเสม. “การจัดการเรียนรู้
แบบประสบการณ์ทางการพยาบาล”. **วารสารพยาบาลกระทรวง
สาธารณสุข**. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๖๐)
: ๒๑-๒๒.

นิภาพรรณ เจนสันติกุล. “โครงสร้างทางสังคม บทบาทและนโยบายสาธารณะ
กับความเป็นพลเมือง”. **วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล**.
ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๖): ๕๗-๗๐.

บังอร ศิริสัญญาลักษณ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจ และสังคม
กับระดับจิตอาสาของนักศึกษาในกลุ่มเจนเนอเรชั่น ซี ในจังหวัด
เชียงใหม่, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้”. **วารสาร
สุทธิปริทัศน์**. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๙๗ (มกราคม-มีนาคม): ๒๕๖๐: ๑๐๑.

บุญญา เวียงคำ และเสนอ ภิรมจิตรผ่อง. “การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรม
การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของ
นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย”. **วารสารมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**. ปีที่ ๘
ฉบับที่ ๒ (มกราคม-พฤษภาคม, ๒๕๖๐): ๑๓-๒๖.

ปกรณ์ ปรียากร. “รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปเพื่อการสรรค์สร้างอนาคตของ
ประเทศไทย”. **รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปเป็นอย่างไร**. ปีที่ ๑
ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๘): ๑-๔๒.

- ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. “การเรียนรู้โดยการบริการสังคม”. **วารสารวิชาการ แพร่ วาภาพลินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๘): ๙-๑๘.
- ปราณี อัครภูษิตกุล. “การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ในหลักสูตร บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์”. **วารสารบรรณศาสตร์ มศว**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๖๒): ๙๘-๑๑๑.
- ปิยากร หวังมหาพร. “พัฒนาการเชิงนโยบายอาสาสมัครไทย: จากความมั่นคงสู่การพัฒนาสังคม”. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยศรีปทุม**. ปีที่ ๔๓ ฉบับที่ ๕ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๖) :๑๖-๑๗.
- พรรษา เอกพรประสิทธิ์. “ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสา ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี”. **วิทยakerการวิจัยและวิทยakerการปัญญา**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๖๗.
- พรรษา เอกพรประสิทธิ์. “ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี”. **วารสาร วิทยakerการวิจัยและวิทยakerการปัญญา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๘๗-๘๙.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. “การพัฒนาประชาธิปไตยกับการสร้างวัฒนธรรม ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย”. **วารสารรัฐสภาสาร**. ปีที่ ๖๒, ฉบับที่ ๗ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๗): ๕๖-๖๘.
- พวงชมพู โจนส์. “การสร้างกระบวนการทางความคิด (Mindset) สำหรับ บุคลากรในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา”. **วารสาร ธุรกิจปริทัศน์**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-พฤษภาคม, ๒๕๖๐) : ๑-๙.

- มานิจ สุขสมจิตร. “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย”. **รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปเป็นอย่างไร**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๗ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๕๘): ๗-๑๔.
- รสสุคนธ์ มกรณี. “พฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา”. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. ปี ๕ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๖): ๗๔-๘๔.
- ฤชอุตา เทพยากุล. “การศึกษาวิชาความเป็นพลเมือง”. **วารสารเรียนรู้ประชาธิปไตย**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๙ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๔) : ๘๙-๙๗.
- วัลลภา เถลิ้มวงศาเวช. “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอุดมศึกษา”. **วารสารนักบริหาร**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๕๕) : ๑๑๒-๑๑๖.
- ศิริพงษ์ ฐานมั่น. “จิตอาสาประตูสู่ CSR ที่ยั่งยืน”. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): ๖๗.
- ศิริพงษ์ ฐานมั่น. “จิตอาสาประตูสู่ CSR ที่ยั่งยืน”. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวไลยอลงกรณ์**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐): บทคัดย่อ
- ศุภรัตน์ รัตนमुखย์. “บัณฑิตอาสาสมัครทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม”. **วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา สหประชาชาติ**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๔) : ๓๓-๓๗.
- สมปอง ช่วยพรหม. “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบรับใช้สังคมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา”. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๑๓๓.

สิรินาท ศรีอนันต์ และนิธิตา อติภัทรนันท์. “การใช้การเรียนรู้ภาษาแบบ
ประสบการณ์เพื่อพัฒนาความสามารถในการฟัง พูด ภาษาอังกฤษ
และความมั่นใจในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓”.
วารสารพิษเนศวร์สาร. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน,
๒๕๖๐): ๘๕-๙๖.

สุนิสา ทรงอยู่. “ผลของโปรแกรมพัฒนาแรงจูงใจอาสาและจิตอาสาตาม
แนวคิดทฤษฎีการรู้คิดทาง สังคมและการเรียนรู้จากการให้บริการ
สังคมที่มีต่อพฤติกรรมอาสาของนักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี
ราชภัฏอุดรธานี”. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ
และนานาชาติ ครั้งที่ ๘, (๒๕๖๐).

เสาวภา วิชาติ. “รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนในมุมมองของทฤษฎีการเรียนรู้
แบบประสบการณ์”. วารสารนักบริหาร. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑
(มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๔): ๑๗๕-๑๘๐.

อดุลย์ วังศรีคุณ. “การศึกษาไทยในศตวรรษที่ ๒๑: ผลผลิตและแนวทางการ
พัฒนา”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. ปีที่ ๘
ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๕๗): ๑-๑๖.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

United Nations. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGsเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.sdgmove.com/aboutsdgs/>[๓ มีนาคม ๒๕๖๔].

โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า อาคารเฉลิมพระเกียรติ ชั้น ๗. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <https://www.noknoi.com/friends/> [๑๖ มีนาคม
๒๕๖๓].

บ้านจิตอาสา มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระราชาอุปถัมภ์.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.chillpainai.com/scoop/10615> [๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

พีรเดช พงศ์งามสง่า. นิยามศัพท์เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พ.ศ. ๒๕๕๔. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://km.neo2.net/index.php?option=com_content&task=view&id=1237&Itemid=50 [๖ มีนาคม ๒๕๖๓].

วรารกรณ์ สามโกเศศ. “พลเมือง” แบบไหนจึงจะเป็นพลเมืองในระบอบ

ประชาธิปไตย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.jpthai.org/content/view/849/>. [๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓].

สมาคมอาสาสมัครนานาชาติเพื่อการพัฒนาสังคม. โครงการอาสาสมัครใน

ต่างแดน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.volunteerspirit.org> [๘ มีนาคม ๒๕๖๓].

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

๑. สัมภาษณ์ ใช้วิธีส่งเอกสารข้อความทางแอปพลิเคชัน ไลน์ หรือ e-mail ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยให้เขียนตอบและส่งกลับมายังผู้วิจัย ภายในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ มีจำนวน ๑๕ ท่าน

๒. สนทนากลุ่ม ใช้แอปพลิเคชัน Zoom โดยแยกเป็น ๓ ห้อง และดำเนินการสนทนากลุ่มไปพร้อมกัน ในวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ แบ่งเยาวชนนานาชาติเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เยาวชนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ๔ คน และ เยาวชนจากสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จำนวน ๓ คน รวม ๗ คน ใช้ zoom ห้องที่ ๑ โดยมี อ. ดร. มนต์รี ประเสริฐรุ่งเรืองเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้จุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิด และแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางข้อความอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

กลุ่มที่ ๒ เยาวชนจากสหพันธ์สาธารณรัฐไนจีเรีย จำนวน ๔ คน ใช้ zoom ห้องที่ ๒ โดยมี อ. ดร.ณัฐพล มีแก้ว เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้จุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางข้อคำถามอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

กลุ่มที่ ๓ เยาวชนจากประเทศไทยจำนวน ๓ คน เยาวชนจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ๒ คน และสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์ จำนวน ๒ คน รวมเยาวชน ๗ คน ใช้ zoom ห้องที่ ๓ โดยมี อ. ดร. สร้อยบุญ ทรายทอง เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้จุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางข้อคำถามอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

A. Bandura. **Social Foundations of Thought and Action : A Social Cognitive Theory.** Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1986.

Alan, B. and Robert, B, G.. **Analyzing qualitative data.** London : New York utledge, 1995.

Baker, J. L. **Growth Mindset and Its Effect on Math Achievement.** Capstone Projects and Master's Theses, 2017.

Brundage D.H.. **Adult learning principles and their application to program planning** Ontario: The Ontario Institute for Studies in Education, 1980.

- Butcher, J., Howard, P., McMeniman, M. and Thom, G. **Engaging Community-service or Learning**. Canberra : Department of Education Science and Training, 2005
- Cogan John J. **Multidimensional Citizenship : Education Policy for the Twenty-first Century**. Omaha: University of Nebraska, 1997.
- Dewey, J. **Experience and education**. New York : Simon and Schuster, 2007.
- Drucker, P.F. **Innovation and Entrepreneurship**. London : Harper Collins, 1985.
- E.B. Fippo. **Management : A Behavioral Approach**. New York: Allyn and Bacon, 1966.
- Eyler, J. and Giles, D.E. **Where's the Learning in Service Learning**. California : Jossey-Bass Publishers, 1999.
- Fitz - Gibbon & Carol T.. **How to Design a Program Evaluation**. Newbury Park: Sage, 1987.
- G.A. Lundrall. **National systems of Innovators**. London: Printer, 1995.
- Gardner, H. **Frames of mind: The theory of multiple intelligences**. New York: Basic books, 2011.
- Goldstein, S., & Brooks, R. B. **Understanding and managing children's classroom behavior: Creating sustainable**. New Jersey :John Wiley & Sons, 2007.
- Heggart, K. **Developing a growth mindset in teachers and staff**. London : Pluto Press, 2015.

- Honey, P., & Mumford, A. **The manual of learningstyles.** Maidenhead, UK: Peter Honey and Alan Mumford, 1992.
- Hoskins Bryony. **Measuring Active Citizenship : A comparison of current development in international surveys.** California : Jossey-Bass Publishers, 2007.
- Jacoby, B., & Associates. **Service-learning in higher education: Concepts and practices.** San Francisco: Jossey-Bass Publisher, 1996.
- Kolb, D.. **Experiential learning: Experience as the source of learning process.** City : Prentice Hall, 1987.
- Kolb, D.A., Rubin, I. M. & Osliand, J.. **Organizationbehavior reader.** Englewood Cliffs, NJ: Practice-Hall, 1991.
- L. Boom, and S. Philip. **Sociology.** New York: Harper Row, 1986.
- P. Boonruang. **Lifelong Education Management.** Bangkok: Numtong printing, 2012.
- Schulz, W. **International Civic and Citizenship Education Study.** International Association for the Evaluation of Educational Achievement, 2008.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillion, J., & Lostio, B. **Initial Findings from the IEAInternational Civic and Citizenship Education Study.** Amsterdam: The Secretariat International Association for the Evaluation of Educational Achievement. Schugurensky, 2010.
- Skinner, B. F.. **About Behaviorism.** New York: Random House, 1974.

- Teddlie, C. & Tashakkori. **A Foundations of Mixed Methods Research: Integration Qualitative and Quantitative Approaches in the Social and Behavioral Sciences.** California: SAGE Publication, 2009.
- W.J. Tucker. **Public Mindness an Aspect of Citizenship Considered.** BilioLife Publisher, 2009.
- Zlotkowski, E. **Successful service-learning programs: New models of excellence in higher education.** Bolton, MA: Anker, 1998.

(II) Articles:

- A.B.Carroll. "A three-dimensional conceptual model of corporate performance". **Academy of Management Review.** Vol. 4 No. 4 (1991): 497-505.
- Alivernini, F. "Is there a relationship between openness in classroom discussion and students' knowledge in civic and citizenship education:." **Procedia Social and Behavioral Sciences.** 15 (2011): 3441-3445.
- Althof, W. "Moral education and character education: their relationship and roles in citizenship education". **Journal of Moral Education.** Vol. 35 No. 4 (2006): 495-518.
- Anita Crawley, **PROVIDING SERVICE INNOVATIONS TO STUDENTS INSIDE AND OUTSIDE OF THE ONLINE CLASSROOM: FOCUSING ON STUDENT SUCCESS".** **Journal of Asynchronous Learning Networks,** Vol. 17: Issue 1: 7-12.

- Audet, J., & Marcotte, G.. “Student Trade Missions: An Experiential Learning Opportunity”. **American Journal of Business Education**. Vol. 11 No. 1 (2018): 11-14.
- Becnel, K., & Moeller, R. A. “Community-embedded learning experiences: putting the pedagogy of service-learning to work in online courses”. **Open Learning**. Vol. 32 No. 1 (2017): 56-65.
- Cazzell, M., Theriot, S., Blakey, J., & Sattler, M. “Transformation of, in, and by learning in a service-learning faculty fellows program”. **Journal of Service-Learning in Higher Education**. 3 (2014): 30-46.
- Cazzell, M., Theriot, S., Blakey, J., & Sattler, M. “Transformation of, in, and by learning in a service-learning faculty fellows program”. **Journal of Service-Learning in Higher Education**. 3 (2014): 36-46.
- Deely, S.J. “Service-learning : Thinking outside the Box”. **ActiveLearning in Higher Education**. Vol. 11 No. 1 (2010): 43-53.
- Dejaeghere, Y. & Hooghe, M.. “Brief report : Citizenship concepts among adolescents”. **Journal of Adolescence**. 32 (2009): 723-732.
- Eyler, J. “Reflection: Linking service and learning – Linking students and communities”. **Journal of Social Issues**. Vol. 53 No. 3 (2020): 5127-534.

- F.N. Kraft. “Nurturing Social Consciousness Through Church Education”. **Dissertation Abstracts International**. 53(5) : 1465 ; (November 1992): Abstract.
- G. Carlo and B. Randall. “The Development of a Measure of Prosocial Behaviors for Late Adolescents”. **Journal of Youth and Adolescents**. (2002): (Abstract).
- Garthwaite, K. “I feel I’m giving something back to society: constructing the ‘active citizen’ and responsabilising foodbank use”. **Social policy and society**. Vol. 16 No. 2 (2016): 283-292.
- Hickcox, L. K.. “An historical review of Kolb’s formulation of experiential learningtheory”. **Doctoral dissertation**. Pro Quest Information & Learning, 1991.
- Howard, J.P.F. “Academic service learning: A counter normative pedagogy”. In **New Directions for Teaching and Learning**. (San Francisco: Jossey-Bass Publisher, 1998): 37.
- Kahne, Joseph, Westheimer, Joel. “Educating the ‘Good Citizen’”. **Political choices and pedagogical goals, in American Political Science Association Journal**. 37 (2004): 148-168.
- Kennedy, K.J. “Global Trends in Civic and Citizenship Education: What are the Lessons for Nation States”. **Educ. Sci.**. 2 (2012): 121-135.
- Kolb, A. Y., & Kolb, D. A.. “Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education”. **Academy of Management Learning & Education**. Vol. 5 No. 2 (2005): 193-212.

- Konak, A., Clark, T. K., & Nasereddin, M. “Using Kolb’s Experiential Learning Cycle to improve student learning in virtual computer laboratories”. **Computers & Education**. 72 (2014): 11-22.
- Kopiska, V.. “Civic and Citizenship Education in Polish School”. **Journal of Social Science Education**. Vol. 18 No. 1 (2019): 172-202.
- Leora S. Waldner, Sue Y. McGorry, and Murray C. Widener. “E-Service-Learning : The Evolution of Service-Learning to Engage a Growing Online Student Population”. **Journal of Higher Education Outreach and Engagement**. Vol. 16, No. 2 (2012): 123.
- L. Richard. “Volunteer Motivations and Constraints Among undergraduate College Students”. **the University of Florida in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science**. (2009): (Abstract).
- Likert, Rensis. “The Method of Constructing and Attitude Scale”. In **Reading in Fishbein, M (Ed.)**. Attitude Theory and Measurement. (New York: Wiley & Son, 1976): 90-95.
- Manolis, C., Burns, D. J., Assudani, R., & Chinta, R. “Assessing experiential learning styles: A methodological reconstruction and validation of the Kolb Learning Style Inventory”. **Learning and Individual Differences**. 23 (2013): 44-52.

- Maureen Snow Andrade. “ Teaching Online : A Theory-based Approach to Student Success”. **Journal of Education and Training Studies**. Vol. 3 No. 5 (2015): 1-9
- Maynes, N., Hatt, B. and Wideman, R. “Service Learning as a Practicum Experience in a Pre-service Education Program”. **Canadian Journal of Higher Education**. Vol. 43 No. 1 (2013): 80-99.
- Misha Chakraborty and Fredrick Muyia Nafukho. “Strengthening student engagement : what do students want in online courses”. **European Journal of Training and Development**. Vol. 38 No. 9 (2014): 781-802.
- Nuangchalerm, P. and Chansirisira, P. “Community Service and University Roles : An Action Research based on the Philosophy of Sufficiency Economy”. **US-China Education Review**. Vol. 2 No. 4 (2012): 443-459.
- Ogenga, F. “Political economy of the Kenyan media - towards a culture of active citizen journalism”. **Global Media Journal African Edition**. Vol. 4 No. 2 (2010): 151-162.
- Pardun - Johannsen, C. Kirsten. “Social Issue Drama and Its Impact on the Social Consciousness of Preadolescent School Children”. **Dissertation Abstracts International**. 65(4) : 1184-A, (October 2004): Abstract.
- Peter, L. “Civic and Citizenship Education in Israel”. **Cambridge Journal of Education**. Vol. 33 No. 1 (2003): 53-72.
- Pulkingham, J. “Lone motherhood, welfare reform and active citizen subjectivity”. **Critical Social Policy**. 30 (2010): 266-291.

Raena Blumenthal. “The Relationship between Motivation and Volunteer Satisfaction in Conservation Programs”. **State University of New York College at Cortland**. (2015), (Abstract).

Richard Fasse Joeann Humbert Raychel Rappold. “ROCHESTER INSTITUTE OF TECHNOLOGY: ANALYZING STUDENT SUCCESS”. **Journal of Asynchronous Learning Networks**, Vol. 13 Issue. 3: 37-48.

Skinner, B. & Hooghe, M. “Brief report : Citizenship concepts among adolescents. Evidence from a survey among Belgian 16 years old”. **Journal of Adolescence**. 32 (2009): 723-732.

SUBHASHNI APPANA. “A Review of Benefits and Limitations of Online Learning in the Context of the Student the Instructor, and the Tenured Faculty”. **International Journal. on E-Learning**. 7(1) (2008): 5-22.

Vo thi huu hanh. “Volunteer management”. **Degree Programme in International Business**. (Lahti University of Applied Sciences, 2010), (Abstract).

Wilson and Marc Musick. “The effects of volunteering on the young volunteer. Sociology”. **Duke University**, (2010), (Abstract).

(IV) Electronics:

J. Susan, H. Katerines. **Volunt/ar/eer/ism: What’s the Difference?**. [Online]. Source: <http://www.energizeinc.com/art/1vol.htm> [January 26, 2020].